AKİS

HAFTALIK AKTUALİTE MECMUASI

VADELİ MEVDUAT
SAHİPLERİNE!
%10 TENZİLÂT
YÜNLÜ VE PAMUKLU
MENSUCATTA
SÜMERBANK

DEVLET HAVA YOLLARI
SÜRAT - EMNİYET - KONFOR
TURKISH STATE AIRLINES

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

B. M. M. arkası Ardıç Sok.
Desen Matbaası — Ankara
P. K. 582 — Tel: 18992

Fiyatı: 60 kuruş

*

İmtiyaz sahibi :

Metin TOKER

* *

Yazı işlerini fiilen idare eden :

Cüneyt ARCAYÜREK

*

* *

Ressam :

İzzet ÇETİN

Karikatür:

TURHAN

Fotoğraf :

Muammer TAYLAK

Klişe :

Cemal YENAR

*

* *

Abone Şartları :

3 aylık	(12 nüsha) :	6	lira
6 aylak	(25 nüsha) :	12	lira
1 senelik	(52 nüsha) :	24	lira

* *

İlân Şartları :

4 Renkli arka kapak (Tam sayfa) : 350 lira

Kapak içi 300 lira ve metin sayfaları Santimi 4 Lira

*

* *

Dizildiği ve Basıldığı yer :

Desen Matbaası - Ankara

Kapak Resmimiz

Bedii Faik

Demokrasi için çalışmıştı

Kendi aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

Mecmuamızın sahih ve başyazarı Metin Toker hakkında Devlet Vekili Dr. Mükerrem Sarolun muvafakati ile Ankara savcılığı tarafından dâva ikame edilmiş ve Metin Toker Adliyeye çağırılarak ifadesi alınmıştır. Savcılığın iddiası şudur: AKİS mecmuasının 2 Ekimden bu yana neşriyatı, mahiyeti itibarile Devlet Vekili Dr. Mükerrem Sarol'un şeref ve itibarını kincidir. Savcılık bu neşriyatın neresinin, hangi yazının hangi cümlesinin suç olduğunu bildirmemekte, sadece «neşriyatın heyeti umumiyesi mahiyet itibarile Dr. Mükerrem Sarol'un itibarını kırıcı bulunmuştur» demektedir.

«İtibar kırıcı neşriyat»'ın mebdei olarak 2 Ekim tarihi seçilmiş, Dr. Mükerrem Sarol'un muvafakati ise 22 Kasımda istenmiştir. Devlet Vekili hemen ertesi günü istenilen muvafakati vermiş, 24 Kasımda da savcılık Metin Tokeri hem de telefonla davet etmiştir. Metin Toker aynı gün öğleden sonra bu davete icabet ederek ifadesini vermiş ve yazıların hiç birinde suç unsura olmadığını belirterek hangi yazının neresinde suç görüldüğünün bildirilmesini istemiştir.

Bu hâdiselerin cereyanından bir gün evvel İstanbul'da Dünya gazetesinin sahiplerinden Bedîî Faik evinde tevkif ediliyordu. Dr. Mükerrem Sarol onun hakkında da dâva açmış ve Bedîî Faik «yeni suçlar işlemesine mâni olunmak üzere» tevkifhaneye gönderilmişti.

Mesele Adliyeye intikal etmiş olduğu cihetle karara kadar Dr. Mükerrem Sarol'un şahsından bu mecmuada bahsedilmeyecektir. Ancak Dr. Mükerrem Sarol aynı zamanda Devlet Vekilidir. Bu sıfatla yaptığı ve yapacağı hareketleri gerekirse en hararetli şekilde övmek, fakat gerekirse en sert şekilde tenkit etmek bizim gazetecilik vazifelerimizin başında gelir. Buna devam edeceğiz. Hiç bir vatandaşın — ister vekil olsun, ister vekil olmasın — şeref ve itibarını kırmak hatırımızın köşesinden dahi geçmez. Bilâkis acı ve tatsız kelimeler kullanmamaya azami derecede dikkat ediyoruz. Taptığımız tenkitten ve murakabeden başka şey değildir. Eğer buna mani olunmak isteniliyorsa, o başka.. Ancak bu niyeti açıkça söylemek lâzımdır.

Hak ve hakikatin adalet önünde tecelli edeceğinden emin olarak yolumuzda yürüyeceğiz.

*

AKİS, 30 uncu sayısını idrak ediyor ve daha ilk nüshasında ortaya koyduğu prensipler dahilinde vazife görüyor. Bu mecmua her şeyden evvel bir aktüalite mecmuasıdır. Bu itibarla haftanın en alâka uyandırıcı hâdiselerini sizlere bildiriyoruz. Bir takım hâdiseleri, şunu veya bunu darıltmayalım diye saklamak veya tahrif etmek bizim şiarımız değildir. Bizim şiarımız doğru havadis vermektir. Havadislerimizin ne derece doğru olduğunu anlamak istemeyenlere anlatmak için vesika neşretmek gerekirse onu da yapıyoruz ve yapacağız. Bize, eğer yalan yazarsak, yanlış havadis verirsek suç yüklenilebilir. Ama hâdiselerin haberini vermekte devam edeceğiz. Başka türlü hareket edemeyiz. O hâdiseleri yaratanlar şeref ve itibarları bahsinde daha dikkatli davranırlar, öyle hareket ederlerse biz de son derece memnun oluruz.

Haftanın hâdiselerini yazıyor ve bunlardan doğan meseleleri prensipler halinde tartışıyoruz.. Övdüğümüz de oluyor, tenkit ettiğimiz de... Fikrimizi, eh dikkatli şekilde ifade etmemiz tabiidir. Fikirler, saklanmak için yapılmamıştır. Bir gazetecinin vazifesi de fikirlerini saklamak değildir.

AKİS siyasî bir hüviyete sahiptir. Bu hüviyetinin temelini tarafsızlık teşkil eder. Fakat bizim tarafsızlığımız pasif bir tarafsızlık değildir. Bize göre tarafsızlık hâdiseleri yazmamak veya hâdiseler hakkında hüküm vermemek değildir. Tarafsızlıktan anladığımız bu hâdiseleri objektif şekilde yazmak ve hüküm verirken bir tarafı peşinen tutmamaktır. Her hareketin iyi veya fena tarafları bulunabilir. Bunları hiç bir şeyden çekinmeksizin, vicdanınızı dinleyerek belirtebiliyor musunuz? İşte, marifet oradadır. Hâdiselerin kötü tarafında olanlar elbette ki alınacaklardır. Alınsınlar. Yapacakları şey, o tarafı bırakıp öteki tarafa geçmektir. Biz, sonuna kadar vazifemizi yapacağız. Buna mani olmanın, demokratik ölçüler içinde, imkânı yoktur.

Ama hakaret etmek, şahısların şeref ve itibarları ile oynamak... Hayır, bunları bizden beklemeyiniz. Hattâ bir takım sebepler yüzünden, şuna veya buna kızdığımız kin tarafsızlığımızı bozmak, kızdığımız kimselerin karıştıkları iyi hâdiseleri görmemezlikten gelmek, mutlaka onlara karşı cephe alma hastalığına tutulmak, kısaca hislerimize esir olmak da varit değildir.

AKİS, hâdiseleri aksettirmek için çıkmıştır; her ne pahasına olursa olsun hâdiseleri aksettirmekte devam edecektir. Bu, böylece bilinsin.

Saygılarımızla,

AKİS

YURTTA OLUP BİTENLER

İstanbul

Beklenilen yangın:

Bundan bir kaç sene evvel İstanbul'da, Kapalıçarşıda bir yangın çıkıyor ve 300 tane dükkan yanıyordu. O zamanlar İtfaiye müdürü, meşhur İhsan beydir. Yangın, etrafa pek fazla sirayetine mahal kalmadan söndürülüyor. Ama, İhsan bey diyor ki:

" — Eğer bir yangın daha çıkarsa, bütün çarşı kül olur, hiç bir şey yapamayız..."

27 Ekim 1954 Cumartesi günü, İstanbul gazetelerinin birinci sayfalarında sekiz sütun üzerine şu başlık vardır: «Korkunç bir yangın Kapalıçarşı ve civarını baştan başa kül haline getirdi» (Vatan gazetesi)

Beklenilen felâket gelip çatmıştı.

Mehmet Özdemir, uzun yıllardan beri Kapalıçarşıda bekçilik etmektedir. Çarşının içini dışını en iyi bilenlerden biridir. Geceleri o karanlık sokaklarda dolaşır ve gündüz - insan kaynayan dükkânları ateşten, sudan, hırsızdan korumaya çalışır. Cuma akşamı da her zamanki gibi dalgın gezinmektedir. Aklında başka şeyler vardır: Ailesi, hayat pahalılığı, durmadan yükselen fiyatlar... Sonradan kendisile konuşan gazetecilere şaşkınlığını ifade edecektir.

Sipahi- sokağına geldiğinde Mehmed Özdemir bir gürültü ve onu takiben bir infilâk sesi ile irkilir. Sesin yükseldiği tarafa koşar, burası yorgancı Davutun dükkânıdır. Aynı zamanda bir elektrik şeraresinin çıktığım görür. Patlamalar ve şerareler bir anda dükkândan dükkâna sıçrar ve bekçinin etrafını sarar. Mehmed Özdemir dehşetle fırlar, bekçibaşıya haber verir. Bekçibaşı çarşı karakoluna koşar, çarşı karakolundan itfaiyeye gidilir. Fakat bütün bunlar olup biterken alevler yükselmiş, hattâ yayılmıştır. Çarşı taştır ama, müthiş bir hava cereyanı vardır. Ateş süratle ilerlemektedir. İtfaiye seferber olur. İlk merkez Beyazıttadır. Arabalar yola çıkar. Ancak onlar gelinceye kadar yangın Sipahi sokağını çoktan silip süpürmüştür. İtfaiye yetiştiği zaman Kapalıçarşı - itfaiyecilerin ifadesine göre - kapalı bir fırın haline gelmiştir. Artık kurtarılmasına imkân ve ihtimal yoktur. Olsa olsa ateşin etrafa daha fazla yayılmasına mani olmaya çalışılır. Doğrusu istenilirse bu bile çok güçtür. Bir defa çarşının içinde bazı bekçiler kalmıştır.. Onları kurtarmak icap etmektedir. Aksi halde dumandan hepsi boğulup öleceklerdir. Erler evvelâ o işi yaparlar ve hakikaten bu büyük yangın can kaybına sebep olmaz. İtfaiye daha sonra çarşının sekiz kapısını tutar ve binadan tamamile vazgeçildiği için bütün kuvvetini kürkçüler kapısına teksif eder. Gaye, alevlerin kuyumculara, sarraflara ve be-

Asıl elem veren

Metin TOKER

İki adam, karakterleri itibarile birbirlerine pek benzeyen iki adam haftalar var ki, gazetelerinde — gazetelerinin de mahiyeti birdir — bir memleket manzarası çiziyorlar. Bu işi kimin için yapıyorlar? Okuyucuları mı? Hayır. İkisinin okuyucusunun mecmuu bir kaç binin içindedir. Bunlar o levhayı başvekilin gözleri önüne seriyorlar. Nitekim, başvekille şahsen temas ettikleri zaman da aynı hikâyeyi ona mütemadiyen anlatmaktadırlar. Hitap ettikleri, doğrudan doğruya odur.

Levhaları son derece karanlıktır. Muhalefet her türlü ölçünün dışına çıkmıştır. İktidarı seçimle alamıyacağını anladığından memlekette huzursuzluk, onu takiben de karışıklık doğurmaya çalışmaktadır. Bu uğurda kendisine basını yardımcı olarak seçmiştir. Hazırlanan fesat tohumlarını bazı gazeteler saçmaktadırlar. Memleket anarşiye sürüklendiği zaman o muhterisler bir yolunu bulup iş başına gelecekler ve ondan sonra intikam alacaklardır. Böylece göstereceklerdir ki, kendilerinden başka hiç kimse vatanı doğru dürüst idare edemez; bu ise yeniden diktatörlüğe gitmenin mazereti olacaktır. Muhalefetin gayesi ekseriyetin üzerine bir ekalliyetin mandasını kurmaktır. Zaten bunlar, daha işin başından, mevkilerini kaybetmiş olmanın verdiği azap içindedirler. Artık gözleri dönmüştür. Hele son muhtar seçimleri bunlara iktidara seçimle gitmek yolunun tamamile kapandığını göstermiştir. O halde, gelsin gayrı meşru yol.. Halbuki vatan, dört bir taraftan dış tehlike içindedir. Moskof, yolumuzda sendelememizi bekliyor. Muhalefet bu suretle yabancı düşmanların âleti haline gelmektedir. Her türlü vatanperverliği, memleket aşkını bir tarafa bırakmış, kelimenin tam manâsile bir şer kuvveti haline gelmiştir. Türkiye tehlike ile karşı karşıyadır.

Levha budur. İki ahbaplar, bu levha karşısında alınacak tedbirler üzerinde ayrılıyorlar. Bir tanesi, şiddet taraftan değilmiş gibi görünüyor. Son derece safdil bir eda ile "şiddet ölümdür" diye bağırıyor ve ne tavsiye ediyor bilir misiniz? Hükümetin umumî efkârı tenvirini.. Tabii içerde ve dışarda. Hattâ dış tenvir bahsinde kendisine de pay çıkartıyor. Mesela basın hürriyetinin mevcudiyetini şahsen o dünyaya ispat edecektir. Diğer taraftan «iç tenvir» olarak tavsiye ettiği şudur: muhaliflerin dün söyledikleri nutukları yaymak, bu suretle sahte hürriyet kahramanları olduklarını göstermek! Sonra? Sonrası o kadar!

Öteki daha realist ve daha tehlikelidir. Rejimin fikriyatçısı rolünü oynuyor. Sertlik, daha fazla sertlik.. Müddeiumumilere daha geniş selâhiyetler vermek, onları totaliter idarelerin klâsik müddeiumumisi haline getirmek» Hiç bir müsamaha tanı* mamak, en ufak tenkidi ezmek. Unutmamalı ki her tenkit, bir kelle istemektir. Yana bizzat sadrazamın kellesi istenecektir. Bu yolu açmamak lâzım. Şiddet, daha fazla şiddet... Fikriyatçı böyle söylüyor.

İşte, bu inanılmaz masaldır ki, bu Rokambolesk hikâyedir ki, bugün çektiğimiz ıstırabın hakikî sebebidir.

*

Mahiyetleri ayni iki gazetede karakterleri aynı iki adamın çizdiği memleket levhası yalandır, sahtedir, tamamile uydurmadır. Muhalefet içinde anlatılan neviden düşünen insanlar olabilir, ama bunların miktarı iktidar içinde bulunup «şu demokrasi de ne oluyor, aldık iktidarı sürelim sefasını» diye düşünenlerden fazla değildir ve ne birinciler, ne ikinciler Allaha şükür partileri içinde ekseriyettedir. Aldı başında hiç kimse iktidarı seçimden başka bir yolla almak emelinde değildir. Böyle bir ümid taşımak için insanın en azından budala olması icap eder. İntikam almak diye bir şey bahis mevzuu bile olamaz. Bir iktidar değişikliğinde bu yola sapacak olanlar ancak karşılarındakini kahraman haline getirirler. Muhalefet iyi veya fena çalışmış olabilir. Nitekim fena çalışmış ve seçimlerde cezasını görmüştür. Ama onun hakkında eğer hüküm vermeye selâhiyedi olmayan biri aranıyorsa o da iktidardır. Bu memlekette muhalefet deyince aklımıza gelen siyasi teşekküllerin, Basın deyince hatırımıza gelen gazetelerin memlekete ihanet ettikleri, bir ekalliyetin diktatoryasını kurmaya çalıştıkları alçakça bir yalandan başka şey değildir. İki ahbabın çizdikleri levha sahtedir; ise oradan başlamak, hakikatleri o ışık altında görmek lâzımdır.

Hem, başvekilin bunu anlaması ne kadar kolaydır yarabbi.. Yapılacak şey, ne kadar basittir.. Birincisini yanına uğratmasın, istemekten bıkıp usanmadığı döviz müsaadelerini vermesin. Bakınız, bir ay geçmeden aynı kalem aynı levhayı nasıl iktidarı itham ederek çizecektir. Ötekine desin ki: "Arkadaş, elinde kalemin var. İste basın piyasası. Gir,

destene sirayetine mani olmaktır. Bu sırada Kalpakçılar, Kolancılar, Terziler, İvrik, Koltukçular, Kazazlar, Kahyehane, Tuğçular, Kavukçular, Hacıhüsnü, Fesçiler, Alişah, Emrişah, Hazırelbiseciler, Püskülcüler, Yarı Taşhân, Gelincik, Kuyulu, Mütevelli, Yeşildirekli, Sarıhasan, Yorgancılar, Lutfullah, Hacımemiş, Mektep, Yağlıkçılar, Zenneciler, Takkeciler, Kazaslar, Ressam, basmacılar, Feraceciler, Sipahi, Keseciler, Serpuşçular ve Saraflar harıl harıl yanmaktadır.

Ateşin ilk görüldüğü anın üzerinden yedi saat geçmiştir. Şafak atmak üzeredir. Saat beşe gelmiştir. İtfaiye hâlâ çalışmaktadır ama alevler mütemadiyen yükselmektedir. Kapının kenarında bir adamın gözlerinden yaşlar akmaktadır. Bu adam itfaiye Müdürü Tevfik Himalaya'dır. Acizden, bir şey yapamamaktan ağlamaktadır. Erler cansiperane gayretler sarfetmişlerdir. Ama çarşıya girmenin imkânı yoktur. Nitekim hâdiseden sonra ilk raporlar çarşıdaki 3 bin dükkândan 2 bin tanesinin, 65 sokaktan 34 tanesinin yandığını bildirecektir..

Bir tek gece içinde İstanbulu İstanbul yapan bir kaç ana eserden biri daha taş ve kül haline gelmiştir.

Kapalıçarşı yanıyor
Beklenilmiyor değildi ki..

Bütün memlekette teessür

Haber duyulur duyulmaz büyük bir teessürün yurdu kaplamaması imkansızdı. Bizzat Devlet Reisi şu anda hâdise yerinde bulunmaktadır. Adnan Menderes yangın akşamı bir soğuk algınlığından mustarip olarak evinde bulunuyordu. Kendisi İstanbula gidememiş, fakat üç vekilini oraya göndermiştir. Bunların içinde Dahiliye Vekili Dr. Namık Gedik ile Nafıa Vekili Kemal Zeytinoğlu da vardır. Dr. Namık Gedik ile Kemal Zeytinoğlu trenden iner inmez İstanbul tarafına geçmişler ve doğruca Kapalıçarşıya giderek vaziyeti bizzat görmüşlerdir. Hattâ kendilerine çarşının içine girmenin tehlikeli olduğu söylenilmişse de dinlememişler ve vaka mahallini uzun uzun gezmişlerdir. Ertesi gün İstanbula vasıl olan Devlet Reisi de ilk iş olarak Kapalıçarşıyı görmüş, müteakiben alman ve alınacak olan tedbirler hakkında alâkalılardan izahat istemiştir.

Türkiye pek çok felâket görmüştür ve Türk milleti her felâketten sonra, iş başında bulunanların ağzından bol bol vaid dinlemiştir. Şimdi vaad edilen, Kapalıçarşının yerine ondan daha iyisinin yapılacağı, orada dükkânı bulunan 10 bin kadar esnafa yardım edileceği, kendilerine her kolaylığın gösterileceğidir. Bu münasebetler Kemal Zeytinoğlu'nun başkanlığında bir komite kurulmuştur ve bizzat Celâl Bayar bu komitenin çalışmaları ile alâkadar olmuştur. Bir de yardım listesi açılmış ve ilk olarak İş Bankası 100 bin lira teberrüde bulunmuştur. Bunu başka teberrülerin takip edeceğinden hiç kimsenin şüphesi yoktur. Umid ve temenni olunur ki, bu hararet alevlerin geçici hararetinden mülhem değildir ve şimdiye kadar daima olduğu gibi alevlerin sıcaklığı kaybolunca hislerimizin sıcaklığı da soğuyup gitmesin.

Yeni bir çarşı yapılacak... Mükemmel! Eski çarşıda dükkânı bulunan esnaf, oraya yerleştirilecek.. O da mükemmel! Bütün maddi zarar belki telâfi de olacak... Çok iyi! Ya, beş yüz senelik mazi? Onu, kim ve nasıl getirip yerine koyacak? Giden gitmiş, hakikî kayıp telâfi edilmez tarzda İstanbulun omuzlarına çökmüştür. Yangın her yerde çıkabilir. Alevler her eseri silip süpürebilir. Ama Kapalıçarşı gibi bir âbide hakkında bir kaç sene evvel bir itfaiye müdürü «Eğer bir yangın daha çıkarsa bütün çarşı kül olur» der ve bir kaç sene sonra bir yangın daha çıkıp bütün çarşı kül olursa bu ne kadere, ne talihe affolunabilir. Bunun bir tek mesulü vardır: dikkatsizlik, ihmal, lâkaydî.

Kapalıçarşı gibi âbideler dünyanın her tarafında milletlerin göz bebekleri gibi baktıkları âbidelerdir. Her türlü tehlikeden masum kalmaları için hiçbir fedakârlık esirgenmez. Biz ise, modernleştiriyoruz diye çarşının eski tulumba tertibatını atmış fakat yerine yenisini yapmamışız. Ya, o elektrik kontağı.. Çarşını elektriklerinin her an kontak yapabileceği daha yularca evvel raporla bildirilmiş, fakat hiç kimse aldırış bile etmemiştir. Kapıya asılan bir «Ya Hafız» levhasının ateşe karşı en iyi silâh olduğuna inandıktan sonra, ortada mesele mi kalır?

İşin hazin tarafı şudur ki, Kapalıçarşı değerinde daha nice sanat âbidemiz hep aynı levha ile korunmaktadır. Bari bu vesileyle şu işi bir ciddi şekilde ele alsak. O takdirde Kapalıçarşı yangınının hiç olmazsa bir şeye yaradığını düşünerek kısmen teselli bulurduk.

*

Kapalıçarşı yanıp kül olurken, İstanbulun Valisi ve Belediye Reis Vekili arap âleminde bir seyahatte bulunuyordu.

Maliye

İkinci denk bütçe

O gece, Ankara'da Ulus Meydanının hemen kenarındaki bir binanın ışıkları sabaha kadar yandı. Binanın kapısında kırmızı plâkalı, numaralan pek ufak bir çok otomobil vardı. Gazeteciler bilhassa 002 numara üzerinde ısrarla durdular. Başvekil çalışıyordu. Tarih Kasım ayının 30 uncu günüydü. O gece pek geç vakit Demokrat Parti iktidarının ikinci denk bütçesi Büyük Millet Meclisine verildi. Biraz sonra da Adnan Menderes ışıkları yanan Maliye Ve-

çalış, neyse değerin onu kazan ve onunla geçin.. Bizim yakamızı bırak; uhtende bulunan bütün idare meclisi âzalıklarından da istifa et». Görecektir ki, o da, bir ay geçmeden iktidarın aleyhine dönecektir. Bunlar, yakın mazide aynen böyle hareket etmişlerdir. Yakın istikbalde aynen böyle hareket etmeye muktedirdirler.

Bunların çizdiği levhaya inanıp insan, değil bütün Demokrat Parti muhalefeti yıllarındaki mücadelesinin eserini yıkmak, pencereyi açıp ta sokağa bile tükürmez. Elem veren, işte bundan ibarettir.

kâletinden yorgun ve uykusuz, ama gene de memnun ayrıldı, 1955 bütçesi 2.976.056.419 lira idi.

Toplantı Başvekilin riyasetinde yapılmıştı. Maliye Vekili Hasan Polatkandan başka vekâlet müsteşarı, onun muavini, Hazine, Gelirler, Giderler Umum Müdürleri toplantıya katılıyorlardı. Konuşmalar öğleden sonra üç sıralarında başlamıştı. Konuşmalara katılanlar bu işin mütehassısları idi. Hatırlanabileceği veçhile Demokrat Partinin muhalefet yıllarında bütçe tenkitlerini yapan Adnan Menderesti. Bir de Hariciye Vekili Prof. Fuad Köprülü hazır bulunuyordu. Adnan Menderes yıprandıkça hem Parti Genel Başkanlığında, hem de hükümet reisliğinde kendisini istihlaf etme zamanının yakınlaştığım hissettiği için bir nevi «Başvekillik stajı»nın Prof. Köprülü için faydasız olmadığı düşünülebilirdir Zira doğrusu istenilirse bu gibi meselelerde ne ihtisası vardı, ne de öyle korkunç bir kabiliyeti. Ama, öğrenmesi lâzımdı!

Konuşmalar çok geç zamana kadar sürdü. Bütçe, nihai şeklile gözden geçiriliyordu. Demokrat Parti, muhalefet yıllarında söylediklerinin icabı olarak kendisini Meclise mutlaka denk bütçe getirmekle mükellef hissediyordu. Gerçi denk bütçe, modern maliyecilikte fazla bir mâna ifade etmiyordu. Ne denk bütçe sıhhat alâmetiydi, ne de denk olmayan bütçe sıhhatsizlik alâmeti.. Ancak, politik sebepler Demokrat Parti iktidarının elini kolunu bağlıyordu. Buna çalışılmıştı, bu husus gözden geçiriliyordu.

Kocaman Maliye Vekâleti binasının ışıkları yanan tek odası, Başvekilin içinde bulunduğu oda değildi. Diğer katlarda, diğer dairelerde de aydınlık vardı. Zira Başvekil ve vekillerle beraber memurlar da kendilerini alâkadar eden hususlar üzerinde son rötuşları yapıyorlardı.

Anayasaya göre hükümetin bütçeyi Büyük Millet Meclisine 1 Aralıktan evvel vermesi gerekmektedir. Bu nokta yerine getirilmiştir. Lâyiha evvelâ Bütçe komisyonunda tetkik edilecek, her vekil komisyona kendi vekâletinin bütçesi hakkında izahat verecektir. Bunu müteakip müzakereler umumi heyete intikal edecek ve Millet Meclisi Şubat ayının ikinci yarısında geceli gündüzlü çalışarak bütçeyi görüşecektir. Müzakerelerin sonunda başvekilin bir konuşma yapması âdettir. Ancak o konuşmaya geçen yıl muhalefetin cevap vermesi caiz görülmemişti.

Şimdi, her yıl olduğu gibi muhalefetle iktidar arasında bir polemiğin açılmasına intizar edilmektedir. Polemik evvelâ bütçenin denkliği bahsinde başlayacaktır. Hiç şüphe yok ki, muhalif mütehassıslar bu denkliğin sun'i olduğunu belirtmeden yapamayacaklardır. Muvafık mütehassıslara gelince, onlar da lâyihanın samimiyetini var kuvvetlerde koruyacaklardır.

Halbuki mühim olan, bu vesileyle memleketin içinde bulunduğu hakikî iktisadî durumun tam bir açıklıkla ve hiç bir politik maksad güdülmeksizin, olduğu gibi millete bildirmesidir. Muhaliflerimiz ve muvafıklarımız bunu yaparlarsa, hakikaten büyük hizmette bulunmuş olurlar.

Karartmanın veya pembeleştirmenin faydası nedir ki?

Hasan Polatkan

Bütçesi 3 milyar

Bir yazı — bir aksülamel

Aşağıdaki yazıyı lütfen okuyunuz ve sonra düşününüz:

Ruh çağırma hususunda emsalsiz kudreti olan Feruzan Selçuk; bir gece, Bahçelievler'de meraldi bir topluluk huturunda ellerini masaya koydu ve gaybe seslenerek:

— Ey şair Eşrefin nezih tur hu!... diye hitabetti, lütfen teşrif eder misinizi... Geldiğinizi, masanın ayağını beş kere vurarak, bildiriniz!..

Az sonra masa; bet kere havalanarak, ruhun geldiğini haber . verdi. Üstad Feruzan Selçuk sordu:

— Halen nerede bulunuyorsunuz?...

Eşref: masanın ayağını alfabeye göre vurarak, cevap verdi:

— Tasviri mümkün olmıyan bir ışık, renk ve ahenk âlemindeyim!...

— Orada zikre şayan hâdiseler cereyan ediyor mu?...

— Geçende bir ayıyı, imamlık pâyesiyle, cennete koydular. Sordum: bir din simsarı yobazı boğduğu için, bu mükâfat verilmiş!...

Feruzan Selçuk ruha rica etti:

— Peki; sizin gibi bir nüktedan, bu hâdiseden mülhem olarak, bize bir espri lütfetmezler mi?...

Eşref, cevap verdi:

— Türkiye'deki siyasi hâdisatı ruhen takip edip, üzülüyorum!... Ayıya: "Bu isi Menderese yapsaydın; imam değil, peygamber olurdun!..." dedim!...

Bu yazıyı bir partinin resmî organı neşrederse, o parti topyekûn «cinayete teşvik» ile itham edilebilir mi, edilemez mi? Savcılık yazının mesulleri hakkında takibata geçer mi, geçmez mi? Mesele Türkiye Büyük Millet Meclisine intikal ettirilebilir mi, ettirilmez mi? Eğer yazıdaki tavsiye yerine getirilirse Türkiyenin hali her gün bir suikastın yapıldığı Orta Şark memleketlerine döner mi dönmez mi? İşin en hazin tarafı bu teşvikin bir partinin resmî organı tarafından yapılmasıdır.

*

Fakat meselenin Türkiye Büyük Millet Meclisine intikali bir yana, savcılık dahi böyle bir yazı karşısında şu ana kadar harekete geçmiş değildir. Bilmiyoruz, vatandaşlar cinayete bundan daha iyi şekilde teşvik olunabilir mi?

Savcılık dahi harekete geçmemiştir; yukardaki yazı aslında bir tek kelimesi değişik olarak intişar etmiştir. Menderes'in yerinde İnönü vardı. Tazı 28 Kasım Pazar günkü Zafer Gazetesinde neşredilmiştir.

Evet, memlekette huzur ve asayiş istiyoruz. Ama bunu isterken savcılar bunun bozulmamasına dikkat ederlerken Menderes veya İnönü, herkes için ölçü bir olmamalı mı? Resmi gazetesinde bu satırlara yer veren bir partinin sonradan şuna veya buna kızmasına hak verilebilir mi?

Merak ediyoruz: Eğer yazıda hakikaten İnönü isminin yerinde Menderes olsaydı, yazının doğuracağı aksülamel bu mu olurdu?

ARADA SIRADA

Yeniliklerimiz

A.B.

C*evap Ticareti.* — Orta-çağlarda papalar kefaret vesikaları satarlardı. Son günlerde 14 -15 yaşlarında müteşebbis bir çocuk, halkın sevap kazanma ihtiyacını karşılamak için, güzel, sembolik, hattâ şairane, bir' iş tutmuş; elinde bir kafes, kafeste cıvıl cıvıl beş on kuş, Beyoğlu caddesinde sevap satıyor. Size bir kuş veriyor, yarım liranızı alıyor; siz de kuşcağızı azad ediyor, o günahlar geçidinden, ayaküstü bir sevap işleyerek geçiyorsunuz. Yeni nesil içinde belki bilmeyenler vardır diye bunun ağız formülünü de ben vereyim: «Azad, buzad Cennet kapısında beni gözet.» Kuşu salıverirken böyle diyeceksiniz.

Ç*ifte Tedrisatta Son Gelişme.* — Hani bir oyun vardır. Onbeş yirmi kişi bir halka olursunuz. Sağınızdakinin kulağına bîr cümle fısıldarsınız. Bu cümle kulaktan kulağa dolaşıp döner, sol tarafınızdakinin ağzından sizin kulağınıza ulaşır. Şaşar kalırsınız, zira bu işittiğiniz cümle sizin söylemiş olduğunuz değildir, yolda değişe değişe bam-başka bir şey olmuştur. Uzak Garptan Orta Garba kadar, oraların bir çok şeyleri bize geliyor. Geliyor ama, hikmeti Hüda, mutlaka az çok değişerek, ya yolda, ya burada. Garpta bazı üniversiteler halk için serbest konferanslar, gece dersleri tertib ederler. Bir şey öğrenmek, bilgisini genişletmek isteyen herkes bunlara devam eder. Ne yoklaması vardır, ne imtihanı, ne de diploması. Derslere devam edenler bu devamlarından dolayı bir hak kazanmış olmazlar. Zaten böyle bir şey akıllarından bile geçmez. Bizim Ankara Üniversitesi bu tertibi genişletmeye karar Vermiştir. Üniversite, tedrisatını, gündüz ve gece olmak üzere, iki postaya ayıracak, böylece şimdiki mevcudun iki misli talebe okutacaktır. Ne denir, Allah okuyanlara «zihin açıldığı, okutanlara kuvvet ve kudret ihsan eylesin» den gayri. Olgunluk imtihanlarını toptan uzun vaadeli taksitlere bağlamak suretiyle namzet talebe sayısını bir kat daha artırmak ve üniversite derslerini üç posta üzerinde tertiplemek de mümkündür. Gelecek yıllarda belki bunu da görürüz.

T*eknik Sahada.* — Biri dini-insanî, diğeri kültürel - beşeri bu iki yeniliğe ilâve olarak, teknik, sahada da güzel bir icadımız var. İstanbul telefonlarında çoktanberi sessiz sedasız tatbik edilen bu basit olduğu kadar dahiyane (sıfatı fazla mübalağalı bulmayınız, bizde «deha» paradan çok evvel enflasyona uğramıştır) evet bu dahiyane icaddan kısaca bile olsa bahsetmemek haksızlık olur. İstanbulda istediğiniz bir numara ile ancak iki üç aramadan sonra konuşabilirsiniz Arada geçen «Yanlış, efendim» gibi sözler, otomatik olarak sizin zimmetinize yazılır, bunun o kadar ehemmiyeti yoktur, faturada nihayet pek de ödenemeyecek kadar fazlalık yapmaz; fakat, diğer taraftan telefon idaresinin madubuna kaydolunur ki, abone sayısı düşünülürse, top-yekunun her halde küçüksenemeyecek bir rakama ereceği kolayca kabul edilir. İşte küçücük bir teknik hüner ki, durmadan gelir artırıyor. Asıl mühim olan nokta budur ve icadın bütün zarafeti de bu noktadadır.

Ne mütevazı insanlarız. Böyle icatlar, buluşlar, meselâ, Amerikada olsa, A.P., U.P., radyolar, TV, gazeteler, dergiler, aylarca bundan bahsederdi. Kendimizi reklâm etmeği öğrenemedik gitti.

Dahiliye

Dr. Namık Gedik
66'ya bağlandı

İki yeni vilâyet

Türkiye Cumhuriyetinde artık 66 vilâyet var. Bunlardan 62 tanesinin adı mekteplerde okutulan coğrafya kitaplarında mevcuttur. Bir tanesi Uşak'-tır. Bir başkası Nevşehirdir - esbak Kırşehir-. Son ikisine gelince, Sakarya ve Adıyaman isimlerini almışlar ve Çarşamba gününden beri resmen vilâyet olmuşlardır.

Memleketin pek çok kazasının vilâyet haline gelmek arzusu hiç kimsenin meçhulü değildir. Bunlardan ikisi, Adapazarı ve Adıyaman geçen devrede — Türkiye Büyük Millet Meclisinin geçen toplantı devresinde — muradlarına ermişler ve kanunları çıkmıştır. Fakat seçimler yakın olduğundan her hangi bir anlaşmazlığa sebebiyet vermemek maksadile kanunların ancak 1 Aralıkta yürürlüğe girmesi kararlaşmıştır.

Kanunlar yürürlüğe girmiştir.

Adapazarında ve Adıyamanda yapılan merasimler çok alâka uyandırıcı olmuştur. Alâka uyandıran ne nutuklardır, ne parlak cümleler. Doğrusu istenilirse bilinmeyen bir söz söylenilmiş değildir. Kesilen kurbanlar, kurdeleler de bekleniliyordu. Her iki vilâyet merkezinde de halk, içten gelen bir sevinçle şehirlerini süslemiş, taklar kurmuş, yerlere halılar döşemiştir. Geçit resimleri yapılmış, davul zurnalar çalınmıştır. Bunların, oralar halkının hakkı olduğunda hiç kimsenin şüphesi yoktur. Hakikaten senelerdir aynı gaye için uğraşmışlar, sonunda Demokrat Parti iktidarının lütfunu görmüşlerdir. Nitekim Sakarya vilâyetine asılan «Sakarya Vilâyeti halkı D. P. iktidarına minnetlerini sunuyor» dövizi halkın içinden gelen bir sestir.

Alâka uyandıran, merasimden evvel Adıyaman ve Sakaryaya gönderilen heyetlerin teşkil tarzıdır. İşte, Adıyamana giden heyet :

Büyük Millet Meclisi Reisi Refik Koraltan, Dahiliye Vekili Dr. Namık Gedik, Jandarma Umum Kumandam General Tahsin Çelebican, Mahalli İdareler Umum Müdürü Cemil Keleşoğlu, Vilâyetler İdaresi Umum Müdürü Fethi Tansık.

İşte, Sakaryaya giden heyet:

Dahiliye Vekâleti Müsteşarı Kemal Hadımlı, Nüfus İşleri Umum Müdürü Adil Dündar, Teftiş heyeti reisi Recai Türel.

Ancak son dakikadadır ki, Sakaryaya hiç olmazsa bir vekilin gitmesi lüzumu hatırlanmış ve Maarif Vekili Celâl Yardımcı bu işe memur edilmiştir.

Bilindiği gibi Adıyaman Malatya Vilâyetinden ayrılmaktadır ve Malatya, muhalefet liderinin seçim bölgesidir.

Basın

Bir bavul hazırlandı

Evin, etrafını, daha sabahın pek erken saatlerinde muhabirler, gazete fotoğrafçıları sarmıştı. Ev Şişlide, Hürriyeti Ebediye tepesine giden yolun üstünde, bir bahçe içindeydi Caddenin ismi, Hürriyet caddesiydi. Evin sakini ise mahkûmiyet kararını Temyi-

zin bir gün evvel tasdik etmiş bulunduğu 79 yaşındaki Hüseyin Cahid Yalçındı. O gece Times gazetesinin emektar muhabiri Mavrudis eski dostu Hüseyin Cahid Yalçını telefonla aramış ve haberi vermişti.

Türk basınının en yaşlı ve en meşhur siması Ankara Toplu Basın Mahkemesi tarafından 26 ay hapse mahkûm edildiğinden beri soğukkanlılığını kaybetmemişti, Belki herkes heyecanlanmıştı, bir o, işi hakiki veçhesile görebiliyordu. 79 yılık ömründe bir çok badire atlatmıştı. «Hapse de gireriz» diyordu, «kısmetse yatar, çıkarız». Üzgün de değildi. Kanaatince, vazifesinden başka şey yapmamıştı.

Hâdisenin ertesi günü İstanbulda herkes, Yalçının tevkifini bekliyordu ve bu, belki de günün en alâka uyandırıcı işiydi. Gazete muhabirlerinin ve fotoğrafçılarının Hürriyeti Ebediyeye giden yolun üstündeki köşkün önünde nöbet tutmalarının sebebi buydu. Aralarında ecnebi ajans veya gazeteler hesabına çalışanlar da vardı. Fakat beklenilen hâdise o gün tahakkuk etmedi. Yalnız gazeteciler Hüseyin Cahid Yalçın ile görüştüler. İhtiyar muharrir, başında siyah beresi olduğu halde meslekdaşlarını kabul etti ve tasdik kararım duyduğu zaman hapishaneye götüreceği eşyalarını, kitaplarını bir bavula doldurmuş olduğunu, polisleri beklediğini söyledi. Hepsini birden içeri alamayacağından dolayı teessür beyan etti. Yeri dardı. Ama, soğuktan korunmak için Otomobilinin içinde oturabilirlerdi. Arabanın anahtarını verdi.

Eve ziyaretçiler gidip geliyordu. Bu sırada postacı Ankaradan bir telgraf, getirdi. Telgrafın altında İsmet İnönünün imzası vardı ve Cumhuriyet Halk Partisi gurubu adına çekilmişti. Telgrafta Yalçının hürriyet davası uğrundaki mücadelesi hatırlatılıyor ve kendisine gurubun en iyi dilekleri teessürle bildiriliyordu. Ziyaretçiler Yalçının eski arkadaşları veya üniversite talebeleriydi. Hepsi, son derece müteessirdi. Onları Hüseyin Cahid Yalçın teselli etti. Metanetini asla kaybetmemişti.

Akşam oldu, hava karardı. Tevkif emri infaz olunmamıştı. Bir defasında bizzat Hüseyin Cahid Yalçın telefonla malûmat sordu. Müsbet bir cevap verilmedi. Müddeiumumilik gazetecilere Ankaradan henüz bir talimat almadığını bildirdi. Talimat gelince, elbette hüküm infaz olunacaktı.

Bu sırada hapishanede bir berber, mahkûmiyet kararı Temyiz tarafından tasdik edilmiş olan General Sadık Akdoğanın beyaz saçlarını 1 numaralı makine ile kesiyordu.

Yalmanın meramı

Ertesi gün Vatan gazetesinin bir köşeşinde Ahmed Emin Yalman imzasile reisicumhura bir arize neşrediliyordu. Ahmed Emin Yalman bu yazısında Devlet Reisinden Hüseyin Cahid Yalçının affını istirham ediyordu. Bu güzel bir hareketti; eğer arizenin esbabı mucibesi şu satırlarda gizli olmasaydı: «Hür dünyanın basın hayatında mühim bir rolü olan Milletlerarası Basın Enstitüsü İcra Komitesinin Zürihte tertip ettiği toplantıya gidiyorum. Bütün Avrupa memleketlerinden ve Amerikadan gelen meslekdaşların yaşlı ve dünyaca tanınmış bir gazeteci olan Hüseyin Cahid Yalçının hapse mahkûm olması karşısında alâka ve üzüntü duyduklarını biliyorum. Bilhassa basın suçları için hapis cezasına alışık olmayan Anglo Sakson gazetecilerinin teessürü büyüktür... kendisi hakkında hususi af hususundaki yüksek selâhiyetinizi kullanmanızı eski bir gazeteci sıfatile en derin saygılarımla dilerim.»

Demek Hüseyin Cahid Yalçının mahkûmiyetine yabancılar üzülmüş, Yalman da Zürihte toplantıya gidiyormuş, orada bilhassa Anglo Saksonlar kendisini sıkıştıracaklarmış, hem bu mahkûmiyet ortada kalırsa Türkiye'de basın hürriyetinin bulunduğunu anlatmak güç olacakmış -üstad hükümetten döviz müsaadesini koparmak için nasıl bir istida vermiştir, yandaki sütunlarda görüyoruz —, onun için şu aralık Hüseyin Cahid affedilmeliymiş... Ama, Zürihte mesele kapansın, Ahmed Emin Yalman aldığı dövizin hakkım ödesin, ondan sonra isterse hapishanenin berberi 79 yaşındaki Yalçını da önüne oturtsun ve 1 numaralı makineyi dayasın! Ahmed Emin Yalmana vız gelecektir.

Halbuki bir gazeteciden beklenilen» bu vesileyle mer'i basın kanununun basın hürriyetini zedelediğini belirtmek ve Hüseyin Cahid Yalçının affi için istirhamda bulunurken bu kanunun da yeniden Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından ele alınmasına çalışmaktır.

Ama o, Yalmanın işine gelir mi?

Hüseyin Cahid ertesi günü, yani Çarşamba günü saat 11 de tevkif edildi. Ankara'daki toplu basın mahkemesi evrakı İstanbul müddeiumumiliğine göndermiş, müddeiumumilik te hükmü infaz etmişti. Çarşamba akşamı İstanbul Cezaevinde iki adam vardı ki, isimlerini o tarihe kadar bütün Türkiye saygı ve sevgi ile anıyordu: Hüseyin Cahid Yalçın ve Bedii Faik!

Hüseyin Cahid Yalçına hakkı olan saygı cezaevinde de gösterildi. Ama, cezaevi idaresi tarafından değil; oradaki mahkûmlar tarafından.. Hemen hepsi ihtiyar gazetecinin etrafım sardılar, teselli ettiler ve onu rahat ettireceklerim söylediler.

İşte Ahmet Emin Yalman !

Basın, Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğünden 901 özel, 5042 genel sayı ile Maliye Vekâletine bir dilekçe ile havale edilmiştir. İşte havalenin metni;

İstanbul; 18/Kasım/1954

Basın, Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğüne

Milletlerarası Basın Enstitüsünün Amerikan ve Avrupa gazetecilerinin iştiraki ile yapacağı toplantıya icra komitesi âzası sıfatıyla iştirak etmek üzere 3/Aralık/1954 de Zürih'e hareket edeceğim. Toplantıda Türkiye'de basın hürriyeti meselesi bahis mevzuu olacağına göre orada bulunmam memleket hesabına lüzumlu ve faydalıdır. Bu seyahat için bin üç yüz lira kıymetinde İsviçre frankına müsaade verilmek üzere Maliye Vekâleti nezdinde lüzumlu olan teşebbüsün yapılmasını saygılarımla dilerim,

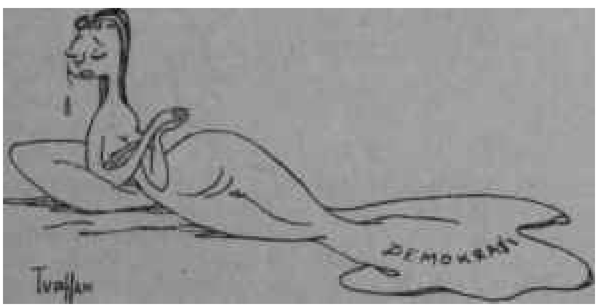
Ahmet Emin Yalman

Memleket hesabına lüzumlu ve faydalı!.. Kimin bulunması? Ahmed Emin Yalmanın! Kim söylüyor bunu? Ahmed Emin Yalman! Ne yapacak orada? Mahkûm olan veya haklarında takibat yapılan Türk gazetecilerini topyekün kötüleyecek. Onun için de, gelsin döviz...

Maşallah, maşallah!..

Ahmed Emin Yalman dövizini almış ve Zürihe gitmiştir.

BEDİİ FAİK'E

«BİR DAMLA»

Koca Hüseyin Cahid Yalçının, işte o zaman gözleri yaşardı.

Bedii Faik hasta

İstanbul'da üç avukat ile Toplu Basın Mahkemesi arasında bir yarış başlamış görünüyor. Avukatlar, Bedii Faikin avukatlarıdır. Mütemadiyen istida veriyorlar ve müekkillerinin tevkifine itiraz ederek tahliyesini istiyorlar. Toplu Basın Mahkemesi ise aynı inadla bu müracaatı reddediyor. Avukatlar Bedii Faikin hasta olduğunu bildiriyorlar ve o bakımdan da tahliyesine lüzum gösteriyorlar.

Bedii Faik, hakikaten hastadır. Ciğerlerinden rahatsız olduğu malûmdur. Uzun müddet tedavi görmüş, hattâ bir ara doktorlar kendisinin yaz ve kış Heybeliadada oturmasını elzem bulmuşlardır. Üstelik son zamanlarda, fazla çalışma neticesi hem sinirleri bozulmuştur, hem de tansiyonu yükselmiştir. Bütün bunlar, genç muharririn hayatım tehlikeye koymaktadır.

Gazetecilerin kanun dışı olmadıklarına şüphe yoktur. Aynı derecede şüphe götürmeyen bir husus gazetecilerin hapishane idarecileri tarafından herkesten, de kötü bir muameleye maruz bırakılmamaları lüzumudur. Adaletin bir an evvel tecellisi, herkesin en büyük emelidir.

KAPAKTAKİ GAZETECİ

Bedii Faik

Bundan hayli uzun seneler evvel 1945 yılında, o zamanlar Tasviriefkâr gazetesini çıkarmakta olan Ziyad Ebüzziya bir gençten bir kaç fıkra denemesi aldı. Bunlar küçük fıkralardı, espri doluydu. Altlarında o zamana kadar işitilmemiş bir isim vardı: Bedii Faik. Bedii Faik, Tasviriefkâra çalışan ve devrin usta muhabirlerinden biri olan Kadri Kayabalın yakın arkadaşıydı. Tıp fakültesine devam ediyordu. Zengin değildi, orta halli bir ailenin çocuğu idi, bir yandan tahsilini yaparken diğer taraftan da para kazanması faydadan hali sayılmazdı.

Bedii Faik'in fıkraları hoşa gitti. Ancak Tasviriefkâra aynı neviden hicivleri Cumhuriyet gazetesinin sahiplerinden Doğan Nadi yazıyordu ve çok muvaffak oluyordu. Bu cins yazılar onun keşfiydi. Fakat Bedîî Faik de ihmal edilemezdi. Kendisine gene Ziyad Ebüzziya ve Cihad Babanın çıkardığı Son Saatte bir köse ayrıldı. Böylece Bedii Faik Babıâliye girdi.

Gazetecilik, Koch basili gibidir. Bir kere insanın kanma işlemeye görsün. Ondan bir daha kurtulmanın imkanı yoktur. Nitekim genç Bedii Faik de — simdi 33 yaşındadır— az zamanda tıbbı filân unuttu ve kendini tam manâsile gazeteciliğe verdi. İstikbalini o mesleğe bağladı.

Babıâli bir serbest piyasadır. Az kazanan vardır, çok kazanan vardır. Parlayan vardır, parlamayan vardır. Fakat şurası bir hakikattir ki herkes kabiliyetinin nasibini mutlaka bulur. Bedii Faik kabiliyetleri yüksek bir gazeteciydi, az zaman içinde parladı. Bir kaç gazete değiştirdi Milliyette, Yeni İstanbulda çalıştı. Bir yandan da okuyor, kültür dağarcığını döktürüyordu. Her gün biraz daha iyi yazıyor, tekâmül ediyordu. Bu sırada İstanbul radyosunda konuşmalar yapmaya başladı. Bunlar da son derece alâka uyandırdı. İstanbul Gazeteciler Cemiyetinde faal rol aldı. İdare Heyetine seçildi. Genç nesil içinde ismi en fazla duyulanlardan biriydi ve bunu tamamile şahsi meziyetlerine medyundu. Her şeyi bizzat kendisi yapmıştı, kendisi temin etmişti. Önüne çıkan fırsatlardan istifade etmesini bilmişti.

Bu sırada Falih Rıfkı Atay Dünya gazetesini çıkarmaya hazırlanıyordu. Bedii Faiki evvelâ muharrir olarak aldı, sonra ortak yaptı. Gazetenin idaresini hemen tek başına. Bedii Faik deruhte ediyor, hattâ bu yüzden yazılarını bile ihmal ediyordu. Genç gazeteci idari sahada da büyük bir başarı sağladı. Bilhassa gazetenin ilânlarım arttıran yollar buldu. Ayrıca Dünya, çok satan büyük gazeteler arasına girmişti.

Muhalif miydi? Katiyyen. İyi gördüğü şeyleri övmekten geri kalmıyordu. Ama beğenmediklerini tenkid etmeyi de kendisi için vazife biliyordu. Okuyucularının da kendisinden istediği, beklediği buydu. Vazifesini yaptı.

Bedii Faik şu satırların yazıldığı sırada İstanbul tevkifhanesindedir. Kendisini sevenlerin bütün temennisi aynı satırların okunduğu sırada adaletin tecelli etmiş bulunmasıdır.

Tekel

Sıhhatinizi koruyunuz

İstanbulda bir gece ne rakı, ne sigara, ne konyak, ne likör bulundu. Bayilere gidiyordunuz, «Yok!» diyorlardı. Sanki bir içki yasağı konulmuştu. Sanki Fransanın süt içen ve vatandaşlarına süt içilmesini tavsiye eden Başvekili Mendes-France Türkiyeye gelmiş ve bizim de sağlığımızı korumak için tedbirler almıştı.

Herkese bir merak âriz oldu: Tekel maddeleri nereye gitmişti? Bayilerden bir kısmı fazla bir şey söylemiyor, diğerleri ise pahalılıktan bahsediyorlardı. Fiyatlar artacaktı.

Doğrusu istenilirse bu sefer her şey son derece sessiz sedasız cereyan etmiş, sır iyi saklanmıştı. Hükümet tekel maddelerinin çoğunun fiyatını arttırmak kararım almış, fakat bu mevzuda dışarıya hiç bir şey sızmamıştı. Her zaman zam rivayetleri zamdan çok evvel piyasaya çıkar. Bu sefer ise aksi olmuştu. Hiç kimse bir şey öğrenememiş, bu yüzden elindeki malı tam manasile saklayamamıştı. Sadece bir sabah Tekel Müdürü Münir Karacık İstanbuldaki gazetecileri Tekelin Kabataştaki güzel binasına davet etmişti. Umum müdürün bir basın toplantısı yapacağı haber verilmişti. Halbuki aslında bu, bir basın toplantısından ziyade bir kıraat oldu. Münir Karacık elinde tuttuğu metni okudu ve sonra, suallere cevap veremeyeceğini bildirdi. Metinde tekel mamullerine yapılan zammın esbabı mucibesi anlatılıyordu.

Esbabı mucibeyi yerinde bulmamaya imkân yoktu. Deniliyordu ki, bu bir pahalılık değil, bir fiyat ayarlamasıdır. İptidaî maddeden ithal maddelerine kadar, Tekelin şümulüne giren her şey artmıştır. Artmayan sadece Tekel mallarının fiyatlarıdır. Bu bakımdan bir ayarlamaya zaruret vardır.

Hem memleketimizde alkol istihlaki de artmaktadır. Bunun zararları aşikârdır. Fiyatlar yükseldikçe satışın da azalması son derece tabiidir. Gerçi memlekette halkın iştira kabiliyeti son senelerde büyük gelişmeler kaydetmiştir. Ama buna rağmen vatandaşlarımızın bütçelerinde içki ve sigaraya ayrılan kısımlar nihayet mahduttur. Bu bakımdan ayarlama neticesi içki içenlerin miktarı azalacak, milletimiz daha sıhhatli bir hale gelecektir.

Bu esbabı mucibe ileri sürülürken unutulan bir nokta tekel mamullerinin fiyatlarının zaten normalin çok üstünde bulunduğudur. Tekel mallarının fiyatları bütçeye daha fazla gelir temin etmeleri için şişirilmiştir. Yani, maliyetlerinden ucuza satılmaları gibi bir mesele bahis mevzuu değildir. Bilindiği gibi Tekel, halen devletçilik politikamızın en kaba yadigârından bîridir ve hükümet bütün liberal iktisadi politikasına rağmen bu gelirden vazgeçemediği için hayatımızın o faslını görmemezlikten gelmeyi daha kolay ve faydalı bulmaktadır. Bir ara Tekelin, müessese olarak dahi kaldırılacağından bahsedilmişti. Fakat Denk Bütçe yapmak mecburiyeti Maliyeyi hayli müşkül bir durumda bırakmaktadır.

Tekel Vekiline ise Maliye Vekili Hasan Polatkan vekâlet etmektedir.

Fiyatlar ayarlandıktan sonra mallar ortaya çıktı. Şimdi, daha mı az satılıyorlar? Hayır. Sadece vatandaş daha fazla para ödüyor. Yalnız Türk Sesi gazetesidir ki bu tedbirin sağlığımızı korumak hususundaki müsbet rolünü belirterek hükümeti bu güzel ve faydalı karardan dolayı hararetle alkışlamış, tebrik etmiştir.

Partiler

Muhalefette aynı terane

Günlerden bir gün Ankarada çıkan ve resmen olmasa bile fiilen Cumhuriyet Halk Partisinin resmi organı vaziyetinde bulunan Halkçı gazetesinde, iki sütunluk bir başlıkla bir başmakale intişar etti. Başlık şuydu: Muhalifler birleşiniz! Aylar var ki memlekette ne zaman bir huzursuzluk olsa, ne zaman hükümet lüzumundan şiddetli tedbirlere başvursa Halkçı gazetesinden aynı terane yükselir: Muhalifler Birleşiniz! Fakat bu sefer kampanya devam etti, hattâ daha şiddetlendi. Ertesi gün, gazetede başka bir yazı yayınlandı: Vatandaşlar Birleşiniz!

Fikir hep aynıydı. Deniliyordu ki, iktidar iyi yolda değildir. Onun için Muhalefet partileri kendi aralarındaki ihtilafları bir kenara bırakmalı ve demokrasinin ana dâvaları üzerinde birleşmelidirler. Beraberce mücadele etmelidirler. Gerek Mecliste, gerekse Meclisin dışında müştereken çalışmalıdırlar. O zaman Demokrat Parti Muhalefetin mukavemetini daha iyi hissedecek ve hareketlerini ona göre frenleyecektir. Ayrılık, kuvvet kaybetmek demektir. Evet, Muhalefet Partileri bir araya gelmeli ve aynı çerçeve içinde gayret göstermeli. Bu fikir, son hâdiseler üzerine bir az daha genişlemişti. Şimdi, sadece muhalifler değil, bütün vatandaşlar cihada çağırılıyordu.

Yazı iktidar çevrelerinde gayrı müsait bir tesir yaptı. Demokrat Partinin hassas zihniyetli bazı ileri gelenleri bu davetin halkı isyana teşvik olduğunu bile söylüyorlardı. Gerçi bu, bir mübalağa idi ama, iktidarın kendi hareketleri, yani böyle bir davetin yapılmasına âmil olan şiddetli ve antidemokratik tedbirleri gözden uzak tutulursa çağırı hakikaten garip ve yersiz bulunabilirdi. Halbuki yazı bir aksülameli ifade ediyordu. O bakımdan Demokratların çuvaldızı başkalarına batırmadan evvel iğneyi kendilerine şöyle bir dokundurmaları icap ediyordu. Fakat mühim olan zaten iktidarın reaksiyonu değildir. Bizde partiler, karşı partinin bütün hareketlerini kötü niyete atfetmeyi artık âdet haline getirmişlerdir. Teklif, bizzat Halk Partisi çevrelerinde de iyi karşılanmadı. Hem, doğrusu istenilirse her halûkârda tedbir olarak sadece bunun ileri sürülmesi de Cumhuriyet Halk Partisinde pek kısır muhayyeleli kimselerin bulunduğuna işaret sayılabilir. Mücadele etmenin başka yolu yok mudur?

O gün bir Halk Partili:

«— Birbirine benzeyen partiler, aralarında müsbet işbirliği yapabilirler, dedi. Biz, 1946 ile 1950 arasında daima Halk Partisi ile Demokrat partinin, icap ederse bir yolu beraber yürüyebileceği tezini savunduk. Fakat o zamanki Millet partisile işbirliğini hiç bir zaman düşünemedik. Şimdi de düşünemeyiz».

Bir başkası ise fikrini şöyle ifade etti:

«— İşbirliği iyi.. Ama ne için? Yoksa, sadece bir şeye karşı işbirliğine henüz lüzum yoktur. Eğer parti daha dinamik ellerde olsaydı, o meclisteki otuz kişilik acemi gurubu ile dahi bu şartlar altında Demokratlara duman attırırdı. Bizim iktidarımız zamanında onların aynı derecede acemi gurubu böyle mi çalışıyordu? Halbuki şimdi biz de onlar kadar dâvamızda haklıyız. Kurduğumuz demokrasinin muhafazası artık bize. düşüyor. Millet, biz bir harekette, ama müsbet harekette bulunursak etrafımızda halka olacaktır. İş, Partinin şu uyuşuk halden çıkıp, nihayet dinamizme kavuşmasıdır.»

Pek çok Halk Partili, Cumhuriyetçi Millet Partisile yapılacak işbirliğinin Halk Partisi için bir handikap teşkil edeceği kanaatindeydi. Buna mukabil aynı çevreler Mecliste sözlü sorular, memleket, dahilinde mitinglerle partinin asıl muhalefet vazifesini yapması zamanının geldiğini hatırlatıyorlardı.

Halbuki bu sırada Partinin Genel Sekreteri Kasım güleğin adı ve resmi gazetelerde bol bol çıkıyordu. Ama, bir memleket meselesini tartıştığı için mi, bir dâva etrafında partisinin görüşünü izah ettiği için mi, ortaya bir şeyler koyduğu için mi? Cumhuriyet Halk Partisi, vaktile Demokrat Partinin yaptığı gibi milletin sinesine girdiği, orada faaliyette bulunduğu ve Genel Sekreter bu işte baş rolü oynadığı için mi?

Hayır, hayır hayır!

Şu anda hükümetin bir vekili ve Ana Muhalefet Partisinin Genel Sekreteri belki kendileri için mühim, ama memleket için asla ehemmiyet taşımayan bir münâkaşaya girişmiş bulunmaktadırlar. Birbirlerine protestolar, mukabil protestolar çekmekte, gazetelere beyanatlar vermektedirler. Vekil demiş ki: isteyen benim Bebekteki evimi alsın; Genel Sekreter demiş ki: Ben alırım; Vekil Demiş ki: ama Kooperatif müsaade edecek mi; Genel Sekreter demiş ki; müsaade etmesi lâzım; Vekil demiş ki: yağma mı var; Genel Sekreter demiş ki: yağma yok, evi isterim; Vekil demiş ki: hava alır...

Aman yarabbi, millet bunu mu bekliyor?

Seviye!

Kervan yürürken

İstikametten direr tezvirciler elbet ayak,
Şöhret almak *istiyorken. kâinatı güldürür.*
Pisliğin faiktir hattâ ey Mükerrem... farka bak;
Saldırıp dursun ko âlem... İt ürür, kervan yürür!...

(Zafer Gazetesinden)

Batından Hatıralar

Et alınacak... Saman alınacak!...

Gözümü açtım, başucumda aile doktorumuz, annem, hemşirem... Annemle hemşiremi anladık amma, doktor da ne oluyor?...

Annem :

— Nasılsın oğlum?...

— Nasıl olacam... iyiyim...

— Uyuduğun müddetçe sayıklandın da, merak ellik... Doktoru çağırdık...

— Ne sayıkladım ben?...

— Bilmem... et alınacak, saman alınacak... et alınacak, saman alınacak...

Güldüm...

— Resmi ilân meselesi... dedim...

Efendim hikâye şu: o zamanlar Ulus'ta geceleri çalışıyorum... Yazı işleri müdürü Samih Tiryakioğlu... Baş musahhih: Cemal Sağlam... Musahhihleri Hakkı Unan ve Celâl Sun... Ulus'un da hükümet gazetesi olarak sekiz sayfa çıktığı günler... Ama bu sekiz sayfanın altısı resmi ilân... Bu kadar ilânı, hem de en sevimsizlerini neden basarlar bu gazeteye diye düşünürdüm bir zamanlar... Meğer işin içinde iş varmış: resmi ilân, gazeteye tonla para getirirmiş... Ayrıca, ne kadar mühim olursa olsun, bir makale veya haberi musahhihler yalnız başlarına okurlar da, resmî ilânlara gelince biri provalardan okur tashih eder, öteki de asıllarından takibederdi...

Uzatmıyalım... Bütçe müzakerelerinin arifesindeydik... Bir gece yarısı Samih Tiryakioğlu odama girdi:

— Cemal Sağlam izinli... Hakki hoca hastalanmış... Celâl de fazla kaçırmış, gelemiyecekmiş... Elindeki işleri bırak da şu tashihlere bir bakıver...

İlânların asılları geldi, provaları da aldım başladım tashihe... Millî Savunma Bakanlığı Satın Alma Komisyonunun elindeki et ve saman tahsisatı bitmemiş olacak ki, dayanmışlar ilânları:

ET ALINACAK

M. S. B. Sat. Komisyonundan.. Evsafı aşağıda gösterilen...

SAMAN ALINACAK

M. S. B. Satınalma Komisyonundan... Muhammen bedeli aşağıda yazılı ...

Velhâsılı kelâm ben tek başıma, sabaha kadar, et alınacak saman alınacak dire tekrar ede ede, Asri zamanlar filminde Şarlo'nun makineleşmesi gibi bir bale düşmüşüm...

Odama girip uyuyunca da:

— Et alınacak, saman alınacak... diye sayıklayıp durmuşum... Valde ne bilsin resmi ilân işlerini, doktoru çağırmış... Ş.N.B.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Memur

Maddi ve manevî tatmin

İktisadi hayat hiç olmazsa demokrasilerde iki ana bölüme ayrılmış bulunmaktadır. Bu bölümlerden birisi kamu ekonomisi diğeri hususi ekonomi bölümü adını taşımaktadır. Kamu ekonomisi en liberal bünyeli memleketlerde dahi mevcuttur. Meşhur İngiliz iktisatçısı Adam Smith hususi ekonominin rağbet göstermediği sahalarla, hususi ekonominin takati dışında bulunan iktisadi faaliyetlerin devlete bırakılmasını istemiştir. 18 nci asrın sonlarında buhar kuvvetinin makineye tatbiki hususi ekonominin gittikçe sahasını arttırmış liberal nizamın aşırı hürriyeti neticede muayyen ellerde iktidarların toplanmasını intaç etmiş, serbest rekabet bu suretle yerini tekellere bırakmıştır. Fransız inkılâbının ortaya attığı ferdiyetçi fikirler insan haklarının başlıcalarının teminat altına alınmasını icabettirmiş ve daha 18 inci asrın başlarında vazifesi dahilde asayişi temin ve adaleti tevzi olan devletin vüsat ve mahiyetinde büyük bir değişiklik husule gelmiştir. Kafalara iyice yerleştirmek lâzımdır ki, bugünkü devlet mahiyeti itibariyle çeşitli renkler taşır. Bunlardan birisi siyasi renktir ve menşe ve tarih bakımından diğerlerine takaddüm eden renk de budur. Fakat Fransız ihtilâlinin yaymış olduğu fikirler bu siyasi fon üzerine içtimaî ve iktisadi renkler serpiştirmiştir ki, zamanımız devletinin rengi bunların muhassalasıdır.

Bütün bunlardan şunu söylemek istiyoruz: Hususi ekonomi için lüzumlu olan kilit endüstrilerin hemen hemen hepsi devlet tarafından işletilmektedir. Demir yolları, denizyolları, hava yolları, enerji santralları, kömür işletmeleri batılı memleketlerin çoğunda devlet işletmeleridir. İşte bu hal kamu ekonomisinden maişetini temin edenlerin adedim artırmıştır. Hizmetlerini devlete satanlar devletten hizmetleri mukabili maaş almaktadırlar. Devlet hizmetinin hususi ekonomilerdeki hizmetlere nazaran devamlığı, muntazamlığı, devletin edebî bir varlık olması kamu ekonomisine adam cezbetmek için önemli birer unsurdur. Fakat zamanımızda milletler temsili hükümet sistemiyle idare olunmaktadırlar. Bu sistemde hükümetler sistemin mahiyeti icabı geçici, hizmetler ise âmme hizmetinin mahiyeti icabı daimî ve muntazamdır. Günümüzün devlet idaresi bakımından ana dâvası denebilir ki direksiyonda bulunan değişen idare ediciler kadrosunun değişmiyen devamlı ve muntazam yürütücüler kadrosu üzerindeki baskısıdır. Daha doğrusu politikacılarla idareciler salâhiyet bakımından kuvvetlenmek istediklerinden birbirine karşı kuvvetli görünmek arzusundadırlar. Bu arzu siyasî saha ile idari saha arasında

Kalkınan Almanya

İkinci Cihan Harbi malûm olduğu üzere Almanya ile 8 Mayıs 1945'te Alman kalkınması sona erdi. O vakit ne Almanlar ve ne de dünya efkârı umumiyesi pek kısa bir zamanda Almanyanın süratle kalkınacağını ümit etmiyorlardı. Zira Almanya altı yıl muhtelif cephelerde devam eden şiddetli savaşlar sonunda büyük nüfus kaybına uğramış, geri kalan nüfus da harbin ve harp sonrasının kötü tesirleri sonunda çalışma gücünden büyük ölçüde kayıp etmişti. Oder ve Neisse nehirlerinin doğusunda kalan kısımlar Almanya'dan koparılarak Rus ve Polonya idaresi altına terkedilmiş ve bu bölgelerin sakinleri asırlar boyunca vatan ittihaz ettikleri yerlerden sürülmüşlerdi. Bu keyfiyet zaten sanayii ve münakale tesisleri tahrip edilmiş ikametgâh bakımından çok sıkışık bir duruma düşmüş olan İngiliz, Fransız ve Amerikan işgal bölgelerinde, yeni gelenlerin de ilâvesi ile yaşama ve barınma şartlarını büsbütün güçleştirmişti. Kayıtsız şartsız teslimi takip eden ilk senelerde müttefiklerin Almanya'ya karşı ne kadar sert hareket ettikleri malûmdur. Bilhassa Almanyanın artık bir sanayi memleketi olmaktan çıkarılarak bir ziraat memleketi haline getirilmesini istihdaf eden «Morgentau Plânı» gereğince sanayi tesislerinin sökülmesi ve yukarda ismi geçen memleketlere götürülmesi icabediyordu. Bir yandan da Almanya ham madde olarak kömürünü kendi memleketinde kullanması icabederken, kömür ihraç etmek ve uzun zamandanberi dikkatle muhafaza edilen ormanlarını kestirerek zorla kereste ihracına zorlanıyordu. Nitekim Almanyanın bu harp sonrasının ilk yıllarındaki cüz'i ihracat yekûnu hemen hemen bu iki kalemden terekküp etmekteydi. Fakat müttefikler çok zaman geçmeden Batı Avrupa Sanayi topluluğu için Almanya'nın ne kadar lüzumlu olduğunu bittecrübe görmüşler ve Almanya'nın yeniden bir sanayi memleketi olması yolunda tedricen verdikleri müsaadelerle gittikçe büyük adımlar atmışlardır. Her hususta mevcut kayıt ve tahditler büyük ölçüde kaldırılarak üç işgal bölgesinin Batı Almanya Federal Cumhuriyeti adı altında 1949 yılında birleştirilmesiyle yeni Alman Milli Ekonomisi kurulmuş oluyordu. Bugün Batı Almanya 250.000 kilometrekarelik bir araziye ve elli milyonluk bir nüfusa sahiptir. Gayet tabiidir ki, daha ziyade zirai bir karakter taşıyan doğu bölgelerinin Almanya'dan ayrılması ve Rus işgal bölgesinin batayla birleşmesine imkân verilmiyerek Rus baskısı altında Alman Demokrat Cumhuriyetinin kurulması yeni doğan millî ekonominin harpten öncekine nazaran çok daha başka bir bünye kazanmasını gerektirmiştir.

Filhakika mesele dokuz buçuk milyon muhacirin Batı Almanya'ya yerleştirilmek mecburiyetinde kalınmasiyle hektar başına düşen nüfus % 44 ziraî bakımdan işlenebilir arazide % 52 ve ekilen sahada hektar başına % 69 artmıştır. Bugün Batı Almanya'da yüz kişiye 28,1 hektar ziraî bakımdan işlenebilir arazi yahut 17,1 hektar ekilen arazi ve tarla düşmektedir. Halbuki 1936 yılında yüz kişiye 42,7 hektar ziraatte kullanılan arazi, 28,8 hektar tarla düşüyordu. Federal Almanya gıda maddelerinin bugün ancak % 60-65 ini temin edebilirken harp öncesi Almanyasında bu nispet % 80'nin fevkinde bulunuyordu. Bu demektir ki, harpten önceki Almanya aşağı yukarı 13 milyon insanın gıda ihtiyacını dış memleketlerden karşılamak durumunda iken Federal Almanya aşağı yukarı 20 milyonun gıda ihtiyacını ithalât yoluyla karşılamak mecburiyetindedir. Sadece bu rakamlar bile göstermektedir ki, bugünkü Almanya eski Almanyaya nazaran dünya ticaretine daha fazla bağlıdır.

Hayat seviyesi çok fazla düşmüş bir milletin kısa zamanda hayat seviyesini yükseltmek için herşeyden önce istihsal kuvvetlerini seferber ederek istihsali ve hem de Almanyalım durumunda ihracata müsait istihsal branşlarını geliştirmesi icabettiği aşikârdır. 1949 yılında 1936 yılı yüz olarak alınırsa, umumi ve sınaî istihsal endeksi doksan olduğu görülür. Fakat şuurlu bir çalışma sayesinde istihsal seviyesinin müteakip senelerde süratle yükseldiğini görüyoruz. Filhakika 1950 de 113'e varan istihsal seviyesi 1953 yılı sonuna kadar sırasiyle 135, 145, 158'e ulaşmıştır. Çalışan işçi sayın 1949 da 13,5 milyon iken 1953'te 15,5 milyona yükselmiş, 1949 da haftada 46,3 saat çalışılırken 1953'te bu müddet 47,9 a çıkmıştır. Sanayide çalışan isçiler ise 4,4 milyondan 5,8 milyona yükselmiştir. İşsizlerin sayısı kayıtlı olarak 1,230 milyondan 1953'te 1,252 milyona çıkmışsa da bu mutlak artış yamada işsizlik nisbeti 1949 da % 8,8 iken 1953 te % 5,5 buçuğa düşmüştür. Bu demektir ki, bu geçen devre zarfında istihsal sahasında çalışanların adedi iki milyondan fazla artmış, çalışma müddetleri uzatılmış ve işsizlik nis-

münasebetlerin gerginleşmesine sebep olmaktadır.

Siyasi iktidar programını gerçekleştirmek için iktidardadır, bu program gerçekleştirilecektir. Fakat bu program gerçekleştirilirken idarî teşkilâta ve idare ediciler kadrosuna âmme hizmetinin muntazam ve devamlı olarak islemesine mâni olacak tarzda müdahalede bulunmamalıdırlar.

Memur, belki bütün mesaisini ma. aşı mukabilinde devlete satmış insandır amma, ona sen uşaksın diyemeyiz. O her şeyden önce ifa ettiği hizmetin büyüklüğüne inanmış, işgal ettiği mevkiin gururuna ulaşmış, yarınından emin bir vatandaş olmalıdır. Eğer memura fonksiyonlarım ifa etmek için gereken bu şartları temin etmezsek âmme hizmeti zevkle çalışılan bir iş olmaktan çıkar. Bunun neticesinde de asıl işin ehli olan kimseler maddî avantajları bakımından oldukça cazip bir saha olan hususî ekonomiye kayarlar. Devlet işlerinin ehliyetsiz eller tarafından çevrilmesi hepimizi mutazarrır eder. İki ekonomi arasındaki paralellik dolayısiyle yalnız âmme ekonomisi muaddel hale gelmez, hususi ekonomi de akıncı ruhunun dinamizminden ve müteşebbis ruhundan kaybeder. Onun için, karma ekonomilerde yâni kamu ekonomisi ile hususi ekonominin yanyana çalışmak mecburiyetinde bulunduğu ekonomilerde kamu ekonomisinde çalışanlara gereken maddî avantaj ve mânevi gururu tanımak bir zarurettir. Zaten bunun için değil midir ki, Avusturyalı müelliflerden Adolf Wagner, devlet ekonomisinin düzenli bir şekilde işleyebilmesi için kalifiye devlet memurlarına ihtiyaç olduğunu ileri sürmüştür.

Memleketimizde düzenlenmesi gereken meseleler arasında memur meselesi de vardır. Memurlarımız itiraf etmek gerekir ki, ifa ettikleri hizmetler karşılığı maddeten tatmin olamamaktadırlar. Çeyrek asırlık bir hazırlık devresinden sonra vazifelerine başlayan genç elemanların aldıkları maaş bir talebe bursunu geçmemektedir. Halbuki, bunların çoğu vazifelerine başladıkları çağda çeşitli mükellefiyetlerle karşı karşıyadırlar. Kendilerini bekleyen çeşitli ihtiyaçlar vardır. İfa edilecek vatan hizmetleri vardır. Bunların hepsi başlı başına kendileri için muazzam meblâğlara ihtiyaç gösteren işlerdir. Halbuki asıl işlerin güç olduğu başlangıç devrelerinde genç elemanlar kendilerini ümitsizliğe kaptırmaktadırlar. Bu durum ekseriya bunların heder olması ile neticelenmektedir. Halbuki, vekâletlerimizde çalışan elemanlara birazcık itina gösterilse onların mesailerine olduğu kadar, hususî durumlarına da gereken alâka esirgenmese, velhâsıl âmir durumunda olanlar biraz personel idaresine vakıf bir âmirin hareket tarzlarını benünseseler zannediyoruz ki, bugünkü haliyle cazip bir saha olmaktan uzaklaşan devlet hizmeti, bir çok genç ve kıymetli insanları kendisine çekebilecektir.

1950 den bu yana geçen beş seneye yakın bir devrede iktisadî kalkınma neticesi millî gelirin arttığı, ve millî gelir arttığı için de devlet bütçesi başabaş bir gelişme gösterdiği halde memur vatandaşlarımız gittikçe ağırlaşan hayat şartları ile, 1950 deki gelir imkânları ile mücadele etmektedirler. Vakıa bir yıla yakın bir zamandır memurlara verilen ikramiyeler az da olsa bir rahatlık temin etmektedir. Amma fiyat yükselmeleri takip edilegelmekte olan iktisadî politikanın bazı aksaklıkları yüzünden bir türlü önlenemediği için murat olunan neticeyi husule getirememiştir. Fiyatlar kendi aralarındaki bağlılık dolayısiyle gün geçtikçe şahlanmaktadır. Bu şahlanmadan ise en fazla mutazarrır plan sınıf dar ve değişmez gelirler diye ifade olunan memurlar olduğu için ilerisini görebilen ve biraz da kendisinde cesaret bulunan herkes devlet kapısını terketmektedir. Bazı bakanlıklar mecburî hizmet karşılığı yetiştirdikleri elemanlarım bir seneye varmaksızın kaybetmiş olmak gibi bir durumla karşılaşmaktadırlar. Başka bazı bakanlıklar açtıkları müfettişlik imtihanlarında aday bile bulamamaktadırlar. Her gün gazetelerde ve hattâ bazı yüksek mektep veya fakülte mezunlarına ait dernek veya birliklerde, bazı vekâletlerin imtihansız olarak memur olacaklarını bildiren resmî yazılara rastlanmaktadır.

Yukarda anahtarlariyle belirtmek istediğimiz durum bize gösteriyor ki memurların statüleri, bunlara tanınacak haklar, âmirlerin astlarla olan münasebetleri, siyasi organların idari organlara karşı davranışları başlıbaşına ele alınıp incelenecek değerde problemlerdir. Onun için bunları bu zaviyeden ele alıp incelemek gerekir. Bunun için memur meselesini muhtelif yönleriyle bir an önce ele alıp incelemeliyiz. Unutmıyalım idarî masraflar maliye ilminde müsmir «productif» masraflar olarak tanınır. Maalesef içinde bulunduğumuz durum yukarda saydığımız sebeplerden dolayı hiç de böyle değildir.

Vergi

Gelir vergisi nisbetleri

Vergi, zamanımızda devletin gelirlerinin önemli bir kısmını teşkil etmektedir. Çünkü memleketlere göre, vergi yoluyla temin edilen devlet varidatı umum devlet varidatının % 75 - 95 arasında değişmektedir. Fakat vergi mahiyeti itibariyle hususi ekonomiden kamu ekonomisine mecburî olarak yapılan nakdî bir kıymet nakli olduğu ve anında mükellefe hiç bir karşılık sağlamadığı için, mükellefi sıkmaktadır. Onun için vergi hududu meselesi malî sahada devrimizin en çetin meselelerinden birini teşkil eder. Mükelleften ne miktar vergi alınabileceği, hangi miktarın üstünde mükellefe tahmil edilen yükün hazineye varidat temin etmekten ziyade külfet yüklemek olacağı maliye teknisyenlerinin üzerinde en fazla kafa yordukları meselelerden biridir. Verginin hududunun aşılması maliyecilerin pek hoşlandıkları bir tâbirle altın yumurtlayan tavuğun öldürülmesini intaç edeceğinden mümkün mertebe mükellefi sıkmaksızın ondan azamî istifadeyi temin etme yoluna gidilmektedir. Kaldı ki, verginin millî ekonomi millî ekonominin vergi sistemi üzerinde tesir ve aksi tesirleri vardır. Alman mucizesi denilen «Deutsches Wunder» Alman kalkınmasında vergi sisteminin ve bu sistem üzerinde Alman teknisyenlerinin rolü inkâr edilmez. Zira bunlar Alman vergi sistemi üzerinde isabetli adımlar atmışlar ve Alman kalkınmasına birer teknisyen olarak gereken iştirakta bulunmuşlardır.

Bu kere Alman federal meclisi «Bundestag» gelir vergisi nisbetlerinde % 20 bir indirim yapmıştır. Bu yüzde yirmi indirim devlet varidatına 800 milyon dolar tutarında intikal edecektir. Zira geçen sene Federal Hükümetin gelir vergisinden temin ettiği gelir 500.000.000 dolar kadardı. Fakat bu indirimden sonra vergilerden temin edilen devlet varidatının azalacağına hükmetmemek gerekir. Zira Almanlar iki sene kadar evvel de gelir vergisinde ve diğer vergilerde bazı indirmeler yapmışlardı. Netice devlet varidatının azalması değil, artması oldu. 1949 senesinden bu yana geçen zaman zarfında Alman gayrisafi millî hasılası iki kat artmıştır. Bu da göstermektedir ki, Alman vergi sistemi ve bu sistem içinde Al-

bi olarak azaltılmıştır. Ücretler 1038 yılında 100 itibar edildiği taktirde 1953'te 209'a yükselmiştir. Halbuki geçim haddi 1938 yılında yüz itibariyle 1953'te 168 olduğuna göre iş ücretinin 209'a çıkması Alman hayat seviyesinin yükseldiğini gösterir. Alman milli geliri ise, geçen yıllar zarfında daimi bir artış kaydederek 1950 de 89,8 milyar marktan 1953'te 134,7 milyar marka çıkmıştır.

Milli gelirdeki artışlar sırasiyle nisbi olarak seneden seneye şu seyri takip etmiştir: 1950 % 13,1, 1951 % 26,5, 1952 % 10,9, 1953 % 6,8. Fakat hayat seviyesinin yükseldiğini en sarih olarak gösterecek rakamlar milli gelirin nüfus başına olan artışıdır. 1950 yılında ferdî millî gelir 188 mark idi. 1951 de 2362 mark, 1952'de 2599 mark, 1943'de 2740 marktır.

Demek ki, dört sene gibi kısa bir zaman zarfında ferdi millî gelir % 50 bir artış göstermiş bulunmaktadır.

Sanayi tesislerini tamamen yenilemiş hiç yoktan büyük bir ticaret filosu kurmuş, ve ferdlerinin hayatını bu derece iyileştirebilmiş olan Almanya bugün gün geçtikçe dünya sahnesinde kendisini sık sık gösterebiliyor ve sesini yükseltiyorsa bunun temeli çok kısa bir iki sözle temas ettiğimiz ve Alman mucizesi olarak vasıflandırılan Alman iktisadî kalkınmasındadır.

Konrad Adenauer
Yeni Almanyanın kurucusu

mart gelir vergisi sıhhatli temeller üzerinde oturmaktadır. Ekseri maliyeciler eski bir vergi sisteminin eski bir ayakkabı gibi rahatlık temin ettiğini ileri sürerek vergi mevzuatının günün şeraitine uydurulmasının aleyhindedirler. Fikir esasında doğru olmakla beraber şeraiti iyice değerlendirmesini bilen teknisyenlerin yapacakları tadilât faydalıdır. Almanya 1949 dan beri herkese güzel örnekler vermiştir. Mesele, eski düzenin muhafazası değil basılan yerin neresi olduğunu bilmek meselesidir. İşte hüner asıl buradadır.

Yardım

Asya programı

Milli Güvenlik Konseyinin talebi üzerine Dış Muamelât dairesi daha ziyade Asya'ya teksif edilmiş bir yardım programı hazırlamaktadır. Programın bir kısmı daha şimdiden hazırlanmış durumdadır. Meselâ bağımsız Vietnam'la ilgili kısım böyledir. Bu programın esaslı bir parçası Vietnamın müdafaa gücünü arttırmağa teksif edilmiştir. Müdafaa programı dışında umumî yardıma giren kısım da vardır. Şüphe yok ki, bu da askerî yardım kadar ehemmiyeti haizdir. Asya memleketlerinin çoğunda iki müşterek dert vardır. Bunlardan birincisi, açlık tehlikesini önliyecek derecede gıda maddelerinin istihsali, ikincisi insanların mümkün mertebe kendi hesaplarına çalışmalarım temin edecek derecede çalışma şartlarım temin etmektir. Bu meseleler ve bunların çözüm yollan hayali şeyler değildir.. Zira bunlar beşerî meselelerdir ve gerçekten çözüm yollan vardır. Sarfedilen gayretlerden bazıları zaten müsbet neticeler vermiş durumdadır. Meselâ Hindistan halkın ihtiyacını karşılayacak derecede hububat istihsaline beş yıllık bir program sonunda muvaffak olmuştur. Sağlık dâvasında aynı tarzda muvaffak olunmadı, amma muvaffak olma emareleri mevcuttur. Asya memleketlerinin çoğunda halkın ihtiyaçları eskisine nazaran artmış durumdadır. Cilt hastalıklarına karşı Filipinlerde girişilen savaşlarda müsbet neticeler elde edilmiş. Vietnam da trahomla mücadele edilmektedir. Sıtma, veba, cüzzam ve kolera ile mücadelede halk anlayış göstermektedir. Şüphe yok ki bunlar gayretleri artırmak için birer sebeptir. Onun için yeni hazırlanan program zerre kadar fâzla iddialı «too ambitious» değildir. Yapılacak işler o kadar çok ve bunlarla mücadele imkânları o nisbette boldur ki ortada gayreti artırmaktan başka noksan yok gibidir.

Açlık, hastalık, cehalet, işsizlik gibi sosyal âfetler milli hudutların dışında tesirlerini göstermektedirler.

Kütüphanecilik

Millî kütüphane nedir

Milli Kütüphanenin vazifeleri nedir? Bu sorunun cevabını bir anda vermek mümkün olmasa gerek. Kütüphanenin adındaki «Milli» sıfatı başka başka yorumlara yol açmaktadır. Bütün dünyada devlet eliyle kurulan veya şahıslar, demekler tarafından tesis edilip milletin faydasına açılan kütüp haneler çoğunluk, bu sıfatı alır. Sanıyoruz ki, buradaki «Millî», millete ait, milletin malı, milletin faydası için kurulmuş manâsına gelir. Yoksa yalnız bir tek milletin meydana getirdiği eserleri içine alacak bir müessese demek değildir. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Doçentlerinden, kütüphanecilik meseleleriyle yalandan ilgilenen bir zatın geçenlerde yayımladığı iki broşürde, Millî Kütüphanenin ancak Türkçe eserlerle Türklük hakkında kaleme alınmış yabancı eserlere yer vermesi gerektiğini, bunların dışında hiçbir yabancı yayının kütüphaneye girerniyeceğini ileri sürmekteydi. Doçentin düşüncesi kabul edilecek olursa Milli Kütüphane,ancak bir tek milletin meydana getirdiği eserlere yer veren bir kurum, yani bir enstitü olacaktır. Böyle bir müesseseden çok dar bir okuyucu kütlesi faydalanabilecektir. Halbuki burada «millî» sıfatını bütün bir milletin faydalanacağı mânasına almak gerekir. Bu daraltma temayülüne karşılık Millî Kütüphanenin daha geniş bir şekilde tazim edilmesini istiyenler az değildir. Geçenlerde genç bir ilim adamı Milli Kütüphaneye başvurdu. Elinde 60 yabancı derginin adı bulunan bir liste getirdi. Bu dergiler kauçuk cam v.s. endüstrilerle ilgili ihtisas dergileriydi. Bunların Milli Kütüphaneye satın alınması için bir saat kadar konuştu, mucip sebepler gösterdi. Bu genç fencinin dileği kabul edilse, Millî Kütüphanenin dergiler kadrosunu baştan aşağı gözden geçirmek, alt üst etmek lâzım gelecekti. Çeşitli endüstri dallarına ait 60 dergiye abone olunduğu gün geri kalan çeşitli konulardaki dergi sayılarının da bu ölçüde, hatta daha fazla olarak artırılması zaruri idi. Genç fencinin istediği dergileri Üniversitelerin ihtisas kütüphaneleri getirtebilirdi. Şimdi Hukuk doçenti ile fencinin arasını nasıl bulmalı?

Millî Kütüphanelerin sınırlarını tesbit etmek herhalde pek kolay bir iş değildir. Şimdiye kadar böyle bir tesbit işinin yapılabildiğini de sanmıyoruz Bir milli kütüphanede genel mahiyetle bir tıp dergisi bulunabilir; fakat kulak cerrahisi ile ilgili, fazla ihtisasa kaçan bir kitabı Tıp fakültelerinin kütüphanelerinde aramak daha doğru olur. Buna karşılık, meselâ Kant'ın eserlerini ariyan okuyucuyu Üniversitesinin Felsefe şubesine göndermek pek doğru olmaz. Nitekim Churchill'in hatıralarını

Yabancı dil liseleri

Avni BAŞMAN

Bundan önceki yazıda yeni açılacak yabancı dil liseleri hakkında bazı mülâhazalar arzedilmişti. Yeni liselerin henüz belli olmıyan teşkilât ve programları üzerinde, müsbet veya menfî, bir fikir serdine imkân bulunmadığı için bu yazıda tedrisatını eskiden beri kısmen Fran sızca yapan Galatasaray lisesinin programları hakkında düşündüklerimizi anlatmağa çalışacağız. Maksadımız, bir taraftan doğrudan doğruya Galatasaray lisesinin programlarındaki eksikler üzerine dikkati çekmek; diğer taraftan da, dolayısiyle, yeni tip liselerin programlarının daha verimli olmasını temine yarıyabilecek bir kaç fikri hatırlatmaktan ibarettir.

Galatasaray Türkiyede ilk kurulan lisedir. Programları ikinci imparatorluk devrindeki Fransız liseleri örneğine göre, tabiî, bazı tadillerle, Fransız maarifinin büyük ıslahatçısı tarih âlimi Victor Duruy'nin maarif nazırlığı zamanında Fransada hazırlanmıştır. İlk müdürle mualimler de bu zat tarafından seçilip gönderilmişti. Lise 1868 de açıldı. İlk zamanlardaki program ki buna lâtince de dahildi - sonraları çok değişikliklere uğradı. Cumhuriyetten sonra aldığı bugünkü şekilden evvel Galatasarayda Türk dili ve edebiyatı Din bilgisi, Arapça, Farsça, Peygamberler, İslâm ve Osmanlı tarihleri derslerinden başka bütün dersler Fransızca okutulurdu. Türk müdürün yanında ders nazın vazifesini ifa eden ikinci müdür Fransızdı. Hocaların çoğu da Fransızdı. Tahsil on iki yıl sürer ve Fran sızca baccalaureat imtihanı ile biterdi, Fransızca tedrisatta sona kadar ilerleyemeyen talebeler Türkçe derslerinden imtihan vererek «Türkçeden mezun» olurlardı.

Bugünkü şekil şöyledir: Tahsil müddeti on iki yıldır, bunun beş yılı ilk kısımdır. Fransızca tedrisat birinci seneden başlar. Matematik, Fizik, ilimler, tabiat ilimleri, felsefe (Psikoloji, Mantık metafizik, ahlâk, Estetik) dersleri bir kısmı Fransız olan hocalar tarafından Fransızca okutulur. Geri kalan dersler Türkçedir. Bu arada aslında bir Fransız ilmi olan ve kitapları daima Fransızcadan tercüme edilen Durkheim mektebi Sosyolojisi de Türkçe okutulur.

Eski programa göre Galatasarayda okuyanlar Fransızcayı pek iyi öğreniyorlardı, umumi kültürleri bu dil vasıtası ile şekilleniyordu. Türk talebe en iyi Türkçe ve edebiyat hocalarından, esasen kendi dilleri olan Türkçeyi ve Türk edebiyatım da, en az, yedi senelik idadilerde okuyanlar derecesinde ve çok defa onlardan daha iyi öğreniyorlardı Ahmet Hikmet, Tevfik Fikret, Ahmet Haşim, Emin Bülent, İzzet Melih, Hamdullah Suphi, Abdülhak Şinasi, Ruşen Eşref ve daha niceleri Galatasaray lisesinin o devrinde yetişmişlerdir.

Cumhuriyetten sonra tatbikine başlanan şimdiki program kabul dilmek lâzımdır ki, Fransızca öğretme bakımından evvelki kadar verimli olmamıştır. Yeni. devrede Galatasaraydan her sene çıkanlar arasında Fransızcayı iyi öğrenmiş olanların sayısı eski devirde böyle yetişenlerin sayısından daima daha az olmuştur. Bu hal hususi ile konuşmada daha ziyade belirmektedir. Buna mukabil Türk dil ve edebiyatı tedrisatı bakımından da Galatasarayın eskisi kadar verimli olmadığı meydandadır.

Galatasaray lisesinin Fransızcayi şimdikinden daha iyi, yani yazması ve konuşması ile, gereği gibi öğreten bir müessese olması için programlarındaki bazı eksikliklerin tamamlanması lâzımdır. Bu günkü programlarda, son sınıflara gelinceye kadar talebenin Fransızcayı geniş bir konuşma içinde kullanmasına fırsat verecek dersler yok gibidir. Matematik ile Fizik ve Kimya ilimleri, hatta Tabiat ilimleri, daha ziyade, kendi muayyen terimleri ve ifade formülleri çerçevesi içinde söylenilen ve konuşulan mevzuuları ihtiva eder. Bu çerçeve etraflı konuşmalara müsait olmıyacak kadar dardır. Genişletilmelidir ve kolayca, külfetsizce genişletilmesi mümkündür.

Bugünkü tarih anlayışımıza göre, tarih derslerinin kendi tellâkkimize uygun olarak başından sonuna kadar Türkçe okutulması zaruridir, Türkiye Coğrafyası da böyle. Bunlar haricinde, Umumî Coğrafya (yani Fizik Coğrafya ile Kıtalar Coğrafyası) Fransızca okutulabilir. Bu derslerde geniş konuşmalar için bol malzeme bulunur. Bundan başka Fransız dil ve edebiyatı derslerinin yanında, Ortaçağ başından itibaren Fransız kültür tarihi (içtimaî müesseselerde, fikir sahasında ve sanatta gelişmeler) okutulması da mümkündür ve buna lüzum vardır. Şimdiki halinde kalacaksa Sosyoloji derslerinin de Fransızca okutulması daha isabetli olur, zira yukarda da arzedildiği gibi bu ders za-

okumak istiyen bir okuyucuyu da Türk Tarih Kurumu Kütüphanesine yollamak yerinde bir tavsiye olmaz. Herhal de Hayyam'ın Rubailerini aslından veya İngilizce tercümesinden okumak istiyenleri geri çevirecek bir millî kütüphane tasavvur edilemez. Aynı şeyi bütün dünya edebiyatı, dünya sanat ve fikir eserleri için söylemek mümkündür.

Bu konu üzerinde uzun uzun konuşmak mümkündür. Biz, iki hoş olayla sözü bitirelim:

Bir gün çok genç bir okuyucu Milli Kütüphanenin giriş yerindeki memura şu soruyu sordu: «Burası Millî Kütüphane değil mi?» Memur cevap verdi «Evet». Okuyucu derhal düşüncesini söyledi: «O halde ne diye pazar günleri tatil yapılıyor?»

Bir gün bir başka okuyucu, dergi odasının alt rafına isabet etmiş bir dergiyi gösterdi: «Bunu neye alt rafa koydunuz?» diye sordu. Mesele gayet nazikti, zira bu Türkçülerin çıkardığı bir dergiydi. İlgili memur işini gücünü bıraktı; okuyucuya yarım saat kadar Kütüphanenin tertip şekli üzerinde izahat verdi. Dergiler raflara alfabe sırası İle konuluyordu. Hattâ Devletin Resmî Gazetesi bile alt rafa rastlamıştı.

Okuyucuya, yarın öbür gün yeni bir dergi çıktığı zaman raflarda yürütme yapılabileceği, bu defa en alt raftaki derginin en üst rafa çıkabileceği de anlatıldı. Okuyucu inanmış göründü gitti. Beş altı ay sonra yayımına son veren derginin raftaki etiketi çıkarıldığı zaman arkasında el yazısıyla yazılmış şu cümle bulundu:

«Bu dergiyi alt rafa koyanın Türklüğünden şüphe ederim!»

Bu okuyucu da «milli» sıfatını bu şekilde yorumlamıştı.

Biz bu türlü anlayışlardan kurtulmağa çalışıyor, garp anlayışı ile şark zihniyetini yenmeğe gayret ediyoruz. Garp kültürünü anladığımızı böyle bir eser, bir kütüphaneyle gösteriyoruz. Ancak Şarklı olarak hâlâ şu veya bu mecmuayı kütüphanenin alt veya üst gözlerinde arıyoruz.

KİTAPLAR

A M O K

(Stefan Zweig'dan dilimize çeviren: Tahsin Yücel. İstanbul 1954. Yeni *M. 112* S. *100 kuruş. Varlık Yayınları, Sayı: 299.* Varlık *Cep Kitapları:*

Stefan Zweig, Türk okuyucularının yakından tanıdıkları ünlü Avusturyalı romancıdır. Nazilerin baskısı ile memleketinden ayrılmak zorunda kalan bu büyük yazar, yerleştiği Amerika'da «artık yeni bir hayata başlamak güç olacak» notunu bırakarak karısı ile birlikte İntihar etmişti. Küçük romanlarından bir çoğu, bu arada Amok da dilimize çevrilmiştir. Varlık Yayınları arasında tekrarlanması kazançtır. «Amok», Malezya'da geçen bir facianın hikâyesidir.

ÖLMEZ SÖZLERİYLE ATATÜRK

(İstanbul 1954 M. Sıralar M. 80 S. 2 Sayfa ek. 100 kuruş. Petekteki Bal: 1 İlaveli 3. Basım. Petek Yayınları.)

Kitabın başında Atatürkün resmi ile gençliğe hitabesi var. Öz deyişleri, ilk kelimelerinin ilk harflerine göre alfabetik bir sıra içinde verilmiştir. Kitap: «Hayatta en hakiki mürşit ilimdir.» sözüyle başlıyor.

TRABZON TARİHİ

Hazırlayan : Kemal Karadenizli. Ankara 1954 Ankara B. 116 S. 3 *lira. Trabzon Kalkınma Cemiyeti Neşriyatı No: 6)*

Eser, 1878 de Şakir Şevket adlı bir yazar tarafından kaleme alınmış olan, Trabzona dair tek tarihin yeni dile çevrilmesiyle meydana gelmiştir. Kitabın başında «Trabzon Kalkınma Cemiyeti İdare Heyeti» nin etraflı bir önsözü, Kemal Karadenizli'nin Şakir Şevket hakkında verdiği bilgileri buluyoruz. Şakir Şevket'in 76 yıl önce yazdığı eserde: Trabzon şehrinin kuruluşu, Trabzon hükümdarları, Trabzonun parası, Trabzonun eski mahalleleri, Trabzonun eski ve yeni mamulleri ve mahsüleri, Trabzonunun fethi, Trabzonun şimdiki hali, Trabzon vilâyetinin coğrafi mevkii, Vilâyetin mülhakatı; nihayet Trabzonda valilik etmiş kimseler... anlatılmakta, tanıtılmaktadır. Kitaba, Trabzonun Şubat 1954 te çekilmiş bir fotoğrafı eklenmiştir.

İSLAM SANATI TARİHİ

(Yazan : Prof. Suut Kemâl ,Yetkin, Ankara 1954 Güven B. Büyük boyda 315+LXIV+366 S. Metin dışında renkli 14 tablo. 20 lira, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk ve İslâm Sanatları Enstitüsü Yayımları: 2)

Yazar eserini hazırlarken, hem memleketimizde henüz bir islâm sanatı tarihi yazılmadığım dikkate alarak bu boşluğu doldurmak, hem de öğrencilere bir el kitabı vermek istemiştir. Kitabın büyük bir kısmı Türk sanatına ayrılmıştır. Yazar, İslâm dünyasının değişik bölgelerinde yaratılmış olan bütün eserleri incelemeyi plânına almamış, sadece İslâm sanatının doğuşunu, türlü etkiler altında gelişmesini, bölgelere göre özelliklerini en tipik örneklere göre incelemiştir. Küçük sanatlar bölümüne giren eserler ayrı bir kitapta ele alınacaktır. Kitabın bölümleri: Giriş. 1. Emevi sanatı; 2. Abbasi sanatı; 3. Fatımi sanatı; 4. Selçuklu sanatı; 5. Moğol ve Timur oğullan sanatı; 6. Eyubî ve Memlûk sanatı; 7. Murâbıtların ve Muvahhidlerin sanatı; 8. Şafevî sanatı; 9. Baburlu sanatı; 10. Osmanlı sanatı. Kitaba, bölümlere göre tertiplenmiş bir bibliyografya, bir Terimler sözlüğü, indeks eklenmiştir. Metin dışındaki levhalardan başka metin içinde de bol resim ve şekil vardır. İndeksi ve terimleri asistan Halûk Karamağaralı hazırlamış, resim ve plânların tertibinde, provaların tashihinde yine onun emeği geçmiştir.

TÜRK SANATI TARİHİ

(Yazan: Güzel Sanatlar Akademisi Mimari ve Şehircilik Profesörü Celâl Esat Arseven. 1. fasikül. İstanbul 1954 Milli Eğitim B. 80 *büyük sayfa, 250 kuruş. Millî Eğitim Bakanlığı yayını. Resimli. Metin dışında renkli harita.)*

Prof. C.E. Arseven'in yine Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan «Sanat ansiklopedisi» adlı büyük eseri birkaç ay önce tamamlanmıştı. 5 cilt tutan eser biter bitmez yazar başka bir büyük eser yayımlamaya girişmiştir. Daha önce «Türk sanatı», «L'art Turc», «Les arts decoratifs Turcs» adlı büyük eserleri çıkmış ve pek çabuk tükenmiş olan yazar, yeni eserinde başlangıcından bugüne kadar Türk sanatının bütün ürünlerini inceliyecektir. Eser, baştan başa resimlidir. İlk fasikülün içindekiler: Önsöz ve giriş; İslâmiyerten önce Türkler; Türk sanatının menşei. 1. Kısım: Mimari: 1. Orta ve Ön Asya; Orta Asya Türk Sanatının diğer sanatlarla münasebeti; İslâmiyetin mimaride husule getirdiği inkılâp ve Türk sanatının müslüman milletlerin mimarilerine tesirleri; İslâmiyetten önce Araplar; İslâmiyetten sonraki Arap mimarisi; Müslüman İran; Müslüman Hind; İslâmiyetten soma Orta ve Ön Asya'da Türk mimarisi.

ten Fransızcadan tercüme edilen kitaplardan okutulmaktadır.

Yabancı dil tedrisinde dersanede verilen dersler sınıf dışı faaliyetleri ile beslenmezse beklenildiği kadar neticeli olmaz. Başlıca sınıf dışı faaliyetleri konferans ve münazaralarla inşad ve temsillerdir. Bunların hocaların teşviki, rehberliği ve Ok yıllarda, idaresi altında muntazam bir programla yapılması esas olmakla beraber, sınıflar yükseldikçe bu faaliyetleri talebelerin kendileri idare etmeli, müdürün ve hocaların mürakabesi uzaktan ve yüksekten olmalıdır.

Galatasaray lisesinin bu günkü programları Fransızca hocaları ile Türkçe hocaları arasında, geçenki makalede bahsedilen iş birliğine de imkân vermemektedir. Bu tip mektepler için böyle bir iş birliğine mutlaka lüzum vardır.

Açılacak yabancı dil liselerinin programları hazırlanırken bu noktaların gözden kaçırılmıyacağını ve bu arada Galatasaray lisesi programlarının da yeniden ele alınacağını umuyoruz.

Not: Memleketimizde yabancı tedrisi için II. *Abdülhamit devrinin ilk yıllarında açılan ve, pek iyi bir inkişaf da gösterdiği halde, birkaç yıl sonra ahmakça bir taassup mudahelesine kurban giden lisan mektebi, mahiyeti büs - bütün başka olduğu için bahsimizin dışında kalmaktadır.*

A. B

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Batı Avrupa

Fırtına uyandıran ifşaat

Misis Barbara Castle :

«— Ben, paramı geri alıyorum» dedi.

Sonra, büyük bir hiddetle:

«— Demek bütün bunları düşünmüş ha!» diye devam etti.

İngiliz Başvekili Sir Winston Churchill'in 80 inci yıldönümü dolayısile kendisine bir hediye takdim edilmek üzere para toplanıyordu. Parayı verenler Muhafazakâr veya işçi mebuslardı. Misis Barbara Castle da işçi bir mebustu. Hem de sözünü geçiren, ismini duyuran, atılgan ve gürültücü bir mebus.. İşçi partisinin içinde bile ihtilâl çıkaran Bevan'cılardan biriydi. Buna rağmen, ihtiyar Sir Winston'a hediye alınmak maksadıyla toplanan parada kendisinin de hissesinin bulunmasını istemişti. Fakat şimdi, parasını geri alacaktı.

Ne olmuştu?

Olan şuydu : İngiliz Başvekili, gene 80 inci yıldönümü dolayısile kendi seçim bölgesinde yaptığı bir konuşmada ifşaatta bulunmuş, bir hatırasını nakletmişti. Gerçi Churchill hatıralarını uzun uzun yazmış ve eserini çok pahalıya satmıştır. Fakat anlaşılıyordu ki, orada her şeyi söylemiş değildir. Seçmenlerine anlattığı hikâye bütün dünyada çok geniş akisler uyandırdı. Sir Winston'un anlattığına göre 1945'de Alman orduları hezimete uğramış vaziyette kaçarlarken, yahut gerilerlerken başvekil sıfatile Almanyadaki İngiliz kuvvetlerine kumanda eden Mareşal Montgomery'ye Almanların silâhlarını almasını, fakat imha etmemesini bildirmişti. Ruslara güvenemiyordu. Müttefikler Avrupanın nasıl işgal edileceği hususunda Yalta'da bir plân yapmışlardı. Bu plâna göre Rus orduları Almanyanın bir muayyen noktasına kadar ilerleyeceklerdi. Batılılar buna riayet ediyorlardı. Meselâ Çekoslavakyanın kurtarılması işi Ruslara verildiğinden Amerikalılar General Patton'un kumandasındaki birliklerinin Pragı işgal etmesine mani olmuşlardı. Fakat Ruslar ne yapacaklardı? İşte Sir Winston bunu bilmiyor ve Stalini iyi tanıdığından ihtiyatı elden bırakmak istemiyordu? Ya, Yalta anlaşmasını çiğneyip kendilerine ayrılan araziden daha fazlasını işgal etmek arzusunu izhar ederlerse? Başvekilin Montgomery'ye verdiği emir, bu düşüncenin mahsulü idi. Eğer böyle bir hâdise cereyan etseydi Mareşal Montgomery Almanlara silâhlarını iade edecek ve iki eski düşman, elele kızılların üzerine yürüyecekti. Fakat, bilindiği gibi o sırada buna lüzum kalmamıştı.

Sir Winston'un, belki de yaşın tesiri ile plânını açıklamış olması evvelâ İngilterede, onu takiben bütün dünyada derin akisler uyandırdı. Demek Winston Churchill daha 1945 yılında Almanyayı yeniden silâhlandırmayı düşünüyordu. Öyleyse uydurulan «Rus tehlikesi» hikâyesi bir bahaneden ibaretti ve asıl mütecaviz maksadlar taşıyan Ruslar değil, batılılardı. Baksanıza İngiliz Başvekili, nazileri yeniden silâhlandırmayı ve onlarla beraber Ruslara karşı harp etmeyi aklından geçirmiş, hattâ ona göre plânlar kurmuş, emirler vermişti. Hem o sıralarda müttefiklerin arası bu derece açılmamıştı.

Misis Barbara Castle ateş püsküren tek insan değildi. Bilhassa Bevanci işçiler ihtiyar başvekili, işin tâ başından itibaren harpçi maksatlar taşımış olmakla itham ediyorlardı. Misis Castle basına verdiği beyanatta şöyle dedi:

«— Eğer Sir Winston Churchill 1945 yılında Mareşal Montgomery'ye verdiği emirden daha önce bahsetmiş olsaydı, pek çok işçi mebus Avam Kamarası adına kendisine takdim edilen şeref kitabını imzalamaktan istinkâf ederdi. Şimdi, imzamı elbette ki, geri alamam, fakat bir hediye verilmesi için toplanan paradaki hissemi isteyeceğim Zira nazileri yeniden silâhlandırmaya ve Rus dostlarımıza karşı onlarla işbirliği yapmaya hazır olduğunu itiraf eden bir adama her hangi bir şeref hediyesi verilmesini asla uygun bulmuyorum. Biz ki, Molotof - Ribbentrop anlaşmasının alçakla bir anlaşma olduğununu daima söylemişizdir, Sir Winston Churchill, demek, bunun eşini yapmayı tasarlamıştı. Hayır, bunu tasvip etmemiz imkânsızdır».

Mendes - France
Süt içiniz

Gazeteler de başvekilin aleyhinde yazılar neşretmeye başlamışlardı. Hattâ Muhafazakârlar bile en hafifinden, ihtiyar devlet adamının ifşaatını mevsimsiz ve patavatsız addediyorlardı. Her hakikatin mutlaka söylenmesi icap etmez. O zamanki şartlar altında aldığı bir kararı şimdi, hem de bugünlerde açıklaması Sir Winston'a bir şey kazandırmadığı gibi Londra ve Paris andlaşmalarının muhtelif memleketler parlamentolarında tasdikini de güçleştirecektir. İngilterede söylendiğine göre eğer başvekil bu ifşaatını daha önce yapsaydı Avam Kamarasında bile bu andlaşmaların tasdiki işi daha fazla güçlük çıkarabilirdi. Artık, o şüpheci Fransız parlamentosunu düşününüz. Sir Winston Churchill bu ifşaatı yapmakla hakikaten büyük bir ihtiyatsızlık etmişti.

Ruslar bahane arıyordu

İngiliz başvekilinin beyanatı bir kaç gün sonra Moskova gazetelerinde büyük başlıklarla ele alındı. Gazeteler ateş püskürüyordu. Yalnız neden beyanatın hemen akabinde bu neşriyata girişmemişlerdi? ihtimal ki, Kremlin, ancak bir kaç gün sonra harekete geçmek lüzumunu anlamıştı. Zira bu sırada Moskova politikası bir hezimete uğramış, bütün Avrupa devletlerinin iştirâkile Rus başkentinde toplanmaya çağırılan konferansa sadece peyk devletler iştirak edeceklerini bildirmişlerdi. Batılılar, başta Amerika teklifi reddetmişlerdi. Moskovada kızıl peykler kendi aralarında toplanacaklar ve komünist Çinin bir müşahidi de konferansta bulunacaktı. Bunun siyasî bir hezimet olduğunda şüphe yoktu. Ruslar bu yoldan, Londra ve Paris andlaşmalarının tasdikini geçiktirebileceklerı zehabına kapılmışlardı. Fakat batılılar bu sefer oltaya gelmemişlerdi. Nitekim bütün başkentlerde beliren temayül şuydu: Evvelâ bu andlaşmaları tasdik edelim, Almanyanın silahlandırılması işi bir karara bağlansın ondan sonra Ruslarla oturup, istedikleri gibi konuşuruz. Ama, araya fasıla sokmayalım. Zaten Rusların maksatlarının ne olduğu da malûm!

Bu hava içinde Moskova basınının neşriyatı yeni bir bahane bulmuş olmanın sevincini göstermektedir. Rus gazeteleri Sir Winston'un beyanatını ele alarak müttefiklerin daha 1945'de Almanları, hem de nazi Almanları silâhlandırın Rusyanın üzerine yürümeyi düşündüklerini bildirmekte ve bu hareketi son derece şiddetli bir lisanla tenkid etmektedirler. Churchill ve onun gibi düşünenler daima Rusyanın kötülüğünü istemişler ve komünist rejimi askeri kuvvetle devirmek gayesini gütmüşlerdir. Harbi isteyen kimdir? Sesini bile çıkarmayan Ruslar mı, yoksa 1945'de Mareşal Montgomery'ye lüzum hasıl olursa Almanların eline silâhlarını verip onlarla beraber tekrar Rusyanın içine girme emrini veren Sir Winston Churchill mi? Gazeteler, hiç tereddüt etmeden cevap veriyorlar: elbette ki, Churchill!

Bu neşriyatın Rus umumî efkârını olduğu kadar Batı Avrupa umumi efkârını da tesir altında bırakmak gayesini istihdaf ettiği görülüyor. Toplar bil-

hassa Fransa üzerine çevrilmiştir. Nitekim bir habere göre Paristeki Rus büyük Elçisi Vinogradof General de Gaulle'ü evinde ziyaret ederek kendisile bir görüşme yapmıştır.

Paris dışındaki mülakat

Haberi veren Paris'in tanınmış gazetelerinden biri olan İnformation'dur? Buna nazaran Vinogradof General De Gaulle'den bir randevu istemiş ve Fransanın eski Devlet Reisi Rus büyük elçisini Paris'in dışındaki Colombey-les-Deux Eglises'de bulunan malikânesinde kabul etmiştir. Mülakat hayli uzun sürmüştür ve ne konuşulduğuna dair bir takım tahminler yapılmıştır. Tabii bunlar tahmin hududunu aşmamaktadır, fakat mevcut havaya bakılırsa görüşmeleri tabi olan şeylerdir. General de Gaulle komünistlerin belli başlı düşmanlarından biridir. Ama harpten sonra Moskovaya gidip, bugün hâlâ mer'i bulunan Rus-Fransız andlaşmasını imzalayan da gene odur. Daha sonraları Fransız Halk Topluluğu hareketini kurunca komünistlere karşı cephe almıştır. Fakat General de Gaulle, komünistlere olduğu kadar Amerikalılara da düşmandır, onlara karşı da çok şiddetli nutuklar söylemiş, tenkidler yapmıştır. Eski Devlet Reisinin bir hülyası vardır: Fransayı yeniden dünyanın büyük devletlerinden biri yapmak. Bunun için de yepyeni bir rejim tavsiye etmektedir. Almanyaya gelince, o eski düşmanın bir daha memleketine tecavüz edememesi için her tedbirin alınmasını talep etmektedir. Almanyanın silahlandırılmasını da asla istememiştir. Nitekim geçen defa hükümetin imzaladığı andlaşmanın Fransız Meclisi tarafından tasdik edilmeyişinin âmillerinden biri de odur. Şimdi nasıl bir vaziyet alacaktır? Londra ve Paris andlaşmalarının tasdikini tasvip mi edecektir, yoksa yeniden itiraz mı edecektir? Doğrusu istenilirse Generalin elinde fazla bir kuvvet yoktur. Topluluğunu dağıtmıştır. Mebusları ayrılmıştır. Buna rağmen, nüfuzu bilhassa umumi efkâr önünde çok büyüktür.

Rus büyük elçisinin Kremimin sulhperver niyetlerinden uzun uzadıya bahsettiği ve Fransa için asıl tehlikenin Rusyadan değil Almanyadan gelebileceği noktası üzerinde ısrarla durduğundan hiç şüphe yoktur. Zaten Moskovada toplantıya çağırılan konferansın gayesi de bu olarak gösterilmiştir.

General de Gaulle'e gelince: onun fikri açıktır. Fransa bir batı memleketidir, onun için batı blokuna bağlı kalmalıdır. Ancak Şark ile Garp arasında bir işbirliğinin kurucusu olmak vazifesi de Fransaya aittir. Bu yüzden en ufak ihtimaller üzerinde bile durmak ve sonunda pişmanlık verecek bir şey yapmamak lâzımdır. Nitekim başvekil Mendes-France ile yaptığı görüşmede de kendisine Ruslarla müzakere kapısının kapatılmaması tavsiyesinde bulunmuştur. En küçük ihtimal bile gözden uzak tutulmamalıdır.

General de Gaulle 4 Aralık günü bir nutuk söyleyecek ve hiç şüphe yok Londra ve Paris Andlaşmaları hakkındaki fikrini ifade edecektir. Rus Büyük Elçisi de ziyaretini bu yüzden yapmıştır. Ziyaretin tesirli olup olmayacağı 4 Aralıkta anlaşılacaktır. Bu arada Fransız Meclisinin azalarına andlaşmaların metinleri tevzi edilmiştir. Bu metinlere ilâve edilen bir girizgâhta andlaşmaların mahiyeti izah olunmakta ve tasdik edilmeleri lüzumu hatırlatılmaktadır. Ayrıca, Başvekil Mendes-France'ın da bunların tasdiki arefesinde itimad meselesini ortaya atacağı anlaşılmaktadır.

Şimdi, bu mevzuda durum şudur: Moskova, her çareye başvurarak andlaşmaların bilhassa Fransız Parlamentosu tarafından reddini temine çalışıyor. Buna mukabil Batılılar yeni bir oyuna gelmek istemiyor ve Ruslarla konuşmayı andlaşmaların tasdikinden sonraya bırakmayı arzu ediyorlar.

Mücadele daha bir müddet devam edecektir. Zira Fransız Meclisi meseleyi bir kaç aydan evvel görüşmeyecektir. Moskovada ise Molotof'un riyasetindeki peyk devlet temsilcileri kendi aralarında bir kızıl - Nato kurmak hülyasındadırlar.

Fransa

Dominici'nin başı kesilecek

Eğer katilse, son senelerin en hunhar canii olduğunda hiç bir şüphe bulunmayan 77 yaşındaki bir adamın bembeyaz saçlı başı giyotin altında kesilecektir. Bu adam, Fransanın cenup taraflarındaki Lurs kasabası sakinlerinden Gustave Dominici'dir. İhtiyar, üç ingiliz turistini öldürmüş olmakla itham edilmiş ve hâkim iddiayı yerinde bularak kendisini idama mahkûm etmiştir. Fransada âdet, idam mahkûmlarının başının kesilmesidir.

Üç ingiliz turisti Drummond ailesidir. Aile reisi Sir Jack karısı ve 11 yaşındaki küçük kızı ile birlikte tatilini geçirmek üzere otomobille 1952 yılında Fransaya gelmiş ve orada vahşice katledilmişti. Katil uzun zaman bulunamamış, sonda cinayetin vukua geldiği yer olan çiftliğin sahibi Gustave ingilizleri bir kavga neticesinde öldürdüğünü itiraf etmiştir. Gerçi mahkemede bu itiraflarını geri almıştır ama küçük oğlu Clovis kendisini yeniden itham etmiştir. Dominici küçük Elizabeth'i başına tüfeğin dipçiğini vura vura öldürmüştür.

Fakat karar, vicdan huzuru ile verilmiş değildir ve bu yüzden efkârı umumiyedeki şüpheler tamamen bertaraf edilmemiştir. Dominicinin katil olup olmadığı katiyetle belli değildir. Bu yüzden verilen cezanın, ihtiyarla yaşı da göz önünde tutularak müebbed hapse çevrilmesi kuvvetle muhtemeldir. Bu arada polis de, tabii, araştırmalarına gayrı resmî şekilde devam edecektir.

Hâkimlerin karan bütün Fransada heyecan uyandırmıştır. Gerçi Dominici eğer hakikaten katilse verilen ceza normaldir. Ama... İşte, geriye bir ama kalıyor. Bir adli hata yapılmış olması zihinlerden asla çıkmayacaktır.

Zaten, Dominici'in hapisyane hayatı hakkında Fransız gazeteleri çok dokunaklı malûmat vermektedirler.

Mülakatın yeri: Colombey - Lex - Deux - Eglises

Havailere dalan adam

Arjantin

Hapsedilen rahip

Peron diktatörlüğü, son derece mahir bir diktatörlük olarak görülmektedir. Generalin gazetecilere karşı açtığı savaş kazanılmış, bütün müstakil gazeteler susturulmuştur. «La prensa» sahibinin elinden alınmış ve o tesislerde Peron rejimini tutan başka biz gazete aynı isim altında neşredilmeye başlamıştır. Diktatör şimdi, başka bir muhalefet yuvasını, Kiliseyi susturmakla meşguldür. Nitekim Arjantinde ilk defa olarak bir rahip 30 gün hapse mahkûm edilmiş, fakat kefaletle tahliye olunmuştur. Bahis mevzuu papaz, rahip Carboni'dir. Rahip Carboni bir vaız esnasında Peron rejimim nazi rejimine benzetmiş olmakla suçlandırılmıştır.

Bizzat General Peronun bundan kısa bir müddet evvel radyo ile de yayınlanan bir konuşmasında üç katolik piskoposu itham ettiği ve bunların memleket ve devlet aleyhinde çalıştıklarını iddia ettiği hatırlardadır. Şimdi bu ithamların ilk neticesi görülmektedir. Peron, diktatörlüğünü devam ettirmenin en emin yolunu çıkan her sesi susturmakda bulmuştur. Bu yolda devam etmekte, fakat bütün muhalefet yuvalarını birden değil, teker teker ezmektedir. Kiliseden sonra sıra elbette başka taraflara gelecektir.

Rahip Carboni vaiz esnasında Papanın nazi rejiminde din adamlarına tatbik edilen muameleyi takbih eden bir tamimini okumuş, müteakiben bugün Arjantindeki rejimin de bundan başka bir şey olmadığını söylemiştir.

Rahip tevkif olunduktan sonra Peronca parti büyük bir miting tertipleyerek Kiliseyi yeniden itham etmiştir.

Uzak Doğu

Yeni bir çıban

Uzak Doğu denilen bölgeye binlerce kilometre uzaktaki sakin, temiz ve şirin bir şehirde, Lahey'de Holanda Parlâmentosunun bir toplantısında Milli Müdafaa Vekili Cornelius Staf şiddetli bir nutuk irad etti. Diyordu ki:

«— Topraklarımızın bütünlüğüne kasdedecek bir düşmana karşı en amansız şekilde mücadele edecek ve her darbeyi daha sert tedbirler almak suretile karşılayacağız. Hiç bir müsamağa göstermeyecek, her hangi bir sızmaya karşı derhal merhametsizce harekete geçeceği».

Staf'ın «topraklarımızın bütünlüğü» dediği şeve Yeni Gine de dahildi.

Uzak Doğuda Yeni Gine meselesi bir çıban olmak istidadım göstermek» tedir. Ancak o noktada bahis mevzuu olan komünistlerle batılılar arasında değil, yerlilerle yabancılar arasında bir mücadeledir. Yeni Gine adasında Holanda'ya ait toprak vardır ve Endonezya bu topraklar üzerinde hak iddia etmektedir. İstiklâline kavuştuktan sonra Endonezya Hollanda ile münasebatının hemen heyeti umumiyesini kesmiş ve zaman zaman kendisile ihtilâfa düşmüştür. Gerçi, istiklâl mücadelesinin sonunda iki memleket bir kadının, Hollanda Kraliçesi Juliana'nın tahtı etrafında birleşir gibi bir hal almışlardı. Juliana şahsen birliğin reisi olacaktı. Fakat az zamanda bunun çıkar yol olmadığı anlaşıldı ve birlik dumura uğradı. Bu arada iki eski ahbap arasında mütemadiyen anlaşmazlıklar zuhur ediyor ve bunlar bazen çarpışmalara bile yol açıyordu. Yeni Gine, bunların en mühimlerinden biridir ve halen Uzak Doğuda emniyeti ciddî şekilde tehdit etmektedir.

Yeni Ginedeki Hollanda toprakları Hollanda donanmasının himayesi altındadır. Endonezyanın elinde böyle bir kuvvet olmadığı için hareket daha ziyade bazı sızıntılar suretile vuku bulmaktadır. Hollanda Milli Müdafaa Vekilinin bu noktada o kadar hassasiyet göstermesinin sebebi budur. Staf, beyanatının sonunda, icap ederse bu donanmayı takviye edeceklerini ve daha sert tedbirlerin alınacağını haber vermiştir.

Vaziyet böyleyken Hollanda basınında çıkan bir haber büyük gürültü uyandırmıştır. Bu habere göre Endonezya hükümeti 1000 adet kauçuk çıkartma gemisi sipariş etmiştir. Bu gemiler nerelerde Kullanılabilir? Tabii Yeni Gineye bir çıkartma hareketinde. Gerçi alâkalı makamlar bu haberleri ciddiye almamaktadırlar ama umumi efkârın telâşa düştüğü görülmektedir. Hollanda Endonezyayı kaybettikten sonra müşkül vaziyette kalmıştır. Nüfusunun fazlasını gönderecek yeri kalmamıştır. Denizden toprak aşırmanın da tabii bir sonu vardır ve bu son gelmiştir. Elbette ki, Hollanda bütün Atlantiği kurutup Hollandalıları oraya yerleştiremez. Ne yapacaktır? Yapacak bir şev yoktur. İnsanlar memlekette yığılıp kalmaktadır. Şimdi bir de Yeni Cine elden çıkarsa müşkülât büsbütün artacak ve durum daha ziyade vahim hal alacaktır. Bu yüzden Hollanda bir emrivaki ile karşılaşmamak için elinden geleni yapmaktadır.

Mesele halen Birleşmiş Milletlerdedir. Orada görüşülmektedir. Bu arada bir hâdisenin çıkmamasına çalışılmaktadır.

Amerika

1 milyon dolar!

Bir milyon dolar, resmî kurdan 3 milyon Türk lirası eder. Karaborsadan tutan ise 5-6 milyon lira civarındadır. Bu para, geçenlerde New-York Valisi seçilen Awverell Harriman'ın seçim kampanyasında harcanan meblâğdır ve asgari hesapla bulunmuştur. Açıklandığına göre New- York devletinin sadece Demokrat Komitesi 781.166 dolar sarfetmiştir. Buna arkadan 335.000 dolar ilâve edilmiş ve diğer masraflarla beraber yekûn 1.007.944 dolara çıkmıştır. Buna mukabil Cumhuriyetçi Parti Senatör İrving M. İves'ı Belediye Reisi seçtirmek maksadile 884.679 dolar harcamıştır. Halbuki bu iş için parti 1.002.107 dolar ayırmıştı. Ayrıca Komitenin 50.000 doları vardı. Fakat fazla parayı sarfeden seçimi kazanmıştır. Bu rakamlar resmen açıklanmıştır ve Amerikada seçimlerde sarfedilecek para tahdit edilmediğinden - İngilterede tahdit edilmiştir-bir suç teşkil etmemektedir. Dünyanın en büyük demokrasisinde seçimler büyük bir ticarî iştir. Düşünülmeli ki, 1 milyon dolar sadece New-York devletinde sarfedilmiştir.

Bildirildiğine göre Harriman cebinden 17.494 dolar harcamış, 10.000 dolar da hibe olarak vermiştir. Ayrıca 10 biner dolarlık üç hibe Mrs. Harriman ve iki kızı Mrs. Mary A. Fisk ile Mrs. Kathleen H. Mortimer tarafından yapılmıştır. Harrimanın kardeşi Mr. E. Roland Harriman ise 18 bin dolar vermiştir. Demokrat Parti Seçim Komitesine en büyük yardımı yapanlar 5 bin dolar veren Senatör Herbert H. Lehman, 5 bin dolar veren Otomobil İşçileri Sendikası ve 1500 dolar veren Mrs. Anna Rosenberdir. Cumhuriyetçi Partinin Seçim Komitesine ise filmci Skuras 7.500 dolar, Nelson A. Rockfeller 3 bin dolar. Robert Lehman 3 bin dolar vermişlerdir.

Bu resmî rakamların yanında başka sarfiyatın yapılmış olması kuvvetle muhtemeldir. Şurası bir. hakikattir ki, New - York'un belediye reisliğini kazanmak için partiler bizim paramızla en azından 10 milyon lira harcamışlardır.

Ancak bu para hiç bir surette Devlet kasasından harcanmamış ve zenginler tarafından temin edilmiştir. Zenginler de bunu «spor» olarak yapmamaktadırlar, destekledikleri parti iş başına gelince işlerini daha kolay yürütmektedirler.

Ancak Amerikada, muhalif olmak bir suç değildir.

İşbirliği

Tababet ve eczacılık

Merkezi LieRe'de bulunan milletlerarası tababet ve eczacılık komitesi Belçika devletinin teşebbüsü ile kurulmuş olan enternasyonal bir teşekküldür. Her memleketin dış işleri vekâleti kanalile bu komite kara, deniz ve hava ordularının sağlık servislerde münasebettedir. Gayesi, Cenevre anlaşmasının ruhuna uygun olarak harp halindeki ordularda hasta ve yaralıların daha ziyade emniyet altına alınmasını temin etmek bu hasta ve yaralıları gerek harp, gerek sulh halinde tedavi etmekle ödevli olan personel arasında devamlı meslekî işbirliğini sağlamaktır. Bu komite, birinci enternasyonal askeri tababet ve eczacılık kongresinde alınan kararlarla teşekkül etmiştir. 1921'de Bnıxelle'de toplanan bu kongrede bizzat Belçika Kralı Majeste Albert ve Millî Müdafaa Vekili M. Devez hazar bulunmuşlar ve kongreye riyaset etmişlerdir. O sırada komite, Brezilya, İspanya, U.S.A., Fransa, Büyük Britanya, İtalya, İsviçre, Belçika'nın mümessillerinden müteşekkildi. Enternasyonal münasebetler gelişdikçe daimi komitenin çalışmaları da S.D.N.' ninkilere benzer prensiplere göre ayarlandı, yeni yeni memleketler de bu komitenin çalışmalarına katıldılar. Komitede mümessili bulunan devlet adedi bu gün 52 ye yükselmiş bulunmaktadır. Komitenin başlıca ödevleri şu maddelerde özetlenebilir :

1) Zaman zaman kongreler toplamak,
2) Ordu sağlık servislerini ilgilendiren yenilikleri toplamak,
3) Bunları (milletlerarası, kara, deniz, hava orduları sağlık işleri dergisi) adı altında yayınlanan bir dergi ile teşkilâta dahil memleketlerin delegelerine ve ücreti karşılığında bütün arzulayanlara yollamak,
4) Orduların hasta ve yaralılarını himaye eden ve bunların mukadderatlarda ilgilenen başka milletlerarası teşekküllerle ve orduların sağlık işleri servislerde devamlı münasebetler kurmak,
5) Elindeki bütün imkânları kullanarak (milletlerarası tıb hukuku) konusunun gelişmesi için devamlı gayretler sarfetmek,
6) Kendi özel servislerinin işlemesini sağlamak.

İlmî ve teknik çalışmalar ve bu sahadaki Milletlerarası İşbirliği hasta ye yaralıların tedavisinde büyük harbin verdiği dersler sayesinde bilhassa verimli olmuştur. Harp esnasında kara, deniz ve hava ordularında hasta ve yaralıların tahliyelerini ve tedavilerini ilgilendiren pek çok konu tetkik edilmiş ve esaslara bağlanmıştır. Mesleki bakımdan kongreler, orduların bütün sağlık işlerinde lüzumlu hususiyetleri birlikte incelemeye imkân vermiştir.

Lüksemburg'daki toplantı
Doktorlar üniforma giydiler

Sağlık servislerindeki personelin yetiştirilmesi meseleleri uzun uzadıya ve bir çak memleketlerden gelen seçkin ve bu işlerde yetkili elemanlarla birlikte münakaşa edilmiştir. Ayrıca sosyal meselelerde incelenmiştir. Sosyal hijyen, profilaksi ve kültür fizik sahalarında asker ve sivil otoritelerin işbirliği lüzumu, asker hekimliğinin tekâmül metod ve çareleri, bunların randımanlarını artırma yolları, asker hekimliği çalışmalarının sivil tababet faaliyetlerine en iyi şekilde uydurulması imkânları düşünülmüştür.

Asker hekimlerinin daha iyi korunmaları çareleri, üzerindeki çalışmalara gelince; komite kurulduğu andan itibaren orduların topyekûn bir harbe hazırlanmakta olduklarını sezmişti. Bu takdirde, sağlık servisleri çalışmalarının çok artacağı aşikârdı. Bu faaliyetlerin yolunda cereyan edebilmesi için mesleki sahada olduğu kadar hukukî ve diplomatik sahada da ordu sağlık işlerinde anayasa teşkil eden La Haye ve Cenevre Milletlerarası anlaşmalarının yeniden gözden geçirilmesi ve tekâmül ettirilmesi icabediyordu. Yaralı ve hastaların korunması hususundaki insan anlaşmalarının yegâne tatbik elemanı olan asker hekimi bu konvansiyonlara hürmet ettirmek yetkisine nasıl sahip olacakdı? Komite bu noktada «harbin insanileştirilmesinin» lüzumlu olduğu fikrini savunmuşdur. Harbin insanileşdirilmesi cümlesi insana ilk bakışta gülünç gelmektedir. Fakat bu fikir sonradan, her tarafda gereken ilgiyi uyandırmış ve münakaşasız kabul edilmişdir. Bu konu üzerindeki çalışmalar 1930-1939 yıllan arasında olmuştur ve neticede «Tıb-hukuk komisyonu» doğmuştur. Bu komisyon birbiri ardından Liege'de, Monaco'da, ve Luxemburg'da toplanmıştır. Bu komisyonun kuruluşuna ait statükodaki maddeler gözden geçirilecek olursa şunlar görülür.

«Maddel. — Orduların savaşması halinde insan hayatını ve haklarını koruyacak ve bunlara hürmeti sağlayacak pratik neticeleri ortaya koymağa müsaid tek çare tıb ve hukuk müntesiblerinin birlikte çalışarak bazı esaslar tesbit etmeleridir.

Madde 2. — Bu amaçla, savaş halinde riâyet edilmesi gereken insanlık kaidelerini tetkik etmek üzere hekimler ve hukukçulardan müteşekkil bir komisyon kurulmuştur.

Madde 3. — Bu komisyon 10 üyeden müteşekkildir. Bunlardan altısı tabib, dördü hukukçudur.

Madde 4. — Komisyon; bir başkan, iki başkan yardımcısı ve bir sekreterden ibaret olan bürosunu bizzat kendisi seçecektir. Bu büro, komisyonun faaliyetlerinin devamım sağlayacakdır.

Madde 5. — Komisyon, tababet ve hukukun işbirliğinin lüzumlu olduğu işlerle meşgul olacaktır. Çalışmalarının düzenlenmesinde lüzumlu ve faydalı olacak yardımcıları kendisi bir araya getirecektir.»

İlk kongrenin amacı, birinci dünya savaşından elde edilen tecrübeleri bir esasa bağlamak idi. Bunda sonraki kongreler her iki yılda bir muntazam şekilde yapılan toplantılarla savaşdan sonra da devam ettirilmiştir. Askeri sağlık işlerinin organizasyonu, asker hekimliği çalışmalarının mükemmelleştirilmesi, asker hekimlerinin meslek de-

gederinin arttırılması, muhtelif orduların asker hekimliği hizmetlerinin standardizasyonu gibi çeşitli konular üzerinde bu kongrelerde yapılan travayları burada uzun boylu anlatacak değiliz. Bu çalışmaların hepsinde üstün olan temâvül enternasyonal bir hijyen teşkilâtı kurmak, hekim hukukuna aid milletlerarası bir kanun tesis etmek ve bu amaçlara ulaşabilmek için de sivil ve asker sağlık teşkilâtı arasında yakın bir işbirliği sağlamak idi.

Romada toplanmış olan ikinci kongrede sosyal hijyen, kültür fizik, ve profilaksi meseleleri üzerinde sivil, asker sağlık organizasyonlarının işbirliği yapmaları lüzumu belirtilmişti.

Delege adedi bakımından en yüksek rakamlara ulaşmış olan üçüncü kongre -4000 delege iştirak ediyor - 1925'te Paris'de toplanmış ve bilhassa teknik ihtisası tetkik etmişti. Bunlardan sonra sırasile 1927 ve 1929'da toplanan Varşova ve Londra kongreleri gelir. Varşova kongresinin konularına aid bir kitab sıhhat riyaseti tarafından yayınlanmıştır.

Londradaki 5 inci kongrenin davetiye metni özel bir ehemmiyeti haizdir. Çünkü İngiltere'nin bu toplantılara ne büyük önem verdiğini ve o zaman Austen Chamberlain gibi yüksek bir şahsiyetin bu işi ne kadar mühimsediğini belirtmektedir. Büyük Britanya milletler topluluğunun bütün diplomatik mümessillerine gönderilen dış işleri vekâleti sirkülerinde:

«Majeste kral semihane bir jestle beşinci milletlerarası tababet ve eczacılık kongresine iştirak etmeyi kabul buyurdular. Londra'da toplanacak olan kongreye mümessil göndermenizi dilerim.»

1931 de Lahey'de toplanan 6 ncı kongre, askerî tabib ve eczacıların yetiştirilmesi ve teşkilâtlandırılması konularını gözden geçirdi. Bu tarihlerde birinci dünya savaşının sonundaki sükûn safhası yeni çalışmalara yol açmıştır. Şüphesiz milletlerarası münasebetler henüz yeni tehditlerle karşı karşıya idi. 1933 de Madrid'de toplanan 7 inci kongre asker hekimliği tarihinde bir dönüm noktası olarak kabul edilebilir. Yeni bir' konu ele alınmıştı: Harb halindeki bir milletin sıhhi organizasyonunda hâkim olacak genel prensibler ve yeni Cenevre konvansiyonu hükümlerinin muhtelif kademelerde tatbikatı. Bu konu o kadar bir itina ve şumulle ele alındı ki asker hekimliği sınırlarını aştı. Hukukçular askerî tababet kongrelerile müessir bir iş birliği temin etmek arzusunu izhar ettiler. İspanya'nın o zamanki Başbakanı M. Manoel Azana orduların sağlık işlerinin enternasyonalleşdirilmesi ve bu işin değişmez hukuk prensiblerine dayanması üzerine şahsî bir eser meydana getirmişti. Her memleket için daha barış zamanında iyi organize edilmiş ve faaliyete hazır asgarî kadroda (medico - militaire) bir servis teşkilini düşünüyor ve her memlekette bunun birbirine uygun ve benzer şekilde organize edilmesini ileri sürüyordu. Lüzum

Brüksel kongresine tebliğ

Dr. Esad EĞİLMEZ

Sayın Başkan, sayın delegeler ve sayın meslekdaşlarım,

Barış, için kuvvetli olmak prensibine dayanan milletler, amansız bir silâhlanma yarışı içindedirler. Milletler yeni bir dünya savaşına bıkmadan ve yorulmadan planlı ve sistemli bir şekilde hazırlanmaktadırlar. Oysa ki, henüz İkinci Dünya Savaşının harabeleri onarılmamış, yaraları sarılmamıştır. Soğuk harp ve sinir harbi devam etmekte ara sıra geniş çapda silâhlı savaşlar ve taarruzlar da olmaktadır.

Bütün çıplaklığı ile belirmiş olan üçüncü dünya savaşını başarı ile sonuçlandırabilmek için onun muhtemel cereyan tarzını bilmek ve karşı koyma tedbirlerini zamanında almak ve topyekûn savunma prensiplerini daha barışdan plânlamak icap etmektedir.

Muhtemel yeni bir dünya savaşının genel olarak üç safhası olacaktır :

1) Yıpratma safhası: Bu safhada propaganda, sabotaj, siyasî ve ekonomik tertiblerle milletin morali düşürülür. Millî birlik yıkılmağa çalışılır.

2) Baskın safhası: Silâhlı kuvvetlerin seferberliğini, yığınağını harekât ve ikmâl plânlarını uygulanmaz hale getirmek, stokları yok etmek, istihsal gücünü parçalamak, vatandaşlar arasında panik yaratmak gayeleri güdülür.

3) İşgal safhası: Hudutlardan taarruz, sahillerden çıkarma, havadan indirme suretlerile başarılır.

O halde üçüncü dünya savaşı: .

1) Tam manasile topyekûn bir savaş olacaktır.

2) Bu savaşın patlayacağı anı kesdirmek kabil olamayacaktır. Baslan şeklinde başlayacakdır.

3) Bu savaş asker, sivil, cephe ve cephe gerisi ayırt edilmeksin memleketin bütününü tesir altına alacak, modern ilim, teknik ve stratejisin bütün icab ve vasıtalarile yapılacaktır.

4) Geçici bir işgal ve istilâ olmıyacak, millî bünyeyi yıkan, aydın kitleleri merhametsizce imha eden ve demokratik nizamları çökerten bir karakter taşıyacaktır.

Demek ki, üçüncü dünya savaşı, bütün millet tarafından yapılan millî kudret kaynaklarının tamamen kullanılmasını gerektiren ve bütün milletin varlığını tesir altına alarak onun mukadderatını tayin eden topyekûn bir mahiyet arzedecektir. Bu savaşın sınırı ve sahası yoktur. Nerede başlayıp nerede biteceği belli değildir. Yalnız çok kısa süreceği, bir vatan, sathını tamamen kaplayacağı, bütün vatandaş kitlesini tesir altına alacağı muhakkaktır. O halde bu savaş sadece orduyu değil, devletin bütün teşkilâtını ve bir kelime ile bütün vatandaşları ilgilendiren millî bir dâva olacaktır.

Yurdumuzda 30-5-1949'da da kabul edilen 5399 sayılı kanunla bir milli savunma yüksek kurulu teşkil edilmiştir. Bu kurulun ödevi topyekûn milli savunma görevlerini yerine getirmekdir. Başbakanın emri altında ve onun teklifi ile seçilecek bakanlarla Millî Savunma Bakam ve Genel Kurmay Başkanından müteşekkil olan bu kurul millî savunma işlerini koordine eder. Millî savunma yüksek kuruluna bağlı bir de genel sekreterlik vardır. Millî savunma yüksek kurulu şu komitelerden teşekkül etmektedir: Sivil savunma komitesi, harp ekonomisi komitesi, harp ulaştırma komitesi, harp bayındırlık komitesi, harp sağlık komitesi, moral seferberlik komitesi, seferberlik komitesi, harp maliye komitesi..

Harp sağlık komitesi, sağlık bakanlığında teşkil edilmiştir. Ödevi sağlık teşkilâtının seferberliğini hazırlamaktır. Sağlık ve sosyal yardım bakanlığı müsteşarı bu komitenin başkanıdır. Genel kurmay sağlık dairesi başkanı, milli seferberlik dairesi ikinci şube müdürü, Ankara Tıb Fakültesi dekanı, İstanbul Tıb Fakültesi dekanı, Kızılay Cemiyeti başkanı, ve Sağlık Bakanlığı daire müdürlerinden beşi bu komitenin üyeleridirler. Harp sağlık komitesinin ödevleri şunlardır:

1) Tesis, malzeme, vasıta, ilâç, aşı, serom ve personel ihtiyaçlarını tesbit etmek.

2) Fabrika, imalâthane, özel ve tüzel kişilere ait bütün sağlık tesislerile bunların randımanlarının tesbiti.

3) Bu maddelerle tesislerin seferde millî sağlık ihtiyaçlarına yetip yetmiyeceğinin araştırılması.

4) Bu maddelerin memleket dahilinden veya hariçten ne şekilde temin ve ikmâl edileceği hususlarının tesbiti ve gerekli seferi stoklarının sağlanması.

5) Seferi malzeme ve ilâçların depolama işleri, tertip, tevzi ve sevk plânlan.

6) Silâhlı kuvvetlerle karşılıklı iş birliğinin sağlanması.

7) Biyolojik, bakteriyolojik ve radyolojik harbe karşı alınacak tedbirler. .

8) Bütün sağlık tesislerinin sabotajlara, hava taarruzlarına karşı passif ve aktif korunma tedbirleri, bazı önemli enstitülerin nakli, tah-

halinde tarafsız memleketlerin sağlık servisleri cephedeki hasta ve yaralılar için olduğu kadar harb esirleri için de, savaş halindeki memleketlerin sağlık servislerine yardım etmek mecburiyetinde olacaklardı. Bu şekilde orduların sağlık . servislerini tamamen tarafsız hale getirmek düşünülüyordu. Şu halde 1933 de Madrid'de toplanan 7 inci milletlerarası tıb ve eczacılık kongresi, enternasyonal bir plân çerçevesine sokmak suretile asker hekimliğine yeni bir istikâmet vermeğe çalıştı.

1935 ve 1937 yıllarında Brüxselles'de ve Bükreş'de toplanan sekizinci ve dokuzuncu kongreler tıbbî ve ilmî konuşmalar yanında savaşda, hasta ve yaralılarla sivil halkın daha iyi korunması için gereken çalışmaları yaptılar. Dr. Revnders'in dünyada büyük bir ilgi toplayan ve «seferber milletin hizmetinde askeri tababet» başlığını taşıyan travayı 1934 de yayınlamıştı ve 1939 da ortaya çıkan ikinci dünya savaşının muhtemel gelişmelerini daha o zaman mükemmel şekilde tahmin ve tasvir ediyor ve adeta kehanet gösteriyordu. Eğer bu fikirlerden ilham alınsaydı bir çok felâket ve göz yaşından sakınılmış olacaktı.

Bükreş'de toplanan dokuzuncu milletlerarası tababet ve eczacılık kongresinde milletlerarası Kızılhaç başkam yardımcısı Alb. Patry'nin şu teklifi vardı:

«Dokuzuncu enternasyonal tababet ve eczacılık kongresi; komiteyi, elde ettiği başarılar dolayısile tebrik eder ve çalışması için lüzumlu olan emniyet ve huzur şartlarının en kısa zamanda tahakkuku dileğile gayretlerinde devama hararetle teşvik eder. Bu konu ile ilgili bütün teşekküllerin bir tek enternasyonal konvansiyon altında teksif edilmesi ile insanlığa sağlayacağı yüksek menfaatlere bu vesile ile de dikkati çeker. Yani Lahaye ve Cenevre anlaşmalarının birleştirilmesi hususunda israr edilmekte idi.

1939 da Washington'da toplanan onuncu kongre endişe, kararsızlık, sıkıntı ve bulanık bir atmosfer içinde çalıştı. Fakat hiçbir şey tahakkuk ettiremedi. Albay Thomann'nın İsviçre hükümeti adına delegeleri 1941 de yapılması takarrür eden 11 inci kongreye daveti ile sona erdi. Bu sırada ikinci dünya savaşı patlak verdi. İsviçre'de yapılması takarrür eden kongre geri kaldı. Ancak uzun bir aradan sonra İsviçre'de Bale şehrinde, on ikinci kongre de 949 yılı 24 Ekinlinde Mexico City'de toplandı.

liyesi ve seyrekleştirilmesi hazırlıkları.

İşte bu ana fildiler göz önünde tutulunca savaşda milli, tıbbi teşkilât. Sivil ve askeri hizmetlerin birleştirilmesi ve bunun barıştan hazırlanması konusunun önemi kendiliğinden meydana çıkmaktadır. Bu hususda bizi aydınlatan Yugoslav- delegesine memleketim adına teşekkür ederim.

Lüksemburg Prensesi ve delegeler

Hoş geldiniz evimize!

On üçüncü kongre, Val de Grâce'ın 100 ncü yıl dönümü münasebetile 1951 de Paris'de toplandı.

Nihayet bu sene Buenos-Aires'de yapılacak 14 üncü kongreye hazırlık olmak üzere milletlerarası tabebet ve eczacılık komitesinin dokümantasyon bürosu Roma'da Ekim ayında bir toplantı yaptı.

Buenos-Aires'de yapılacak olan 14 üncü kongre Argentine hükümetinin takarrür eden tarihden üç ay kadar önce bu kongreyi organize edemiyeceğini bildirmesi üzerine, Gran-Düşeş ve eşinin yüksek himayelerinde 7-13 Kasım tarihleri arasında Luxsemburg'da toplandı. Bu kongreye 33 millet 151 degele gönderdi. Ayrıca Geneve'den Kızılhaç enternasyonal komitesi adına ikinci başkan iştirak etti. Yalnız Fransa'nın gönderdiği delege adedi 52 idi. Bu rakam işe verilen önemi gösterecek mahiyettedir. Türkiye adına Gülhaneden Gen. Prof. Burhaneddin Tugan'la, Dr. Esat Eğilmez katıldı. Bu kongrenin tıbbî konuları şunlardı:

1) Bir ihtisas olarak asker hekimligi. (raportör memleketler: U. S. A., Argentine.)

2) Savaşda milli tıbbi teşkilât, askeri ve sivil servislerin koordinasyonu ve bunun barışdan hazırlanması. (raportör memleketler: Yugoslavia ve Argentine.)

3) Dağ savaşlarında sağlık teşkilatının işleyişi. (raportör memleketler: İsviçre ve Norveç.)

4) İleri hatlarda yara ve yanıkların tedavisi üzerinde ki modern telakkiler. (Raportör memleketler: Benelüks, Argetine.)

Eczacılık kısmının konuları: Askeri eczacıların organizasyon ve ödevleri, yedek personelin eğitimi. (Brezilya ve Argentine.)

Ağız ve çene cerrahisi kısmının konusu da: Askerlik hizmetindekilerin hüviyetlerini tesbite ve bu hizmet süresince ağız sağlık ve bakımlarını takibe yarayacak standard bir diş fişinin hazırlanması. (raportör memleketler, Kanada ve Argentine.)

Tıbbi konuların ikincisi üzerinde yapılan münakaşaya tarafımızdan iştirak edilmiş ve yurdumuzdaki sivil ve asker sağlık servislerinin koordinasyon esasları ve bu konu ile ilgili teşkilât hakkında gerekli açıklamalar yapılmıştır.

Milletler arası tababet ve eczacılık komitesinin dokümantasyon börosu bu yıl toplantı yeri olarak Türkiyeyi ve İstanbulu seçmiştir; E. U. Rs. Sağlık D. Başkanlığı şimdiden gerekli hazırlıklara başlamıştır. Başarılar dileriz.

Dr. E. E.

Cevdet Arsan
Venüs, şarap ve ilham

Cemiyet

Bir çalışma yolunun anketi

Gökten boşanırcasına yağmur yağıyordu. Gazeteciler Cemiyetinden çıkan beş hanım koşarak taksiye bindi. Şoföre adresi verdiler: Necati Bey caddesi 84. Şoför yağmur altında numaraları görmeğe çalışarak ağır ağır ilerlerken beş hanım aralarında konuşuyordu. «Acaba evde mi? Acaba hakikaten tıp talebesi mi? Bu yaşta bu olgunluk şaşılacak şey. Muhakkak çok iyi bir aile terbiyesi almış.»

Şoför 84 numaraya geldiklerini söyledi: Koşarak içeri girdiler; tamam... 4 numaralı daire. Kapıdaki kartta İsmail Arsan yazıyor. Demek babasının ismi İsmail imiş. Ne de aksi tam yemek zamanı geldik. Herhalde rahatsız edeceğiz.»

Kapı açılıyor. Soruyorlar: «Cevdet Arsan Bey evdeler mi?» Kapıyı açan hizmetçi haber vermeğe gidiyor, evde bir kaynaşma. Derken, sokak kapısının yanındaki kapı açılıyor, isminin söylendiğini işiten Cevdet Arsan kapının aralığından başım uzatıyor. Karşısında 5 hanım görünce şaşırıyor. Derhal müjdeyi veriyorlar: «Cevdet Bey kazandınız. Size hem müjde vermeğe, hem de tanışmaya geldik». Duraklıyor. Neyi kazandığını anlıyamıyor. Tasrih ediyorlar: Türk Kadınlar Birliğinin Ağustos'ta açmış olduğu anketi. Aradan o kadar zaman geçmiş ki kaybetmiş olduğuna kanaat getirerek, mevzuu unutmuş. Hanımları buyur ediyorlar. Anne ve baba ile tanışıyorlar. Onlara da ankete iştirak eden 51 kişi arasından oğullarının birinci seçildiği ve mükâfat olarak vaadedilen altın saati kazandığı müjdeleniyor. Güler yüzlü müşfik anne ve baba haberi memnuniyetle karşılıyor. Kadınlar Birliği Genel Başkam Nazlı Tlabar,, Cevdet Arsana nasıl bir saat istediğini soruyor.

— Doğrusu bu saati almaktan sarfınazar edebilirim. O para ile başka işler yapabilirsiniz. Fakat iki sebepten dolayı kabul edeceğim. Birincisi saatim yok, ikincisi bu saat için sarfedeceğiniz para ile benim fikirlerimi satın alıyorsunuz. Satın aldığınız için de onları kullanmak mecburiyetinde kalacaksınız.

Satın alınan fikirler ne idi? Kadınlar Birliği açtığı ankette, birliğe en faydalı çalışma yollarını gösteren yazıyı seçip, mükafat verecekti. Gayesi mevcut programlarının yanında onlara rehber olacak, göremedikleri şeyleri gösterecek, memlekette kadınların yükselmesine yol açacak hususları belirtecek kimselerin fikirlerinden istifade edilmesiydi.

Ankete iştirak eden 51 kişinin yazılarında çok güzel fikirler vardı. Bunları, edebiyat hocası Mükerrem Kâmil Su okudu, tasnif etti, ve içlerinden 19 tanesini seçip, jüriye takdim etti. Jüri, yaptığı tetkikler neticesinde en iyi 4 taneyi finale bıraktı. Birinciyi seçmek üzere de son olarak Gazeteciler Cemiyetinin, lokalinde toplandılar. Jüride Profesör Afet İnan, Gazi Terbiye Enstitüsü Müdürü Vedide Baha Pars, Mükerrem Kâmil Su, Profesör Kâmile Mutlu, Dr. Kadri Olcay, Kemal Z. Gencosman, Tevfik İleri (son toplantıda burada olmadığı için eşi temsil ediyordu) ve Faruk Eren (gelmemişti, gelseydi belki netice farklı olurdu) bulunuyordu. Toplantıda jüriden maada Kadınlar Birliği Genel Başkam İstanbul Mebusu Nazlı Tılabar, Genel Sekreter İnanç ve Birlik ileri gelenleri vardı.

En çok beğenilen 4 yazı okundu. Birinciliği Tıb Fakültesi 4 üncü sınıf talebesi Cevdet Arsan, ikinciliği Betül Tekül (Lozan'dan yazıyordu, Ataşemiliterin hanımı olduğu zannedildi) üçüncülüğü katil suçundan Erzincan cezaevinde yatan Rasim Akbulut ve dördüncülüğü Göynük'ten Sabiha Güner kazandı.

Betül Tekül ile Cevdet Arsan'ın yazıları ittifakla birincilik için ayrıldı. Her ikisinin de birinciliği kazanmayı hakkettiği söyleniyordu. Acaba mükâfatı ikiye çıkarıp, her ikisini de mi birinci yapmak idiler. Esas itibariyle her ikisinde de ayni fikirler vardı, şu farkla ki Cevdet Arsan daha teferruatlı yazmıştı. Farklı noktaları bakımından hangisi daha üstündü?

Betül Tekül'ün en çok beğenilen tavsiyesi sokratik eğitim idi, yani Anadolu kadınlarının kalkınması ile meşgul olunurken, bilgiçlik . taslayıp ders verecek yerde, öğrenmeleri icabeden şeyleri kendilerine söyletmekti. Bu usul muhakkak ki, terbiye sisteminin en yüksek şeklidir, faydalan da o derece müsbettir. Jüri bu fikrin tesiri altında Betül Tekül'e birinciliği vermek üzere iken, Vedide Baha Pars söz istedi, ve seçim gidişatının rotasını değiştirdi: «Betül Tekül tavsiyelerinin sonunda, kadının iyi bir anne ve eş olarak yetiştirilmesini tavsiye ederken onu sadece eve bağlıyor. Halbuki Cevdet Arsan, bir evlât yetiştirmek bir fert yetiştirmektir, bir kadın yetiştirmek ise bir aile yetiştirmektir diyor ve Kadının çalışmasını, okumasını, modern bir kadın olmasını ve kocası ile hakikaten eşit haklara sahip bulunmasını temenni ediyor,» dedi.

Bu yaz bir ay 'kadar Danimarka'da Beynelmilel Kadınlar Birliği kongresinde Türk delegesi olarak bulunan Şemsinur İnanç, Cevdet Arsan'ın fikirlerinin Beynelmilel Kadınlar birliğinin fikir ve hedeflerine çok yakın olduğunu söyledi. (Bu fikrini seçimden sonra söyledi, jüride bulunmadığı için söz hakkı yoktu).

Neticede gizli oya başvuruldu. 3 e karşı 4 reyle Cevdet Arsan seçildi. Acaba Faruk Eren de reyini kullansa idi, iki birinci mi olacaktı yoksa aradaki fark daha mı açılacaktı? Bu herkesin kafasında bir istihfâm olarak kaldı.

Cidden iftihar ettik. Avrupa ve Anadolu'yu gezmemiş olan bu genç delikanlı, kadın davalarını şaşılacak bir olgunluk ve metodla önümüze sermişti.

Kadınlar Birliği bu 2 yazıyı mümkün olan her gazetede yayınlıyacak, ve dört yazıyı da broşür halinde basarak, yurdun her köşesine gönderecek Diğer taraftan, bütün bu yazılarda beğenilen fikirler kategorik olarak tasnif edilecek ve azamî derece tatbik yoluna gidilecek. Birliğin bu derece canla başla işe sarılması ve bu anketi açmış olması istikbal için parlak ümitler vadediyor.

Cevdet Arsan'ın bu derece beğenilen fikirleri nelerdir? 15 küsur sahife yazılmış olan yazıyı özet olarak vermekle çok takdir edilen yazının kıymetinden kaybetmesinden endişe ediyorum.

Cevdet Arsan'ı tanıdıktan sonra, üçüncü seçilen Rasim Akbulut'un bir tavsiyesinden bahsetmekten kendimi alamıyacağım. Rasim Akbulut iyi öğretmen yetiştirilmesini istiyor. Ne kadar haklı, işte önümüzde canlı bir misâli: Cevdet Arsan, kendi ifadesine göre pek fazla gazete, mecmua okumazmış. Bu genç yaşta ulaştığı olgunluğu hocalarına, bilhassa Türkân Baştuğ'a borçlu olduğunu söylüyor. Gayri İhtiyari, Türkân Baştuğ'un diğer talebelerinin de Cevdet Arsan gibi müsbet ve olgun gençler olarak yetişmiş ve yetişmekte olmasını temenni ettim.

Yapılan tetkikler neticesinde bütün yazılardan çıkan fikirleri şu şekilde özetlemek mümkün:

1 — Atatürk İnkilâplarına bağlılığın söz, miting ve kitap halinden çıkarılarak, cemiyet ve millet hayatına maletmenin çarelerini aramak.

a) Kıyafet kanununun tatbiki hususunda valilere ve kaymakamlara kanuni selâhiyet vermek.

b) Yeşil tehlikenin önlenmesini temin etmek; dini inançları batıl itikatlardan kurtarmak.

2 — Atatürk'ün başöğretmenliğini yaptığı halkı okutma seferberliğini yeniden ihdas edip, bütün Türk Kadınlarını en kısa yoldan okur yazar yapmak için halk kursları açmak, bütün gençliği ve münevverleri bu büyük vazifede rol almaya davet etmek.

3 — Türk filimlerine müdahale ederek seviyesinin yükseltilmesini temin etmek.

4 — Muzır neşriyata müdahale etmek.

5 — Meshebi gayri sahih çocuklar işini ciddiyetle ele almak.

6 — Türk kadınının içtimai seviyesini yükseltmek, köy ve şehir kadını arasındaki uçurumu doldurmağa gayret etmek.

7 — Mahkûmiyetini bitirip cemiyete dönen kadınların faydalı olmaları hususunda tedbir almak.

8 — Türk kadınlar birliğini geliştirerek en ücra köyler ve kenar mahallelere varıncaya kadar teşkilât kurmak ve bütün Türk kadınlarının iştirakini sağlamak.

9 — Cehalet yüzünden gayrî sıhhi çocuk düşürme teşebbüslerinin önlenmesi isinin ele alınıp bütün kadınlara bu yolda telkinlerde bulunmak.

10 — Yerli malını kullanmağa teşvik ile Türk kadınını tasarrufa ve milli ekonomiye hizmete davet etmek.

11 — Evlerde hizmet gören isçi kadınlara mahsus öğretici kurslar açmak.

12 — Türk kadınlar birliğinin mevcudiyetini radyo vasıtası ile bütün memlekete duyurmak.

13 — Teşkilâtlanma.

14 — Ev kadınları arasında ev işlerine ait müsabaka tertibi.

Kadınlar Birliğine bu yeni çalışma sisteminde muvaffakiyet temenni ederken, bütün Türk kadınlarından alâka ve yardım bekleriz. — G. G.

Terbiye

Oğlum, oğlum

O mahallenin sakinlerinden biri her fırsatta oğlu ile iftihar ederdi. Ya o kadarla kalsa.. Her annenin oğlu ile iftihar etmesi tabi bir haktır. Hattâ lâyık olmasa bile, eski darbımeseledir «kuzguna yavrusu şirin görünürmüş» Fakat bu sevgi ve iftihar hiç de hoş olmıyan hareketlere yol açacak şekilde tezahür etmemelidir.

Aradan seneler geçti, hâlâ o hanımın sözleri mahallenin kulağındadır. Sabahın erken saatlerinde, yağmur, çamur demez kıymetli oğlunu bahçe kapısına kadar teşyi eder ve «Ah, benim arslan evlâdım, sana bin kız feda olsun, git, eğlen keyfine bak» derdi.

Birgün komşularından birinin merakını mucip oldu, sordu: «Hanım-

Annelere tavsiye

Sinirli olmayınız

efendi, iki tane gül gibi kızınız var, siz de kız annesisiniz. Başka erkek annelerinin oğluna feda edeceği kızlar sizinkiler de olabilir. Bu hâl pek mi hoşunuza gidecek?». «Hanımefendi» pek tabii verecek cevap bulamadı. Zira onun aklı fikri oğlunda idi.

Her an kulağı bu gibi lâflarla dolmuş olan genç, mahallenin ali kıran baş keseni kesildi. Zaman zaman marifetleri işitilirdi. Hattâ 'bir defasında sarkıntılık suçundan karakolluk olmuştu. Annesinden aldığı tavsiyeleri harfi harfine yerine getiriyordu. Yani dünyaya erkek olarak gelmiş olmasının en büyük avantajını sokakta her gördüğü kıza lâf atmak, sarkıntılık etmek olarak tefsir ediyordu. Neticede kıymetli «evlât» yürekler acısı bir genç, tabir caizse bir külhanbeyi oldu.

Ailenin mal durumu fena değildi. Müşfik ana, oğlunun her arzusunu emir telâkki etmekle ona iyilik yerme fenalık ettiğini bir an bile aklından geçirmezdi. Küçük beye İngiliz kumaşından kat kat elbiseler diktirilirdi. İki dirhem bir çekirdek gezerken lâf attığı kadınlar bu sözlerin bir beyefendiden - hele böyle şık bir beyefendiden - gelebileceğini asla beklemez ve dehşete düşerlerdi.

Bu anne, bugünkü annelerden daha fazla Osmanlı zihniyetine yakındır. Henüz şarktan bağlarını koparamamış, erkeklere herşeyi mübâh gören bir annedir. Allaha çok şükür bugünkü annelerimiz (tabii büyük şehirlerdekiler) daha garplılaşmış, okumuş ve görgülüdür. Bugünkü ilimler arasında biraz geç teessüs etmiş bir ilim olan psikolojinin insan karakterinin teşekkülünde büyük rol oynadığını bilmesi icab eden annelerdir. Oğullarının genç dimağlarına centilmenlik nakşetmelidirler. Ağaç yaşken eğilir. Bir çocuğun mektebe gidinceye kadar ark adaşlar mı annesi seçebilir, iyi telkinlerle çocuğunu işler. Fakat mektebe gidince, her türlü aileden, terbiye almış veya almamış çocuklarla karşılaşır, arkadaşlık eder. Çocuğu ile hakikaten iftihar etmek istiyen bir anne, onun saçı veya güzel gözleri ile değil, cemiyet içinde musibet bir insan olabildiği için iftihar etmelidir. Oğlunun mektepteki en görgüsüz bir çocuktan öğrenebileceği en fena şeyleri batırma getirebilmeli ve bu itiyatlar kafasında yer etmeden söküp atabilmelidir.

Moda

Karıştırdığımız mesele

Kocası Paris'ten gelirken, pullu harikulâde bir gece şapkası getirmişti.. Belma mesuttu, çünkü bu, onun küçük başını nefis bir surette sarıyor ve yüzüne cazip bir pırıltı veriyordu. Gene kocasının, gümrük memurunu, binbir zorla, ikna ederek geçirdiği tüy gibi yumuşak kareli eşarp, açık kahverengi krokodil çanta nadir bulunan güzel şeylerdi.. Bu sene şans Belmaya gülüyordu çünkü annesi de kendisine kaplan derisinden bir kürk hediye etmişti.

Belma, bütün bu güzel şeylerini çıkardı, karyolasının üstüne attı, sonra acele ile giyinmeğe başladı... Arkadaşları siyah elbisesinin, kaplan mantosu ile çok hoş durduğunu söylemişlerdi ama kırmızı elbisesi daha dün terziden gelmişti. Belma dayanamadı. Bugün mühim bir toplantıya gidiyordu, gösteriş için değil ama hep aynı elbise ile görünmekten bıkmıştı artık.. Kırmızı elbise ise kaplan mantoyu giyip, eflatunlu siyahlı eşarbı ve pullu şapkayı talanca Belma iftiharla aynaya baktı, hattâ gülümsedi de, fakat birşey iyi durmuyordu. Muhakkak bir eksiklik vardı. Öyle ya küpe takmayı unutmuştu, büyük gümüş halkalarını hatırladı. Bunlar Belmaya çok yakışırdı. Bu işde bitince, genç kadın o nefis krokodil çantayı koluna geçirerek, Ankarada, saat iki ile üç

arasında ziyaret yarışına çıkan, hanımlar akınına katıldı. Fakat bugün yürüyüşünde bir başkalık vardı. Kimseye bakmıyor fakat herkesin kendisine baktığını hissediyordu ve işte bu hal, onu mesut ediyordu.. Artık rüyalarındaki sık kadınlardan olduğuna kani idi. Eğer etraftan kendisine bakanlara dikkat etmiş olsaydı, bıyık altından güldüklerim farkedecek fakat gene de bunu, onların kıskançlığına verecekti.

Belma süslü olmakla şık olmayı karıştıran kadınlardandı.. Nefis pullu şapkasını ertesi gece Operaya giyinmek üzere dolabında bırakabilir, kanlan mantosu altına dar siyah yünlü elbisesini giyebilirdi.. O zaman elindeki krokodil çanta ne güzel duracaktı. Vakıa gümüş halkalar ona cidden yakışıyordu fakat bu kıyafetle küçük ve kalın altın halkalarını tercih etmeli, koluna da aynı kalınlıktaki altın halkasını takmalıydı. Uygun şapkası yok diye üzülmeye değmezdi çünkü Belmanın modaya uygun şekilde kesilmiş, pırıl pırıl siyah saçları vardı. Ve siyah eldivenleri ile siyah deri papuçları onun itinalı bir hanım olduğunu ispata kâfi idi.. Hiçbir şey onun pullu şapka giymesini mazur gösteremedi.

Vakıa kadınların giyimle kuşamla fazla meşgul oldukları daima söylenir ve erkekler arasında alay mevzuu olur ama bence, aksine, biz bu işle kâfi derecede meşgul değiliz.. Çünkü giyimle meşgul olmak demek boyuna elbise diktirmek, takmak takıştırmak, süslenmek değildir. Bu işle meşgul olmak demek onu iyice etüd edip, hakkında bilgi sahibi olmak demektir. Bilerek giyinirsek, hem daha az para harcarız, hem de bir yere gitmek icab edince, kocalarımızın karşısına geçip: «elbisem yok, ayakkabım yok, çantam eski» diye vızıldanmaktan kurtuluruz. Çünkü erkek için en büyük azap, bu kadar çalışıp, çabalayıp da karısının ihtiyaçlarını karşılıyamamak durumunda olmaktır.. Bir erkek karısının iyi giyinmesi ile hakikaten iftihar eder zannediyorum çünkü bunda kendisinin de büyük bir payı olduğunu düşünür. Bazı kadınlar, marifetmiş gibi, «benim moda ile alâkam yok» derler.. Ama bu kadınlar çuvaldan elbise yapmıyorlar ki.. Madem ki modellere bakıp öyle elbise ısmarlıyoruz niçin bu seneki dururken, geçen seneninkine bakalım. Veya bunda, bir mahsur yok addediliyorsa, şu halde neden on sene evvelki modele bakmıyoruz? Giyim harici görünüşümüzü yapan ve bize not verdiren en mühim birşey olduğuna göre her kadın, bence, moda ile alâkadardır... Yabancılar, giyinişimize göre, zekâmız, görgümüz, intibak kabiliyetimiz, muvazenemiz hakkında bir fikir sahibi olacaklardır.. Zaten modayı takib etmek demek muhakkak «Dior» un son defilesindeki en acayip modelini tatbik etmek değildir.. Bunları ya artisler, ya kaprili milyonerler bir gece giymek için satın alırlar.. Biz «Dior» un moda hakkındaki son prensiplerini kabul edip bütün elbiselerimizi değiştirenleyiz ama, meselâ bu sene beller çok sıkı değilse, süveterimizi etekliğimizin içine sokop, rugan kemerle boğacağımıza onu rahatça, etekliğin üzerinde bırakır ve kemerlerimizi de, bir müddet İçin, dolabımıza kitleriz.. Bunun gibi teferruatlar için, hiç para sarfetmediğimiz gibi, kendimizi daha yeni daha genç, daha mesut hissederiz..

Bütün bu «önsöz» den sonra 1955 senesi kışının modasından bahsedecek olursak, bizi hafiflikle itham ederi olmaz değil mi?..

1955 senesi kadınının umumî görünüşü ince, uzun, hafif, basık göğüslü, yeni yetişen, yeni serpilen bir genç kız

Paris modası

Dior devam ediyor

manzarası arzetmektedir.. Beli sıkılmamış adeta yok addedilmiştir fakat hareket ettikçe yeri hissedilmektedir.. Bu kadın, bilhassa dümdüz inen, düğmeli, erkek pardösüsü biçimi mantoları, kalkık yakalı elbiseleri, belirli, belirsiz şekilde ovulmuş kısa ceketleri sevmektedir..

Görünüşte çok ağır başlı olan bu kadın, «tweed» kumaşım elbise, süveter, ceket, manto olarak her yerde kullanmakta, gece elmas siyahını ve gündüz, meyve renklerini tercih etmektedir..

Sıkılmamış bir bel ve meydana çıkarılmamış basık göğüslerle, hiçbir kesintiye uğramadan, düz bir hat halinde, geçen seneye nispetle daha kısa topuklar üzerinde rahat ve çabuk yürüyen bu kadının, yepyeni bir görünüşü, vardır ki buna «flat-look» yani «yassı-görünüş» denmektedir..

Fakat işte bu kadının bir ikinci cephesi bir ikinci görünüşü de vardır ki, bu gece görünüşüdür. Gündüzün, o kadar itina ile, hususi bir sütiyen sayesinde yok ettiği göğüslerini gece elbiselerinde serbest bırakmakta ve adeta «Clonet» in çizdiği kadınları andırmaktadır! Gece elbiseleri için «Dior» gene hususi bir sütiyen kullanmaktadır ki bu göğüsleri aşağıdan bastırıp, beş santim kadar yukarıya doğru yüksekmektedir. Bu İkinci görünüşe «busty-look» yani «yarım-heykel görünüşü» denmektedir.

Elbiselerin etekleri daha ziyade dar, veya çok aşağıya düşürülmüş bir bel hattının altında pli veya büzgü yapmaktadır.

Tayyörler ekseriya kısa ceketlidir. Omuzları geçen seneye nazaran 3 santim daha dardır, kollar dümdüz, klasik tayyör kolu şeklinde ve yakalar hafifçe kalkık görünüşlüdür, beller iki santim aşağı inmiş, çok hafifçe oyulmuştur. Sanki daha kalın belli, bir kimse üzerinde prova edilmiş gibi.. Geçen seneler göğüslerin alfanda bitip, onları iyice meydana çıkaran pensler, bu sene, göğüslerin üstünden yukarıya doğru devam edip, onları bastırmaktadır. Bir çok tayyörlerde, bu pensler aşağıya inip cep olmaktadır.. Bu tayyörlerin başlıca vasıfları «çok genç görünüşlü» olmalarıdır ve bu sadelik içinde en mühim süsleri ise kürkten eşarp ve ayni kürkten yapılmış şapka ve berelerle giyilmeleridir.. Gene bu senenin en çok tutunan modalarından biri de, bu sade tayyörlerin üzerine giyilen ve aynı kumaştan içleri kürkle kaplanmış olarak hazırlanan ceket, pelerin ve «trois-quart» lardır.. Bunlar, tayyörlerin hayatını kış boyunca uzatmaktadır. Zaten bu sene içi kürklü, gene düz hatlı mantolar, kürk mantolar kadar, belki daha fazla aranmaktadır.. Veya kürk mantolar da, tıpkı diğerleri gibi, düz pardösüler şeklinde, hatta eteklerinin iki yanından yırtmaçlı olarak yapılmaktadır.

Senenin en büyük modası kürktür, onu her yerde kullanmaktalar.. Bilhassa gece elbiselerinin dekoltelerinin kenarında, şapka ve eşarp olarak, torba biçimi fert bir çantanın alt kısmında, yakada, gravat biçiminde.. Yünden lâstik örgü düz bir elbise örün, aynı yünden hafifçe bol bir ceket hazırlayıp yakasına ve düğmelenen kenar kısmına nce bir astragan kenar koyun, son modayı tatbik etmiş olursunuz. Veya düz bir yünlü elbiseye aynı kumaştan bir şal yapıp bu şalın içini evdeki eski bir kürkle kaplayın..

İncecik sarı veya gümüş rengi lameden üstün süyeter ve alfa plili bir gece elbisesi ise sizi, muhakkak birinci plâna alacaktır.

J. C.

ASKERLİK

Manevra

NATO Kuvvetleri

Bu yılın da manevra mevsimi Nato kuvvetleri için ÇOK faaliyetli geçmiştir. Bu senenin manevralarında en büyük yeniliği atom topçusunun kullanılması teşkil ediyordu.

Cenup Avrupa manevralarının birisi «Keystone» adı verilen tatbikatlardır. Buna Türk, Amerikan, İtalyan, Kanada ve Yunan kuvvetleri iştirak etmişlerdir. Türkiye ve Yunanistan'da cereyan eden bu tatbikatlarda hususiyle hava indirmelerine karşı müdafaa hareketleri yapılmıştır. Birinci Yunan ordusunun mukabil taarruz hareketleri müttefik hava kuvvetleri tarafından desteklenmiştir. Türkiye de Şile ve Balıkesir mıntakalarında yapılan hava indirme hareketlerine karsı müdafaa eden Türk kuvvetlerini Dikili'de karaya çıkarılan Amerikan deniz piyadesi desteklemiştir. Akdenizde denizaltı kuvvetlerine karşı taarruz tatbikatı yapılmıştır.

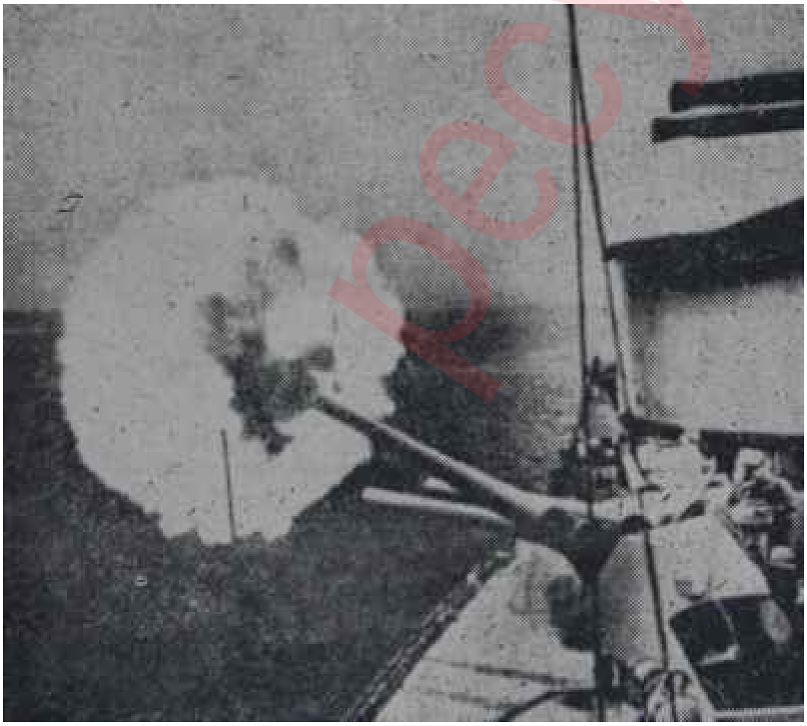
«Kral Muharebesi» adı verilen manevralar ise 22-28 Eylülde Vestfalya'da yapılanlar olup ve mevsimin en büyük manevralarıdır. İngiliz, Belçika ve Holanda'ya ait 140 bin kişilik kuvvet iştirak etmiştir. Atom topçusu burada kullanılmıştır. Şimalden taarruz eden düşman kuvvetlerine karşı cenupta müdafaa eden müttefik kuvvetleri sekiz atom mermisi kullanarak 60 kilometre geri çekilmişler ve seferberliklerini bitirerek cepheye sevkedilecek yeni kuvvetler için lüzumlu zamanı kazanmışlardır.

Bu manevralarda bir hafif tümen teşkilâtı da tecrübe edilmiştir.

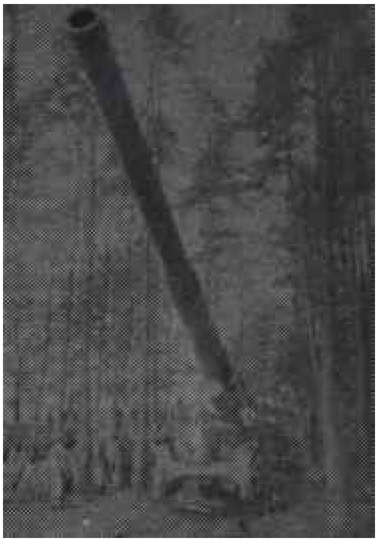
Diğer manevralar şunlardır: Hindyazı, Şahap. Bunlara V. Amerikan kolordusiyle bir Fransız zırhlı kuvveti, Fransız ve Amerikan hava kuvvetleri iştirak etmiştir. Bunlardan başka 4. müttefik hava kuvvetleri tarafından atom taarruzları ve havaya karşı müdafaa tatbikatları da yapılmıştır.

Mevsimin 'büyük deniz manevraları 13-20 Eylülde Şarkî Atlantik kumandanlığının İberya - Atlantik tâli mıntakasında yapılan Blackjack manevrasile; Gaskonya körfezinden Şimal Kutbu yakınlarına kadar Manş denizi, Şimal denizi, Baltık denizinin garp mahreci ve Norveç sularını kaplayan sahada yapılan «Morning Mist» manevralarıdır.

Bu tatbikatlarda Amerikan, İngiliz, Fransız, Portekiz kuvvetlerinin işbirliği ve konvoyların denizaltı gemilerine karşı korunması hareketleri yapılmıştır. Bunlara Fransızlar 5 refakat gemisi, 2 denizaltı, 2 denizaltı mücadele filotillası ile; Amerikalılar da refakat gemileri, bir tayyare gemisi etrafında teşekkül etmiş denizaltı mücadele ay gurubu ile katılmışlardır.

Nato manevrası
Toplar gümbürdüyor

Atom topu
Medeniyet denilen...

«Sabah Sisi» manevraları hem daha geniş bir mıntakada yapılmış hem de daha çok kuvvetler tarafından yapılmıştır. Bunlara Kanada, Danimarka, Fransa, İngiltere, Norveç ve Hollanda kuvvetleri iştirak etmiştir. Bu manevralarda, Şarki Atlantik, Manş ve Şimalî Avrupa kumandanlıkları arasında koordinasyon ve muhtelif sınıflar arasında işbirliği hareketleri yapılmıştır.

Bu tatbikatlarda, yalnız denizaltılara karşı değil aynı zamanda kruvazörlere karşı da müdaafa hareketleri yapılmış olması Rus bahriyesinin inkişafiyle alâkadardır. Şimdiye kadar daha ziyade denizaltılarına ehemmiyet veren Rusların son yıllarda kruvazör inşasına da ehemmiyet verdikleri birkaç defa açıklanmıştı. Son manevralarda bu yeni inkişaflar dikkate alınmıştır.

Havacılık

Hava tankeri

Amerika Hava Kuvvetlerinde kullanılmakta olan tankerlere yeni bir tip daha ilâve edilmiştir. Yeni jet tankeri (Stratotanker) saatte 550 mil süratle uçar ve havada jet bombardıman, *ay* ve keşif tayyarelerine akaryakıt verir. Yeni tanker, gittikçe ehemmiyeti artan havadan akaryakıt ikmâli işlerinde (Akis, 12 Haziran) mühim bir ilerleme meydana getirecektir. Stratofreighter adlı eski tankerler saatte ancak 300 mil yapıyorlardı ve pervaneli idiler. Stratotanker'ler ise bundan 250 mil daha sür'atli olup 4 adet JT3 - L turbojet motörlüdürler.

Bugün Sovyet Rusya geniş deniz sahillerine sahiptir, fakat bu kadar vâsi kıyıları müdafaadan önce hücum etmek esasları prensip itibariyle kabullenmiş görünmektedir. Sovyetler, denizaltı harbine hazırlanmaktadır, bir çok misaller bunu gösteriyor.

BUNLAR HEP HAKİKATTİR

Dünyanın en gürültülü şehri New York son günlerde, bu şöhretini Roma'ya bırakmıştır. Öğrenildiğine göre Roma New York'tan 15 misli daha gürültülüdür.

Gürültü ölçme aleti desibel ile vaziyet tesbit edilmiştir. Bir klakson çalınması 90 desibel e muadildir. İnsanın kulağını zedeleyen bir gürültü 120 desibeldir. 140 desibel ise insanı cinnete sevketmektedir. Halbuki Roma şehrinin gürültüleri rakam ile 110 desibel olarak ifade edilmektedir. (A. F.)

*

Avrupa'nın en modern köprüsü, Kuzey Batı Almanyanın Minden şehri yakınlarında inşa edilmektedir. Prof. Doernen isminde bir doktorun plânı üzerine inşa edilen köprüde, bir tek cıvata ve perçin kullanılmamıştır. Esas itibarı ile üç büyük ana parça, yerinde kaynak yapılmak sureti ile monte edilmektedir. (A. P.)

*

Kopenhag'ın meşhur doktorlarından Martenssen Larsen alkolizme bir çare bulduğunu söylemiş ve yeni bir tedavi usulünün müsbet neticeler verdiğini ifade etmiştir. Doktorun ifadesine göre yarım saat ara ile kendisine 250 gram bal verilen sarhoş tamamen açılmaktadır. (New York Times)

Danimarka sahillerinde bir cesed bulunmuştur. Bunun, balonla havada kalma dünya rekorunu kırmağa teşebbüs eden Paulette Weber'in cesedi olduğu tahmin edilmektedir.

Havada kalma rekoru, 22 saat 30 dakika ile Sovyet kadın havacısı Alia Nondratieva'ya aittir. Bu uçuş Paulette Weber'in 235 inci uçuşu idi. Bununla beraber, Paulette Weber'in istikamet değiştirerek Danimarka sahillerine sürüklendiği sanılmaktadır. (New York Times)

*

Pagananinin şimdiye kadar hiç çalınmamış bir eserini ilk defa olarak bir hafta evvel Parisliler dinlemişlerdir.

Pagananinin 4 üncü konsertosu olan ve Parislilere ithaf etmiş bulunduğu bu eser, 123 sene evvel bir kere daha Pariste çalınmış ve notalar kaybolmuştu. Milanolu orkestra şefi ve müzikolog Natale Gallini gazetelere verdiği bir beyanatta konsertonun notalarını 15 sene evvel eski kitaplar satan bir dükkânda bularak satın aldığını anlatmıştır.

Pagananinin dördüncü konsertosu Lamoureux konserlerinde Belçikalı viyolonist Arthur Grumiaux idaresinde çalınmıştır. (News Week)

Kuzey Atlantik andlaşması teşkilâtı (Nato) Genel Sekreteri Lord Ismay eski muharipler şerefine İngiliz lejyonunda yapılan bir toplantıda konuşamamıştır.

Sesi kısılan Lord Ismay'a doktorlar istirahat etmesini tavsiye etmişlerdir.. (New York Times)

Japonya'da bekârlar

Ver Allahım ver, bize birer hoca...

Bundan bin sene evvel Japonya'nın Hei-An bölgesinde bir Japon Budist papazı Buda dinine tapanların cennete gidebilmeleri için bir merasim lâzım geldiği fikrini ortaya atmıştı. Bunda şart ruhların temizliği ve insanların doğru olmalarıdır. Bu ananevi «cennet anahtarı» denilen merasim halen sadece Japonya'nın dağlık bir bölgesi olan Naganoda tatbik edilmektedir. Merasimin isini Rey-go-ay dır.

1052 de Japon hükümeti bu ananevi usulün korunması için halka bir açıklama yapmış ve bu seremoniye sadece genç bekârları tâbi tutmuştur. Bekârlar cennete bir an evvel gidebilme merasimine hazırlanmak üzere harekete geçmişlerdir. Danslarda budizmi temsil için giyilecek kıyafet, bir takım antika maskeler ve buda dininin sembolü olan kuşların, meleklerin ve evliyaların kanadandır. Bekârlardan biri de Buda'yı temsil edecektir. (A.P.)

*

Bir Fransız veterineri yeni tip kanaryalar yetiştirdiğini söylemiştir. Uzun müddettenberi uğraştığı bu kanaryaların en büyük hususiyeti renkleridir.

Zira kanaryaların rengi ne sarı nede beyazdır, simsiyahtır. (A. P.)

İtalyan parlamentosunda kavga çıkmıştır. Bu kavga Almanyanın Natoya alınması dolayısı ile çıkmış, sol temayüllü 200 kadar mebus Hristiyan Demokrat Partisi mebusları ile sille tokat 15 dakika dövüşmüşlerdir. Ağız ve burunları kan içinde kalan 18 mebus hastahaneye kaldırılmıştır. (U. P.)

İngiltere'de Aylesbury şehrinin Bukinghamshire hastahanesinde mucizevî bir doğum olmuş ve belden aşağı sakat olan bir kan kocanın sapsağlam bir çocuğu dünyaya gelmiştir.

1953 senesinde evlenen bu iki kötürüm insan bir otomobil kazasında sakatlanmışlardır. (News Week)

*

New York'tan Londraya gelen bir uçakta pilot, ebelik yaparak bir yavruyu dünyaya getirmiştir.

19 yaşında Lilian Pace isminde bir genç kadın, uçakta hava meydanına 4 saat kala doğurma alametleri göstermiştir. Vaziyet evvelâ telsizle hava meydanı doktoruna haber verilmiş, fakat Mrs. Lilian hava meydanına kadar sabredememiş ve bebeğini pilotun yardımı ile doğurmuştur. (New York Times)

Japon veliahti Akihito bir an evvel evlenmeyi arzu etmektedir. Fakat Japonyada ancak 10 Japon kızı kendisi ile evlenmeye lâyık görülmektedir.

Bunların arasından seçilecek genç kızın, evlenmeden evvel 2 senelik bir kurs görmesi icab etmektedir. Bu kursta evlilik hayatına dair bütün bilgilerden başka saray usulleri de en ince teferruatına kadar öğretilecektir. Veliaht henüz yirmi yaşındadır. (News Week)

New York'ta çıkan bir çok gazetelerde neşredildiğine göre, eyalet mahkemesinin kararı ile iki kardeş sığırın isimleri değiştirilmişti. (A. F.)

MUSİKİ

Konserler

Saygun'un Senfonisi

Bu eser, asla orjinal olmayan bir musikidir. Mevzu o derece müptezel bir hale gelmiş ki Hamlet'ten bir parçanın, bir öğretmenin ağzında düştüğü hali andırıyor.»

Bu satırları yazan, Viyana Weltpresse gazetesinin musiki münekkidi idi. Ernest Bloch'dan bahsediyordu. Bestekârın senfonik süiti bir gün önce bir konserde çalınmıştı. Ernest Bloch, günümüzün en şöhretli bestekârlarından biridir.

Aynı münekkit yazısına şöyle devam ediyordu;

«Bestekâr Adnan Saygun'un Meyer ve Brockhaus ansiklopedilerinde ismi daha geçmiyor. Viyana'da ilk defa olarak ışığa çıktı. Arzu edilirdi ki doğduğu yer. ve memleket programda gösterilmiş olsun. Mamafih Saygun'un senfonisi iyi yazılmış bir musikidir. Bu senfoninin milletlerarası mahiyet bestekârın memleketini aramaya hacet bırakmıyor»

Şöhretli Bloch'un yanında tanınmamış Adnan Saygun, Viyana'da çok daha iyi bir intiba bırakmıştı. Ne yazık ki Türk olduğu ilân edilmemişti. Fakat böylesi daha iyi oldu. Münekkitler, lehte veya aleyhte peşin bir hükme kapılmadan, eserin gerçek değeri üzerinde fikir yürütmüşlerdi.

Bir başka Viyanalı münekkit de şunları yazıyordu:

«Adnan Saygun'un Op. 29 senfonisi, gökten inme bir mesaj değil ama, veciz melodileri ve ekzotik renkleriyle dinleyiciyi kendine bağlayan bir eser.»

Adnan Saygun

Ansiklopedi onu bekliyor

Ravel

Bir büyük bestekâr

Litschauer in isteği

Adnan Saygun geçen yaz Viyana'ya gittiğinde, son haftalar içinde Ankara'da muvaffakiyetli konserler vermekte olan şef Fransız Litschauer ile tanışmıştı. Litschauer, Viyana Oda Orkestrası'nın şefiydi. O sıralarda, orkestrasıyla beraber, Yakın Doğu'da bir turne yapmağı düşünüyordu. Bu arzu gerçekleşemedi. Fakat diğer bir arzu gerçekleşti. Viyana Oda Orkestrası, bir flüt, ikişer korno, obua, klarnet ve fagot'tan ve mutad yaylı sazlardan- müteşekkil bir guruptu. Vurma ve madeni nefesli sazları yoktu. İsmi üstünde, küçük bir orkestraydı. Litschauer, böyle bir orkestra için bir eser yazmasını Adnan Saygun'dan istedi. Saygun hemen eline bir nota kâğıdı ve kalem aldı; aklına gelen fikirleri kaydetmeğe başladı. Eser bir senfoni olacaktı. Sonbaharda Ankara'ya dönünce, Bahçelievler'deki evinde senfoni üzerindeki çalışmasını devam ettirdi. Eseri yazdığı orkestradaki âletlerin mahdut oluşu, yazı tarzına da tesir ediyordu. Meydana çıkmağa başlayan eser de, Haydn ve Mozart'ın Vivana'sında rağbet gören ve açık havada çalman divertimentoları andıran bir musiki oluyordu. Saygun çalışırken, şakuli armoniler yerine, hat yazısını göz önünde tutuyordu. Tabiatiyle, bestekârın milliyetini ele verebilecek olan ritmler ve melodiler de eksik değildi.

Bir buçuk ayda senfoni tamamlandı. Meydana, pastoral karakterde, köylü danslarını hatırlatır safhaları olan, renkli ve canlı bir eser çıkmıştı. Partisyonu, bir ithafla beraber, Fransız Litschauer'e gönderdi. Litschauer esere hayran kaldı; Geçen Mayıs ayında, orkestrasının birinci sınıf musikişinaslarına, büyük bir zevk duyarak, çaldırdı. Senfoni de, çalmışı da, Viyana'da çok iyi karşılandı. İcra plâğa alındı ve birkaç defa Viyana radyosunda tekrarlandı. Gerek Saygun ve gerek dostları, senfoninin çalınacağı geceler, merak içinde radyolarının başındaydılar. Fakat istasyonu bir türlü bulamıyorlardı. Radyo bu! Ne ise ki Litschauer, bestekâra, icranın kaydedilmiş olduğu ses şeridini gönderdi.

Geçen hafta Cumartesi günü Ankara'da Devlet Tiyatrosunda, Franz Litschauer idaresindeki Riyaseticumhur Filarmoni Orkestrası, Saygun'un senfonisini Türkiye'de ilk defa olarak çaldı. Cumhurbaşkanlığı Orkestrası musikişinaslarından çoğu, Viyanalı meslekdaşları ayarında değildiler. Üstelik, modem musiki çalmakta pek az tecrübeleri var. dı. Saygun'un musikisini icra etmek de bilhassa zordur. Fakat başlarında, eseri tanıyan ve seven bir şef vardı. Senfoni, hiç olmazsa eseri halka beğendirebilecek kadar iyi icra edilebilirdi. Saygun, halkın takdir tezahüratına cevap vermek üzere birkaç defa sahneye çıktı; çekingen tavırlarıyla dinleyicileri selâmladı. Heyecanlı olduğu belliydi. Bir defasında ayağı yerdeki mikrofona takıldı. Senfoni iyi karşılanmış, Yunus Emre Oratoryosu bestekârının modern Türk musikisindeki mevkii daha da iyi anlaşılmıştı.

Ravel'in Konsertosu

Programda bir çağdaş eser daha vardı ve belki o da Türkiye'de ilk defa çalmıyordu: Ravel'in sol el için piyano konsertosu. Belki diyoruz; çünkü Filarmoni orkestrası, programlarında, bir eserin ilk defa çalındığını zikretmek adetini edinmemiştir. Bu konsertonun da hikâyesi alâka çeker. Ravel bu eseri, Faul Wittgenstein adlı şöhretli bir Avusturyalı piyanistin isteği üzerine bestelemişti. Wittgenstein, birinci dün

Gilles Guilberi

Bir akortçu lâzım

ya harbinde sağ kolunu kaybetmiş, fakat piyanistliğe devam etmek azmini kaybetmemişti. Richard Strauss, Prokofiyef, Britten, Korngold - ve bu ara Ravel-gibi devrin mühim bestekârlarına başvurmuş ve onlardan yalnız sol el için bir piyano konsertosu bestelemelerini istemişti.

O sıralarda Ravel, çift el için bir konserto üzerinde çalışmaktaydı. 1928 yılında Amerika'ya bir seyahat yapmış, New York'un Harlem ve Greenwich Village kabarelerinde tanıdığı yeni bir musikinin -caz musikisi- büyüsüne kapılmıştı. Her iki konsertoda da cazdan mülhem yeni fikirleri bol bol kullandı.

Ravel'in son büyük eseri olan sol konsertosunun çok güç - hattâ dinleyiciye tek elle değil de dört elle çalınıyormuş intibaını veren-piyano partisini Cumartesi günkü konserde bir Fransız piyanisti, Gilles Guilbert, muvaffakiyetle çaldı. Belki gerektiği kadar canlı ve kudretli bir icra çıkarmadı. Fakat unutmamalı ki, çaldığı piyano, Devlet Tiyatrosu'nun her zamanki silik sesli Diyanosuydu. Tiyatronun çok daha iyi bir piyanosu varken bunu, nedense, ortadan kaldırmak ve konserlerde daima diğer çirkin sesli piyanoyu kullanıp hem piyanistlerin itibarını, hem de dinleyicilerin zevkini zedelemek... Olur şey değil!

Devlet Tiyatrosu salonunun halledilmemiş bir derdi de akustik davasıdır. Orkestranın haddizatında güzel olmayan toplu sesi, salon inşa edilirken akustik hesapların gerektiği gibi yapılmamış olması, aksetmesini sağlayacak tedbirlerin alınmaması yüzünden daha da çiğ ve renksiz oluyor. Bahsettiğimiz konserin daha büyük bir zevkle takip edilmesini önleyen bir sebep de buydu.

FEN

Fizik

İstanbul'da bir Symposium

Symposium Yunanca bir kelimedir, ziyafet manasına gelir. Ama yemek ziyafetinden çok bir fikir ziyafetidir. Eski Yunanlıların saatlerce uzayıp giden fikir sohbetleri umumiyetle sofra başlarında yapılırdı. Eflatun'un «Ziyafet» adlı meşhur dialogu böyle bir sohbeti anlatır. Zamanla sofralar kayboldu, fakat fikirler kaldı. Bu gün symposium ilmi sohbet manasında çok kullanılıyor; aynı konuyla ilgili ilim adamlarının bir araya gelip bu konunun muhtelif kısımları üzerinde konuşmalar yapmalarını ifade ediyor. Böyle symposium'lar aynı konuda çalışan araştırıcılara birbirleriyle temas fırsatı verdikleri için çok istifadeli oluyor. Batı memleketlerinde araştırıcı sayısına göre her konuda bir kaç senede birden haftada bire kadar zaman zaman symposium'lar yapılır. Bizde de İstanbul'da bir fizik symposium'u yapıldı.

Symposium'a Ankara ve İstanbul Fen Fakültelerinden üçer fizikçi iştirak ettiler. Esas konu «sıvıların molekül yapısına bağlı bazı elektrik ve mekanik özellikleri» idi. 20-30 kişilik bir dinleyici kitlesi önünde konuşan hatipler bu konu etrafında kendi laboratuarlarında yaptıkları araştırmaları anlattılar. Bunların hepsi orijinal çalışmalardı; dünyayı sarsacak keşifler değildiler ama birer ilmi değerleri vardı. Symposium, bilhassa iki Üniversitemizin elemanlarına birbirlerinin ne yaptıklarını yakından görmek fırsatını verdiği için başarılı oldu. Meselâ araştırma geleneği daha yeni olan Ankara Fen Fakültesinden gelen fizikçilerin anlattıkları araştırmalar bir çok İstanbullu dinleyici için sürpriz teşkil etti.

Symposium'u Türk Fizik Derneği tertiplemişti. Bu, 1950 senesinde kurulmuş bir ilmî dernektir. Fizikçiler ve mühendisler arasında 70 kadar üyesi vardır. Başlıca faaliyeti aşağı yukarı ayda bir defa ilmi toplantılar tertip etmektir. Her toplantıda iki kişi -umumiyetle fizikçi- konuşur ve yaptıkları bir araştırmayı anlatırlar, sonra sorulanlara cevap verirler. Bu konuşmalarda krankbiyel zincirinin hareketinden kâinatın genişlemesi meselesine kadar fiziği uzaktan yakından ilgilendiren her konudan bahsediliyor. Şimdiye kadar yapılan tebliğler içinde ilmi manası veya pratik faydası itibariyle çok ilgi uyandıran, hararetli tartışmalara yol açanları olmuştur. Meselâ bir tebliğde, kâinatın durmadan genişlemesini izah için Einstein'in genel rölativite teorisinden farklı bir kozmoloji teorsi ileri sürüldü. Başka bir sefer, yağmur sularının radyoaktifliğini ölçmek suretiyle, dünyanın her hangi bir yerinde patlıyan bir atom bombasının patlayış tarihini tahmin etmiye imkân veren bir metot anlatıldı. Gene başka bir sefer, radyoaktif boyalar kullanan değişik bir kanser tedavisi usulü ortaya atıldı, fakat hazır bulunan fizikçilerin münakaşaları sonunda, teklif edilen metodun faydasından çok zararı olduğu anlaşıldı. Ayda iki, hatta bazan daha az tebliğ bütün Türkiye için çok mütevazı bir başlangıçtır. Ama şimdiden Fizik derneği toplantıları araştırmayı teşvik etmek bakımından büyük bir hizmet görüyor, araştırıcılara çabucak geniş bir dinleyici kitlesi buluyorlar.

Hidrojen bombası Radyoaktifliği

Hidrojen bombası hakkında son gelen haberler insanda biraz ümit uyandırıyor. Hayır, bombaya karşı kesin korunma çaresi bulunmadı. Daha atom silâhlarının yasak edilmesine karar da verilmedi. Sadece hidrojen bombasının öldürücü tesirlerinin lüzumundan fazla olması ve bu tesirlerin bombayı atanlara da sirayet edebilmesi ihtimali belirdi. Mesele, hidrojen bombasının meydana getirdiği radyoaktifliktedir.' Patlamadan hasıl olan şiddetli radyoaktiflik -yüksek enerjili, atomik radyasyonlar- geniş bir saha içindeki insanlar üzerinde Öldürücü bir tesir yapabiliyor. Bu sahanın genişliği resmen bildirilmedi. Fakat radyoaktifliğin çok uzaklara yayılabileceği anlaşılıyor. Mart içinde Pasifikte yapılan tecrübeler esnasında patlama yerinden 72 mü uzaktan geçen bir balıkçı gemisi bir radyoaktif buluta rastlamıştı; balıkçıların hepsi hastalandılar, tedavi sayesinde çoğu tehlikeyi atlattıysa da biri geçenlerde öldü. Bu hâdise Japonyada halk arasında epey telâş uyandırdı. Şimdi Japon ilim adamları gerek Amerikan, gerek Rus tecrübeleri yüzünden havadaki radyoaktifliğin değişmelerini dikkatle takip ediyorlar. Amerikalıların hidrojen bombası tecrübelerine bundan sonra Antarktika'da devam edecekleri baklanda bir rivayet çıktı. Bu sefer, Antarktika'nın 3000 kilometre kuzeyinde bulunan Yeni Zelandalılar korktular. O kadar ki böyle bir teşebbüs karşısında hükümetin Amerikalılara karşı cephe alıp almaması seçim kampanyasında mesele yapıldı. Sonunda Amerikan hükümeti rivayeti yalanladı. İngilizlerin de bir hidrojen bombası tecrübe etmek için müsait saha aradıkları bildiriliyor. Atom bombasını Avustralyanın ortasındaki çölde patlatmışlardı. Fakat hidrojen bombası için bu çölün genişliği, meskûn mahallere uzaklığı kâfi değildir. Üç hafta önce İngiliz Parlamentosunda konuşan Başbakan Churchill, «öğrendiğime göre, haddinden fazla tecrübe yapılırsa, bütün dünya atmosferinde 5000 senede kaybolmıyacak zararlı tesirler meydana gelebilir» dedi.

Acaba bu «haddinden fazla» sözü kaç bomba demektir? Her halde henüz belli değil. Fakat muhakkak olan şu ki, ilim adamları artık tecrübelerinin radyoaktiflik tesirini ilk zamanlardaki kadar küçümsemiyorlar. Bütün dünya için tehlike henüz yoktur diyorlarsa da, ufukta böyle bir ihtimalin belirdiğini de hissettiriyorlar. İlk bombaların radyoaktiflik tesiri, yakma ve yıkma tesirleri yanında ihmal edilecek kadar azdı. Bomba havada patlatılıyordu, patlamadan doğan öldürücü gamma ışınları ve-

re kadar inmeden hava tarafından yutuluyorlardı. Çıkan öteki radyoaktif parçacıkları da rüzgâr etrafa dağıtıyor ve vere ininceye kadar radyoaktifliklerini kaybediyorlardı. Fakat bombanın kudreti 1000 defa arttırılınca bu durum değişti. Bir milyon ton dinamite denk bir hidrojen bombası patladığı zaman meydana gelen ateş küresi ve basınç dalgası yer yüzeyinde büyük bir krater açar. Oyulan yerden çıkan toprak parçaları basınç tesiriyle havaya yükselir ve patlama mahsullerinin kaynaştığı buluta karışırlar. Bilhassa nötronların tesiriyle toprak taneleri radyoaktif hale gelirler. Böylece hem uzun ömürlü, hem de çok şiddetli bir bulut ortaya çıkar. Rüzgârın tesiri altında havada kısa bir müddet dolaştıktan sonra toprak parçacıkları infilak noktasından çok uzaklarda yere düşerler ve düştükleri sahada tehlikeli bir radyoaktiflik doğururlar.

Korkunç rakamlar

Amerikada çıkan «Atom fizikçilerinin bülteni» dergisinin son sayısında fizikçi Ralph E. Lapp bu tehlikeli serpinti bölgesinin genişliği hakkında ilgiye değer açıklamalar yapıyor. Dr. Lapp, hesaplarını anlatırken mesele önceden tahmini imkânsız bir çok faktörler bulunduğuna işaret ediyor. Bombanın mahiyeti, kudreti, havada patladığı noktanın yerden yükseldiği, meteorolojik şartlar; bunların hepsi neticeyi az çok değiştirebilir. Fakat gene de aşağı yukarı bir tahmin yapılabilir. Lapp'a göre, 15 milyon ton dinamite denk bir bomba patladığında, yakma, yıkma ve ani radyoaktiflik tesirlerinden başka serpinti yoluyla 10,000 kilometre karelik bir alan içinde tehlikeli bir radyoaktiflik doğuracaktır. Bu alan patlama noktası etrafında meselâ 65 km. eninde ve 160 km. boyunda bir dik dörtgen şeklinde görünebilir. İnfilakten bir saat sonra bu alanın merkezinde 400 kilometre karelik bir bölge içinde 12 dakika durmak ölüm tehlikesiyle karşılaşmıya yeter. Dik dörtgenin kenarlarındaki bölgelerde oturanları bile tahliye etmek gerekebilir. Tehlikeli bölge içinde kalanlar, bulundukları yerin merkeze uzaklığına göre ancak 15-45 cm. kalınlığında beton veya 28-75 cm. kalınlığında toprak altında radyoaktiflikten korunabilir. ŞüphesÎ7 söyle sığınaklar inşa edilebilir. Fakat radyoaktif hale geçmiş havaya, suya ve yiyeceklere karşı da tedbir almaları icap edecektir ki bu daha güçtür.

Bir bombanın tesirinin bu kadar uzaklara yayılması işin mahiyetini değiştiriyor. Düşman üzerine atılan bombanın zararlı tesiri eğer bombayı atan tarafa da sirayet ederse, o zaman bomba bir silâh olarak değerini kaybeder. Pasifikteki tecrübelerden bahseden başka bir fizikçi, Chicago Üniversitesinden J. B. Arnold, «meydana gelen radyoaktif serpinti ve yağmurların bütün dünya üzerinde her halde ciddi bir tesiri olmamıştır» diyor. Fakat daha kaç infilakten sonra böyle bir tesirin görüleceği iyice belli değildir. Hele uzun vadeli tesirleri tahmin etmek bütün canlılarda mütasyonların sayısını yükselteceğinden korkuyorlar. Mütasyonlar irsiyeti taşıyan hücrelerde meydan gelen ani değişikliklerdir ve çoğu nesli zararınadır. Bu değişikliklerin çoğalmasıyla ölü veya az gelişmiş doğan çocukların sayısı artabilir, kısırlık nisbeti yükselebilir. Amansız bir hidrojen harbi sonunda bu ihtimallerin gerçekleşmesi çok mümkündür. Bu takdirde insan neslinin uğrıyacağı zararların giderilmesi -eğer giderilebilirse- Churchill'in de işaret ettiği gibi asırlar ve asırlar isteyecektir. Dost düşman ayırt etmiyen böyle bir tehlikenin ortaya çıkması, hidrojen bombasının yasak edilmesi ihtimalini arttırmıştır.

Atom pilini yapan adam öldü

2 Aralık 1942 günü Chicago'da bir laboratuarda toplanmış fizikçiler hayatlarının en heyecanlı tecrübesini yapıyorlardı. İlk atom pili o gün çalıştırılacaktı. Zincirleme reaksiyonun mümkün olup olmıyacağı ve bir defa başlayınca kontrol edilip edilemiyeceği o gün belli olacaktı. Pili teşkil eden büyük uranyum kütlesi içinden kadmiyum çubukları birer birer çekiliyor, her seferinde açığa çıkan enerji ölçü aletlerinde dikkatle takip ediliyordu. Belirli sayıda çubuk çekilince, hesaplar doğruysa, zincirleme çekirdek reaksiyonu başlıyacak ve durmadan devam edecekti. Her hamlede ölçüler hesaplarla karşılaştırılıyor, durumda bir aykırılık olmadığına kanaat getirilince yeni bir hamle yapılıyordu. Tecrübe ilerledikçe heyecan da artıyor, adeta dayanılmaz hale geliyordu. Sabahtan beri üç saat geçmiş, artık çekilecek yalnız iki çubuk kalmıştı. Biraz sonra ne olacaksa olacaktı. Bu sırada tecrübeyi idare eden adam saatına baktı. Sonra «12 olmuş, çocuklar, haydi yemeğe gidelim» dedi. Ötekiler bakıştılar; bu soğuk kanlılığı ancak Fenni gösterebilirdi. Yemekten sonra tecrübeye devam edildi ve beklenilen netice gerçekleşti. Atom pili çalışıyor, kontrol edilen bir tempo ile enerji veriyordu. Böylece 2 Aralık 1942 de Enrico Fermi'nin mahirane kılavuzluğu altında insanlık atom çağma girmişti.

Enrico Fermi

Atom pilini yapmıştı

Aradan 12 sene geçti. Atom çağının nimetleri yavaş yavaş meydana çıkıyor. Bu nimetlerin belki en büyüğü bir gün bizi kanserden kurtarması olacak. Ama o zamana kadar bekliyebilenler için. Bekliyemiyenler arasına atom enerjisini insanlığın hizmetine veren adam da karıştı. 28 Kasım günü Chicago'da Enrico Fermi'nin kanserden öldüğü haber veriliyor.

Fenni, 20. asrın yetiştirdiği fizikçilerin en büyüklerinden biri, belki en büyüğü idi. (Einstein 19. asırda doğmuştur.) 1901 de İtalya'da doğmuş, genç yaşında atom ve çekirdek fiziğindeki çalışmalarıyla tanınmış, 1938 de Nobel mükâfatı kazanmış ve 1939 da Amerikaya hicret etmiştir. Harbin sonundan beri Chicago Üniversitesinde profesördü. Kendisini halka tanıtan atom pilinden başka bir çok önemli buluşları vardır. Zamanımız fizikçileri arasında kimsede görülmiyen bir özelliği, hem çok mahir bir tecrübeci, hem de çok ilhandı bir nazariyeci oluşu idi. Tecrübi çalışmaları arasında bilhassa nötronlar ve pi-mezonları üzerindeki araştırmaları, teorileri arasında da beta radyoaktifliği, kozmik ışınların menşei, çok sayıda mezon teşekkülü hakkındakiler sayılabilir. Fermi daima en güç problemlere el atar, bunları hiç beklenilmedik basit taraflarından yakalar ve tecrübeyle gerçeklenebilecek sonuçlar elde ederdi. Böylece el attığı her problemde kendisinden somakiler için bir çığır açtı.

Fermi'nin soğuk kanlılığı, tevazuu ve neşesi meşhurdu. Tecrübeleri esnasında sükûnetini, düşünme kabiliyetini hiç bir zaman kaybetmezdi. Derslerinde kendi teorilerinden bahsederken bunları kimin ortaya attığım hiç söylemez, fakat başkalarının paylarını daima belirtirdi. Ölümüyle Amerikalılar büyük bir vatandaşlarım, İtalyanlar büyük bir ırkdaşlarını, çekirdek fiziği ise en büyük mümessilini kaybetti.

İstanbul

Sahne prestiji

Eminönü sahnesinde temsil edilen «Dökmeci» isimli telif, piyesteki rolünü aldılar diye, İstanbul Şehir Tiyatrosu sanatkârlarından birisi tiyatro idaresi aleyhine dâva açmak üzere, avukatına talimat vermiş. Sanatkârın iddiası: On sekiz senelik sahne prestijinin sarsılması imiş...

Hassasiyet sanatkârın birinci vasfıdır. Bu sebeple her sanatkâr rolünün alınıp başkasına verilmesi karşısında az veya çok hassasiyet gösterir. Bazan, bu hâdisede olduğu gibi, işi mahkemelere götürenler vardır.

Sanatkârın elinden alındığı iddia edilen rolü: «Dökmeci» piyesindedir. Doğrusu bu eserde, rol almak bir mağduriyetin ifadesi olurdu, rol almamak değil. Zira hiçbir şeye acınmasa bile, sar fedilen nefese yazık olmaktadır. Mamafih sanatkârın itirazı belki de, rolünün alınmasına değil, alınış şeklinedir; zımnen ima edilmiştir ki «sen başaramadın, onun için bu rolü başkasına oynatacağız».

Fakat o taktirde de zihinleri kurcalayan başka şeyler var: Meselâ on sekiz senelik sahne prestin... Mağdur sanatkâr bu bahsi hiç karıştırmasa daha iyi ederdi, zira sahneye intisap tarihinin eskimesi, sahne prestijine şarap değeri vermez. Prestij eskilikle kıyaslansaydı, o kötü piyesin içinde en kötü oyunu, şikâyetçi aktörden daha yenilerinin göstermesi icabederdi. Halbuki Allah biliyor ya, oyunun en başarısız rolü, müflis ve merhum biraderin yadigârı olan delikanlınınki idi.

Gelelim afiş bahsine:

Afiş sanatının kısa zamanda kat ettiği uzun yola bakıp hayret etmiyelim, reklâmın yarattığı tesir sahasına göre bunu tabii görmek lâzım gelmez mi? Hattâ, bizzat kendi işimizde kimbilir ne kadar denemişizdir: İyi reklâm edilen her iş geniş alâka görür! Bir de bizim' rağbetsizlikten şikâyet eden tiyatrolarımızın ne şekilde reklâm yaptıkların sormak gerek; Muhafazakârlık iddiasında bulunan İstanbul Şehir Tiyatrosunun afişlerini ötedenberi tetkik etmişseniz, hemen hemen yirmi senedenberi büyük bir değişiklik arzetmediğini farketmişsinizdir. İlk tesbit edilen şekil ne ise, hâlâ o!

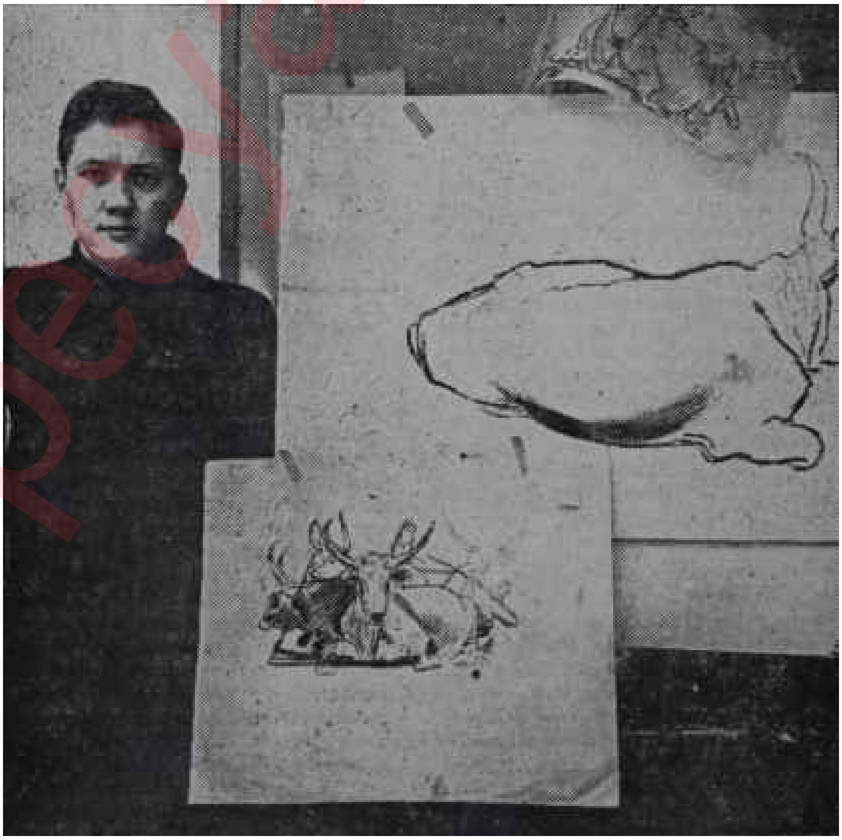
Devlet Tiyatrosuna gelince, o ağırbaşlı ve dörtbaşı mamur bir müessese olmak iddiasındadır. Öyle olmalı ve geniş imkânlarını bu maksat için kullanmalıdır da. Fakat gişe açan ve para ile bilet satan bir müessesenin reklâma ihtiyacı vardır. Bu ihtiyaç iledir ki, Devlet Tiyatrosu da ilân vermekte ve afiş bastırmaktadır. Fakat anlaşılmayan bir zihniyetle karşılaşmış bulunuyoruz: Mademki afiş bastırmak ihtiyacı hissediliyor, neden matbaacılığın ilk devirlerindeki iptidailikten vazgeçilemiyor? Bu gün hamdolsun en mükemmel tesislerle her türlü baskı yapan matbaalarımız yar.

Devlet Tiyatrosu nisbeten yeni bir müessese sayılır fakat ilk Umum Müdürü İstanbul Şehir Tiyatrosundan geldiği için, bir çok itiyadı ile birlikte, afiş modelini de oradan getirmişti. Sanki ciddiyetine halel gelecekmiş gibi, Dev let Tiyatrosu, tıpkı İstanbul Şehir Tiyatrosu gibi ilk afiş modelini muhafaza etmekte hâlâ ayak diriyor. İki sene evvel, yalnız bir defaya mahsus olmak üzere, telif bir eserde Devlet Tiyatrosunun modern bir afiş yaptırdığını görünce sevinmiş, devamını temenni etmiş ve vaadini de almıştık ama sonu çıkmadı. Üstelik eser Ankarada temsil edildiği halde Devlet Tiyatrosunun o ilk ve son modern afişleri yurdun başka yerlerinde de asılmıştı da dedikoduyu mucip olmuştu. Eğer sadece lâf olsun diye afiş bastırılmıyor ve alâka çekmesi bekleniyorsa, bu günün ileri tekniğinden faydalanılmak, tiyatronun sanat görüşü ile reklâm sanatının telifinden doğacak afişler bastırılmalıdır. Bu bahiste tiyatro idaresi, her halde maddî bir mülâhaza serdetmez.

Reklâm mevzuu açılmışken, bir iki noktaya daha işaret etmek yerinde olacak: Temsil edilecek eserlerin bir sezon evvelinden tesbit edilip kimler tarafından oynanacağının ilân edilmesi lüzumundan sarfınazar edelim, fakat hiç olmazsa eser sahneye konduktan sonra, hangi akşam hangi ekipten seyredeceğimizi bilelim. Bu hem tiyatro hem de opera için lüzumludur. Bilhassa operada sürprizle karşılaşıp, arzu ettiğimiz sanatkârı seyredememek ve dinleyememek durumunda bırakılmamız, bedii hürriyetimizin tahdidi manâsına da gelmiyormu? Eğer operada hangi akşam hangi sanatkârın rol alacağını bilsek, eseri kendi zevk ölçümüze göre seyredebiliriz. Aksi halde, sürprizler ekseriya aleyhimize oluyor.

Bunlardan başka: Sahneye konulan eserlerden büyütülmüş resimler, muayyen bir yerde teşhir edilemez mi? Bunun ne gibi bir mahzuru vardır? Bu iş sanatkârlar arasında tefrik yaratmıyacak şekilde pekâlâ yapılabilir.

Devlet tiyatrosu kartelâ dolaştırtsın, hoparlörlü otomobil tutsun veya rengârenk el ilânı bastırıp Ulus Meydanında dağıttırsın demiyoruz, bunlar ona hakikaten yakışmaz, ama modern reklâm imkânlarından neden faydalanmasın? Bunun ne mahzuru var, anlıyamıyoruz.

William Arthur Smith
İntibalarını anlatan Amerikalı ressam

Tenkid

Soysuzlaşan sanat

Devlet Tiyatrosu mecmuasının geçen sayısında Prof. Selâhattin Batu acı acı dert yanarak sanatın soysuzlaşmasından bahsediyor.

«Yalnız bizde değil» diyor, «bütün dünyada çeşitli sanat kollarında bir soysuzlaşma eğilimi var. Sanki sanatçı, kendi işine karşı bir küçümseme duyuyor; görevini ciddiye almak istemiyor, onu bir sokak oyunu imiş gibi horluyor, aşağı görüyor...»

Lirik şairimiz basında ve resim sanatında beliren halleri zikrettikten sonra da: «Hele tiyatroya bir kadeh şarap, bir keyif aracı gözü ile bakıldığı her gün daha çok beliriyor. Sanki bir takım zavallıları bir kaç saat eğlendirebilmek, bir akşamı kolayca öldürüvermek tiyatro sanatının amacı imiş» diyerek içini çekiyor.

Profesör Batu'nun bu mevzuda haksız olduğunu iddia etmeye dilimiz varmaz ama, biz sanatın cemiyet için yapıldığı prensibini müdafaa ettikçe, her zaman bu ıstırapla karşılaşmamız mukadderdir. Ne yapalım ki, zaman Selâhattin Batu ile beraber yürümüyor.

Edebiyatı, resmi, heykeli bir tarafa bırakalım, tiyatroya bakalım: İster memleketimizde, ister yabancı memleketlerde olsun, hangi sanat eseri harcıâlem bir oyunun yarı hasılatını tutabiliyor? Sinema da tıpkı böyle değil mi? En büyük film şirketleri bir sanat eseri yaparlarsa, yanısıra beş ticaret kurdelâsı dolduruyorlar. Bu suretle de hem kazanç temposunu devam ettiriyor, hem de sanat eserine sarfettikleri masrafı çıkarıyorlar.

Tiyatrolarımızda halen en yüksek hasılatı, hafif repertuvarlı, operet kırması eserler temsil eden sahneler tutuyor. Meselâ İstanbulda bu gün faaliyette bulunan Şehir Tiyatrosunun üç bölümü ile, Küçük Sahne, Çığır sahne ve Gençlik tiyatrolarının haftalık hasılatı yekûnu yalnız Şen Ses ve İstanbul operetinin bir gecelik müşterek hasılatını ya tutar, yahutta tutmaz. Çünkü halk hafif, eğlendirici ve düşünmeden güldüren sahneleri tercih ediyor. Avrupada, Amerikada revülerin birinci plâna geçmelerindeki sebepte halkın bu temayülüdür. Prof. Batu bu halin sebeplerini medeniyet dünyasının mekanikleşmesinde buluyor ve bu günün insanını oldukça hırpalıyor.

Selâhattin Batu'nun teşhisinde isabet bulunmakla beraber, ıstırap duyması yersizdir. Zira içinde yaşadığımız devir, kendi şartlarım yürütüyor. Geçmiş yılların melankolisine hasret çekmekte ne manâ, ne de fayda vardır. Bu suretle, bırakalım yakasını, resim plaj kabinelerinin deliklerine objektifle baksın, edebiyat hayvan panayırı hitabetine dönsün, tiyatro aşağılık duyguları gıdıklayan acaip bir meşher olsun demek istemiyoruz. Şüphesiz sanat eserleri bir prensip inzibatı çerçevesinde yürütülsün, Fakat eski klâsik metodlar terkedilsin ve bu günün, bu makine medeniyetinin icabettireceği kaideler yazolsun. Sanatkâr da hürriyetini tatsın, benimsesin. Revüde sanat yokmu? Onda muhayyele işlemiyor mu, onda sanatkâr konsantre olmuyor mu, seyirci hayran kalmıyor mu? Faraza, Muammer Karacanın «Cibali Karakolu'nda bütün gördüklerimiz içinde bir nebze sanattan eser bulunmuyor mu?

Elbetteki var, hem de çok var fakat ölçülerimiz değişik... Revüde de, hafif komedi, vodvil tiyatrolarında da, hattâ bizim operetlerimizde de sanat var. Şu farkla ki, ekseriya bezirganca soytarılıklarla sanatın safiyeti haleldar ediliyor. İşin kolayına, ucuzuna, alkışın cazibesine sanat endişesinden daha çok ehemmiyet veriyoruz. Asıl tashihe muhtaç tarafımız burası!

Türkiye hakkında intibalarım

William Arthur Smith

Bu kısa ziyaretim esnasında Türkiyenin bana ilham ve telkin ettiklerini hıfzetmem biraz güç olacaktır. Buraya tekrar gelip daha uzun bir müddet kalmak isterim.

Heybetli Türk mimarisi ressamın gözünde ve zihninde derin tesirler yaratıyordu. Sultan Ahmet Camiinin güzelliği hatırdan çıkarılamaz. Ayasofya asırların sis tabakası arkasında gizlenmiş, eşsiz bünyesi içinde yalnız şahane mozayikleri değil aynı zamanda eski zamanların bilinmeyen ziyaretçileri tarafından duvarlara kazılmış resimleri ve çizgileri ihtiva ediyor. Meşhur âbidelere ziyaretlerde bulundum. Güzel manzara arayan turist gibi değil de geçmişin yüce sanatından ilham almak istiyen sanatkâr gibi...

Sinan'ın Edime camiinin bembeyaz iç ve dış duvarlarına resmedilen muazzam İslâm yazıları bana tam bir zevk verdi. Ne yazıldığını okuyamadım amma desen olarak kıymetlerini takdir ettim. Bunları Sinan'ın muasırı sanatkârların en muvaffak olmuş hayal mahsulu resimleri kadar beğendim.

Yukarıda bahsettiklerimden başka halk, sanat erbabı ve satıcılar arasında dolaşmaktan zevk aldım. Gün geçtikçe makinelerin hükmü altına giren bir dünyada elinde sanatkârlara mahsus âletlerle çalışmaktan gurur duyan insanları kendime yakın buluyorum. Onların vakur hallerini kâğıda aksettirmek gayretiyle resimlerini yapmaktan haz duyuyorum.

Türkiyede gördüğüm dostluk ve misafirperverlik beni mütehassis etti. Halk işini gücünü bırakıp yardımıma koştu ve benim işimle yakinen alâkalandı.

Sanat okullarını, galerileri ve bazdan kendi stüdyolarında olmak üzere sanatkârları ziyaret etmek fırsatını buldum. Sanata karşı olan geniş alâka ve şevk beni hayrette bıraktı. Amerikalı 'sanatkâr arkadaşlarımın Türkiyedeki sanat muhitindeki bu geniş faaliyeti benden öğrenip alâka göstereceklerinden emin olabilirsiniz.

Hiçbir Amerikalı Amerikadaki resim sanatını kendi başına temsil edemezse de (Bizde o kadar çeşidi sanat görüşü vardır ki, Amerikan sanat çevrelerinde nelerin cereyan ettiği hakkında ufak bir fikir verebilmek için çok çeşitli bir sanat grubunu saymak icap eder) ben bir Amerikalı ressam olarak milletimin sanatkârları namına Türkiyenin sanatkâr ve sanat severlerine dostluk elimi uzatmak cesaretini gösteriyorum. Bunu büyük bir zevk ile yaparken tanıdığım asil Türk halkı tarafından gösterilen sıcaklığa karşı derin teşekkürlerimi arzetmek isterim.

Bina

Mahallî tiyatrolar

Başvekâlet emri ile valiliklere bir tamim yapılmış ve bölgelerinde tiyatro olmaya elverişli binaların tesbit edilerek bildirilmesi istenmiştir.

Bilindiği üzere; Halkevleri aynı zamanda tiyatro faaliyeti de gözönünde bulundurularak yaptırılmıştır. Bütün Halkevleri de bu faaliyete sahne olmuş ve tiyatromuza büyük bir hizmette bulunmuştur.

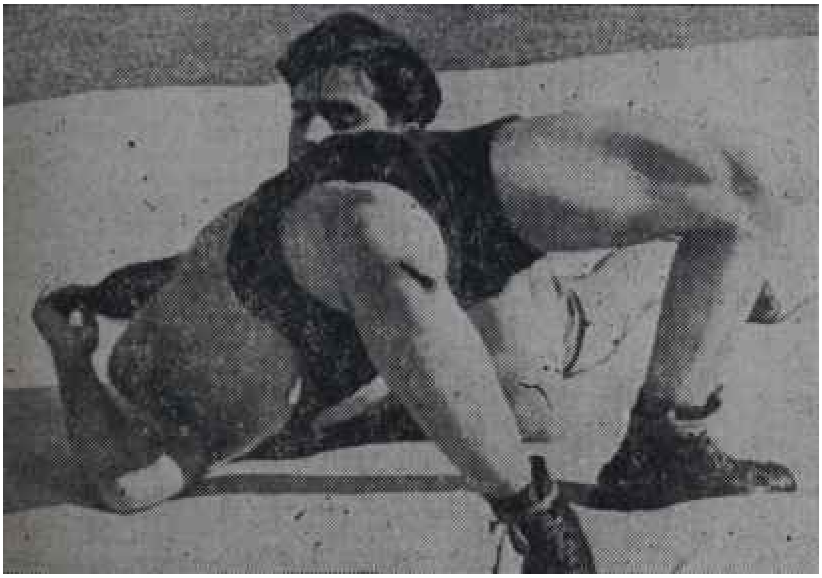
Çok partili rejim memleketimizde yer ettikten sonra halkevleri politik bir mahiyet alınca tiyatro faliyeti de akamete uğramıştır. Bilâhare Halk Partisi mallarının macerasına uyarak Halkevi binaları Hazineye intikal etmiş ve, muhtelif ihtiyaca göre kullanılması uygun görülmüştür. Halkevlerinden bazıları sağlık yurdu, bazıları Belediye ve Hükümet dairesi, bazıları da mahkeme binası haline getirilmiştir.

Şimdi ise Maarif Vekâleti Bölge Tiyatroları kurmak kararı alınca, bölgelerde müsait binaların tesbit edilmesi yoluna gidilmiştir.

Bu hayırlı bir işarettir. Ancak AKİS geçen sayısında, Bölge Tiyatrolarının istikbali hakkındaki endişelerini belirtmişti. Bina temini için teşebbüse geçildiği şu sırada, ne Devlet Konservatuvarında ne de Devlet Tiyatrosunda müsbet bir hareket belirmiş değildir. Tiyatro için bina şarttır fakat Bina tiyatro demek değildir.

Tiyatro bir organizasyon ve kadro işidir ki, asıl noksanımız da budur.

SPOR

Yeni Şampiyonlar

Bu gidişle çıkaramıyacağız

Güreş

Dünya şampiyonasına hazırlık

Beynelmilel güreş federasyonunca, bir yıl serbest, öbür yıl Greko -Romen stilinde tertiplenen dünya şampiyonalarından, birisinden yeni çıkmış diğerinin ise hazırlıklarına başlamış bulunuyoruz. 955 yılının Nisan ayında, Almanyada yapılacak olan Dünya Greko-Romen güreş şampiyonası, ikinci cihan harbinden sonra, bu sporda isim yapmış miletler'in geniş alâkasını üzerinde toplamıştır. İsveçlilerin şöhretli temsilcileri yanında, bilhassa Greko-Romen de söz sahibi bulunan Finlilerin ve Rusların serbest güreş dünya şampiyonasından sonra bu şampiyonaya da iştirak edeceklerini bildirmeleri bu alâkayı şimdiden artırmıştır. Serbest güreşte Rusları mağlûp ederek halen dünya şampiyonluğu ünvanını korumakta bulunan milli güreş takımımız, şampiyonanın ehemmiyetini gözönüne alarak serbestten sonra Greko-Romende de şampiyon olmak için çalışmalara başlamıştır.

Güreşte ve bilhassa Greko-Romen tarzında, diğer bölgelere nazaran daha kıymetli elemanların toplanmış bulunduğu İstanbul Bölge karmasının evvelâ Kocaeli somada İzmir ve Eskişehir takımları ile yaptığı karşılaşmalardan sonra galip gelen güreşçiler ile bölgeler arası deplasman karması haline getirilen bir takımın geçen hafta Ankarada, Ankara takımı ile yaptığı karşılaşma Greko-Romen Milli güreş takanımızın nüvesini teşkil etmiştir. Önümüzdeki hafta Ankara galiplerinin de iltihakı ile, İstanbul, Eskişehir, Ankara, Kocaeli, İzmir Bölgelerinin güreşçileri ile teşkil edilecek takım, Yugoslavya'ya, Napoli'ye, Tokyo'ya giden takımlarla, Karakucak Türkiye Güreş birinciliklerinde temayüz etmiş ve kıymetleri Federasyonca kabul edilmiş güreşçilerin iştirâk edecekleri umumi bir seçmeye tabi tutulacak ve her sıklette üç güreşçi olmak üzere üç ayrı takım teşkil edilecektir.

Tahminimizde 11 ve 12 Aralık tarihlerinde Finlilerle, 24-25 Aralıkta da İsveçlilerle yapılması mukarrer Millî karşılaşmalarda bu üç takıma ayrı ayrı şanslar verilmek suretiyle her sıklerin en iyisinin tesbiti imkânı bulunacak ve bunlar Mart ayı içinde kampa alınarak Dünya Şampiyonasına hareket gününe kadar, İtalya'dan dönecek olan Nuri Hoca tarafından yetiştirecektir.

Dünya Greko-Romen şampiyonasına hazırlık olmak üzere Güreş federasyonumuzca hazırlanmış ve tatbik edilmekte olan çalışma ve hazırlık programına kısaca temas ettikden sonra şu ana kadar yapılmış müsabakaları göz önüne almak sureliyle şampiyon namzetlerimiz hakkında da bir kaç söz söyleyebiliriz.

1955 Greko-Romen Dünya Şampiyonası seçmeleri, Türk Güreş tarihine yeni yeni kıymetler kazanıldıgı ümidini vermiştir. Ümidini diyoruz, çünkü; bir iki müsabakada gösterilen muvaffakiyet bir sporcuyu behemehal zafere götüremez. Bu itibarla Yaşar Doğu gibi, gerek fiili, gerek nazari güreş hayatı başarılarla dolu bir şahsın yetiştirdiği kıymetler yanında Saim Hoca'nın çocukları bize Greko-Romen'de de pek yakın bir tarihte Dünya Şampiyonluğunu hediye edebilecek bir çalışma içinde olduklarını gösterdiler. Greko-Romende başlı başına bir varlık olduğunda şüphe edilmiyen Müzahir Sille'ye karşı üstün bir müsabakadan sonra tuşla galebe sağlayan Rıza Doğan, genç tıbbiyeli Yılmaz Karamanoğlu, Özer Kavukoğlu ve nihayet Hamit Kaplan yarının şampiyonu olmaya namzettirler.

Bunların içinde bilhassa Hamit Kaplan son senelerde şikâyetçi bulunduğumuz ağır sıklette yem bir yıldız olarak temayüz etti.

Şampiyonlar

Büyük insanlar

Fransanın, dünyaca isim yapmış mecmualarından birisi beynelmilellik payesine erişmiş, şöhrete ulaşmış şampiyonlarını hususi hayatlarım tetkik ettikten sonra şöyle bir neticeye varmış:

«Her spor kolundaki büyük şampiyonlar, sadece kıymet ve klaslarından değil aynı zamanda zekâ, terbiye ve kendilerini çoğunluktan ayıran hisleri yüzünden, muvaffak olmuşlardır». Bir çok spor branşlarında bazan şampiyonları dâhi dize getirmiş istidatlar türemiş fakat ekserisi şampiyonluk merdiveninin ilk basamaklarında muvaffakiyet sarhoşluğu içinde sendeliyerek, birdenbire parladıkları gibi birdenbire de sönüvermişlerdir. Yine nice şampiyon namzetleri tanrının kendilerine bahşettiği fizikî kabiliyetleri yanında ruhi hafiflikleriyle parlamadan sönmeğe mahkûm olmuşlardır ve buna mukabil pek az kimse kıymet ve hislerinin olgunluğu ile hemcislerinden ayrılmışlardır. İşte bir kaç misal:

L. Bobet:

Rahn şehrinin küçük bir mahallesinde bulunan mütevazi bir bakkal dükkânında, çıraklıkla çalışma hayatına ablan Luis Bobet en kıymetli kalitelerin yarattığı faziletlerin topunu sinesinde toplamış tipik şahsiyetlerden birisidir. Fransanın halen bir numaralı sporcusu olarak kabul edilen bu bisikletçi; çok meşakkatli bir spor olan bisikletteki muvaffakiyetim, sadece mesleğine olan hudutsuz sevgisi, ciddiyeti ve kendine olan itimadı ile değil tabiatının iyiliği mütevaziliği ve canlılığı ile kazanmışta ve böylece modern zamanların hakikî bir şövalyesi olmuştur.

947-948 yıllarında kazandığı ilk başarılarından itibaren o zaman beş yaşında bulunan küçük kardeşi Jan'ı himayesine almak suretile tahsil ve terbiyesini deruhte etmiştir. Biraz daha para kazandıktan sonra kız kardeşi Madlen'e de bir gömlekçi dükkânı açmış ve bundan sonra bütün aile fertlerim etrafında toplayarak onlara hami olmuştur. Kendisi de onların arasında mazbut bir hayatla muvaffakiyetlerle yarışa başlamıştır.

Robert Cohen :

Horoz siklet Avrupa ve Dünya şampiyonu bulunan R. Cohen 1930 yılında doğmuştur. Bonne'de küçük bir berber dükânının sahibi Simon Gönen'in 5 inci çocuğudur. Ölenlerle beraber 14 çocuklu bir ailenin sefaleti içinde

büyüyeni Cohen, şampiyon oluncaya kadar ve şampiyon olduktan sonra bu unvanı korumak için yaptığı bütün maç larının hiç birinde o sefalet günlerinde çektiği müşkülâtı çekmemiştir. Tam 13 yaşında bulunduğu bir sırada mektebi terketmek mecburiyetinde kalması ruhuna ilk mücadele azmini aşılamış ve bundan sonra Robert sırası ile berber çıraklığı tulumbacılık, demircilik, değirmencilik, makine tamirciliğinde çalışarak, kalabalık ailesinin maişetini teminde babasına yardımcı olmuştur. 946 yılında tesadüfen bokstaki kabiliyeti keşfedilerek zorla boks çalışmaya teşvik edilmiştir. Küçük kardeşi Leon da birlikte hem boks antremanlarına, hem de karanlık bir fabrika odasında işçiliğe devamla bir seneyi de aynı sıkıntı içinde geçirdikten sonra bokstaki yıldızının yavaş yavaş parlaması ile kendisini bundan sonra sadece boksa hasretmiştir. Kız kardeşi Andre'nin kendisini ve kardeşlerini himayesi altına alması ile Cohen kısa bir müddet sonra şöhrete ve paraya kavuşmuştur, şimdi R. Cohen'nin başında bulunduğu Cohen ailesi yeğen ve küçük yeğenlerini de içine alacak kadar geniştir. Bu itibarla Robert'in yaptığı karşılaşmalarda hissesine düşen kârdan onda dokuzu ailesine sadece onda biri şahsına düşmektedir.

Babasının küçük berber dükkânını bir fakire vererek, babasına muazzam bir berber salonu açmak üzeredir. Kendisi ise senelerdenberi arzuladığı 2 kişilik bir otomobil almak için biraz daha sabretmesi lâzım geldiği kanaatindedir.

Ben Barek:

İngilizlerin 42 yaşındaki meşhur fut bolcusu; beynelmilel şöhret Mathews'ten sonra dünyanın en yaşlı futbolcularından olan 37 yaşındaki, Fransız futbolunun siyah incisi, Ben Barok halen 6 çocuk babasıdır. 4 yaşında iken babasını kaybeden bu üstad futbolcu annesinin müşfik himayesi altında, hayat mücadelesini mağlûp ederek yetişmiştir. İlk izdivacında, Mustafa ve Ahmet adlarında iki çocuğu olmuş fakat karışı Ayşenin ölümü ile bir Fransız olan Luiset ile ikinci izdivacını yapmış ondan da 4 evlât sahibi olmuştur. Spor hayatına atıldığı günden itibaren daima artan bir muvaffakiyete ulaşmasında aile hayatının mazbudiyeti büyük rol oynamıştır. Bütün meşgalesi çocukları ve meşin toptur. Hayattaki en büyük zevki çocuklarını yetiştirmek ve onlarla meşgul olmaktır. Yaşının bir hayli ilerlemiş olmasına rağmen hâlâ Fransız stadlarının mutlak hâkimi olmasına, kendi kendini idarede gösterdiği başarı sebep olarak gösterilmektedir. İdeal bir aile babası olarak, en az futboldaki ismi kadar bir şöhrete sahip bulunan Ben Barek belkide, yerini bir çocuğu aldığı gün futbollu bırakacaktır.

Futbol

Perişan gol

Mithatpaşa stadyomunu dolduran binlerce halk, Galatasaray gibi mühim ve son günlerde kuvvetli bir ekip manzarası göstermeğe başlıyan bir takımın Kasımpaşa'yı kolaylıkla, hem de farklı sayı ile yeneceğinden emindi. Fakat, bunlar arasında son zamanlarda profesyonel fakat bir amatör gibi çalışan küçük takımların, büyükler önünde güzel ve daha kaliteli bir futbol çıkarmasını dikkate alarak, «belli olmaz» diyordu.

Doksan dakikalık, tekmeli, silleli bir maç, Galatasaray'ın bozuk oyununa rağmen, gene de Galatasaray'ın bir sıfır galebesi ile neticelendi.

Kasımpaşalılar, bütün maç devamınca, on kişi oynadılar, dokuz kişi oynadılar, fakat oynadılar. O büyük, kocaman, adlı şanlı Galatasaray takımını evirdiler, çevirdiler ve yendiler. Yendiler demek, Kasımpaşalılar için bir haktır. Doksan dakikalık didişme tamamen Kasımpaşa klübünün lehinde idi. Hakemin kötü idare tarzı bir yana, Kasımpaşalılar, eksik kadro ile kocaman bir maç çıkarttıkları gibi, şanssız bir akının, şanssız bir kalecinin eline ulaşması sonunda, tek ve onları mağlûbiyet gollerini yemek sureti ile maçı kaybettiler.

Galatasaray bu seneki ligin şimdilik liderliğini yapmaktadır. Lig liderliğini sürüklemek demek, daha normal oyunları ile diğerlerine nispetle önde olmak demektir. Fakat, bu son maçtanda anlaşılıyor ki, şu Galatasaray takımımız da takan değildir. İsimler üzerine müesses bir on bir kişilik renk karmasıdır. Kasımpaşa gibi takımlar Allahtan şu profesyonelliğin içindedirler, arada sırada bu büyük takımlara gereken dersi rahatça vermek sureti ile idarecilerinin, antrenörlerinin yapamadıkları işi yapmaktadırlar: Derlenmek, toparlanmak lüzumunu futbolun top; oyunu olduğunu, iyi oynıyanın daima kazanacağı hakikatini dimağlarına yerleştirmek..

Bu bakımlardan küçük görülen, rakip addedilmiyen bu klüplerin hepsinin hiç ama hiç bir zaman profesyonel ligden eksik olmamalarını temenni etmek lâzım geliyor.

Geçen haftalar içinde Fenerbahçe gibi yıllanmış ve her türlü imkana sahip bir takım ayni akıbete uğramıştır. Bu demektir ki, bizim büyük klüplerimiz için futbole hazırlık bir maç için vâkidir. Beşiktaş, Fener için, Galatasaray, Beşiktaş için, Fener ise Galatasaray için hazırlanır, sanki... Diğer maçlar nasıl olursa olur, galip gelinir, gibi bir iddialı zihniyetin garip tecelli içindedir ve sanki klüp taraftarlarını, stadyumlara gelen binlerce halkı hüsrana uğratmak için tertip edilmiştir.

Avrupa, belli başlı takımlar küçük ve yeni gelişen takımlar karşısında senede veya iki senede bir acı bir mağlûbiyete, zor bir galibiyete uğrarlarsa, basından tutun da, taraftarlarına kadar acı ama pek acı tenkidler ile karşılaşırlar. Bu mağlûbiyetin sebeblerini araştırır, nereden ve hangi amilin tesiri altında böyle kötü bir, mağlûbiyete veya galibiyete ulaştırıldığı tahkik ve tespit edilir, eğer o takım hakikaten maç çıkaramıyacak hale gelmiş ise, eğer o takım hakikaten kendinden çok şeyler kaybetmişse, bu mağlûbiyet veya galibiyet bu eksikliklerin ortaya çıkması için bir sebebtir, hem de yeter bir sebebtir. Bizimkilerin bütün stadyum müdavimlerinin bir sözü vardır: Galip yolda mağlûp... Ama hiç bir kimse, hiç bir futbol takım taraftarı, hiç bir idarecimiz günü söyliyemezler: Mağlûp yolda galip...

Bu sözün altında bu büyük takımlarımızın kötü durumlarının bütün sebebleri vardır. Bu sözün altında, idarecilerin puvan cetveline bakarak, durum iyidir, ifadelerinin ne kadar acı, haksız ve tesirsiz olduğunun hakikat payı vardır. Bir takım, bir sene, iki sene, üç sene lig lideri olabilir, o kadar olur ki, peşinden sürüklediği taraftar sayısı binler ve binler artabilir, gazeteler bu takımdan, elemanlarından sütun sütun bahsedebilirler. Fakat o takım, bu senelerin sonunda nefessiz, idmansız ve hareketsiz bir takım halinde, o hiç beğenemediği takımların karşısında bocalarsa, «mağlûp yolda bir galibiyet» kazanırsa, dudaklar bükülür, bunda da iş kalmadı, der geçilir. O takımı seven binler, bir üzüntü içinde kalır, sarsılır. Netice şu ki, her şeyden önce takım-

larımızı, haftalık puvan cetvellerine göre değil, senelerin getireceği akıbetlere göre ayarlamalıyız.

Alman milli takımı

Bizim milli takımı tertip edip, her senenin bir kaç ayı perişan neticelerle memlekete döndüren idareci kişilerimizin dikkatine sunulacak bir levha var: Fakat, bu levha o kadar çok vakıalarla, o kadar çok mağlûbiyetlerle idarecilerimizin önüne sunulmuştur ki, yeniden bir rapor tanzim edilmesine, durumumuzun uzun uzun anlatılmasına ihtiyaç yoktur; fakat lüzum vardır. Türk millî takımım gene bir takım yabancı millî takımlar ile karşılaştırmak için hazırlıklar yapıldığından bahsedilmiştir. Hattâ, gazeteler acı ve açık farklı mağlûbiyetlerden sonra, yeni bazı temaslara gidilmesinin doğru olmıyacağını haklı olarak yazmışlardır. Şimdilik bazı temasların tehire uğruyacağı söylenmektedir, hakikaten ne safhadadır, bilinmiyor.

Türk milli takımı için hazırlık yapılmış mıdır? Hayır. Türk milli takımını hazırlamak için bir program çizilmiş midir? Hayır. Türk milli takımının kimlerden teşekkül edeceği, kampa kimlerin alınacağı belli midir? Hayır.

Yüzlerce biribiri ardına gelebilecek ayni değerde sualler hazırlayınız, hepsinin cevabı kocaman bir «hayır» olacaktır.

Bütün millet biliyor ki, milli maçın yapılmasına bir kaç hafta kala, ki bu müddet on beş günü geçmez, büyük ve maruf takımlarımızın şöhretleri bir araya getirilecek, sabah, akşam ve öğle üzeri idmanları yapılacak ve sonra «takımımızın her ne kadar kuvvetli, çocuklarımızın maneviyatları mükemmel ise de, mağlûp olmakta, galip gelmekte» şeklinde bir beyanat çekilip, millî takımımız yola koyulacaktır.

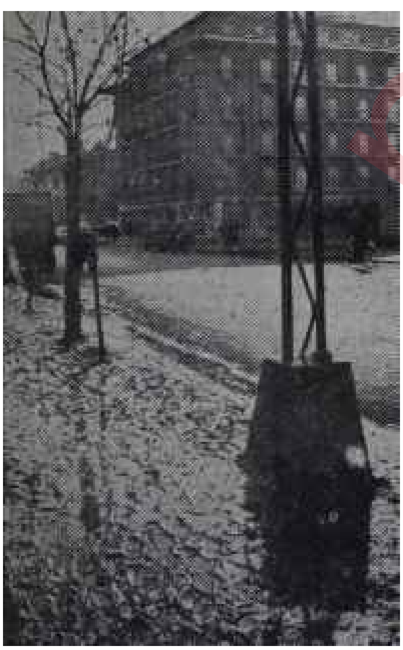
Buna mukabil bir Almanya ne yapmıştır? Dünya kupasının galibi bir Almanya, son ay içinde bir Belçika mağlûbiyeti alınca, İngiltere ile bu hafta içinde yaptığı neticesi ne olursa olsun bir millî maç için yepyeni bir kadro, yepyeni elemanlar ile sahaya girmiştir. Dünya kupasını kazanan Alman milli takımından, İngiltere ile yapılan maça çıkan takımda, üç kişiden fazla futbolcu yoktur. O kadar yoktur ki, meşhur ve dünya kupasında Almanya'nın galibiyetini sağlamakta mühim roller ifa eden Walter kardeşler bile kadro dışı tutulmuştur. Almanyanın futbol idarecileri, takımlarında bir aksama görünce, derhal takımda geniş değişiklik yapmak yoluna gitmişlerdir. Yepyeni bir kadro tanzim edip, sahaya çıkarmışlardır.

Ve sonra bu insanlar bir milli maça ne şekilde hazırlanıyorlarmış, bir misal verelim de gene «lüzumlu» kaydını teyit etmiş olalım: «Antrenör Sepp Herberger (İngiltere) Wembley sahasını durumunu sormuş, yumuşak ve ağır cevabım alınca canı sıkılmıştır.»

İngiltere millî takımının antrenöri böyle hazırlanıyor, böyle düşünüyor, böyle çalışıyor.

Hiç değilse, bu kabil hareketlerden biraz ders almasını, bunlar gibi hareket etmesini öğrenelim. Ve sonra, bıraksın bu idareci efendiler, bu işleri, yeniler, belkide bu işleri daha iyi yapabilecek yeniler gelsin... Hani şu akla gelen «yeniler belki yapar» yok mu, ümide düşürüyor, insanı...

Hoş Resimler:

Kışın Ankara

Otelin odu Turist Otel

Stadyum ve tabanca

Bu bir start değildir

İdare

Stadyumda tabanca

O sabah, spor meraklıları bazı gazetelerin birinci ve nihayet spor sayfasını açtıkları zaman, dehşet içinde kaldılar. Bu dehşet ve hayret, hattâ korku bir kanlı katilin, bir zorba hırsızın fotoğrafından mütevellid değildi. Fakat, bir spor sahasında çekilmiş, elinde tabanca ile duran asık yüzlü, sert bakışlı bir polise aitti. Tabancanın hizasında yerde bir çocuk yatıyordu, korku içinde idî, silâha karşı çekingen bir halde bakıyordu.

Mesele şuydu: Stadyumda iki klüp taraftarları arasında bir münakaşa çıkmış, iş kavgaya dökülmüştü. Polis müdahale edince, kavga edenler kaçmağa başlamışlardı. Polis kaçanları kovalamağa başlamış, dizlerinin kuvveti yetmeyince, havaya bir el, bir el daha ateş etmiş, etrafa bir panik havası vermişti. Neticede kavga çıkaranların bazıları yakalanmıştı, yakalanmıştı ama, stadyum gibi bir yerde silâh sesleri etrafı kaplamış, herkese bir korku ve dehşet vermişti.

Ortada öldürülen, bıçaklanan hiç bir kimse yoktu. Mesele bir darp hâdisesinin hudutlarım geçmiyordu. Nasıl olurda, bu polis memuru bir katili, azgın bir hırsızı kovalarken kullanması gereken bir tabancayı bu meseleye karıştırır, silâh sesleri ile herkesi tedirgin ederdi, anlaşılmaz. Stadyumlarda alınan inzibatî tedbirler, izdiham hallerinde normal hâli muhafaza etmek içindir.

MAKİNA VE KİMYA ENDÜSTRİSİ KURUMU'nun

İMÂL ETTİGİ AV ÇİFTELERİ

EVSAF BAKIMINDAN ÜSTÜN, FİAT BAKIMINDAN UYGUNDUR.

Müracaat : MAKİNA VE KİMYA ENDÜSTRİSİ KURUMU

SİPARİŞ VE SATIŞ MÜDÜRLÜĞÜ - Ankara -

Telgraf : Makkim - Ankara - Tel: 32586